

(శ్రీ)

పాంచాలీస్వయంవరము.

—: 0 :—

ఇది

బళ్ళారిలోనున్న డిస్ట్రిక్టుకోర్టు వకీలు

“ఆంధ్రనాటక పితామహా” యను బిటుదువహించిన

ధర్మవరము - రామకృష్ణమాచార్యులచేత

రచియింపఁబడి

డి. కె. కృష్ణమాచార్యులు, వారిసహోదరులవల్ల ప్రకటింపబడినది.

మొదటి కూర్పు.

బళ్ళారి

రమావిలాస ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1918

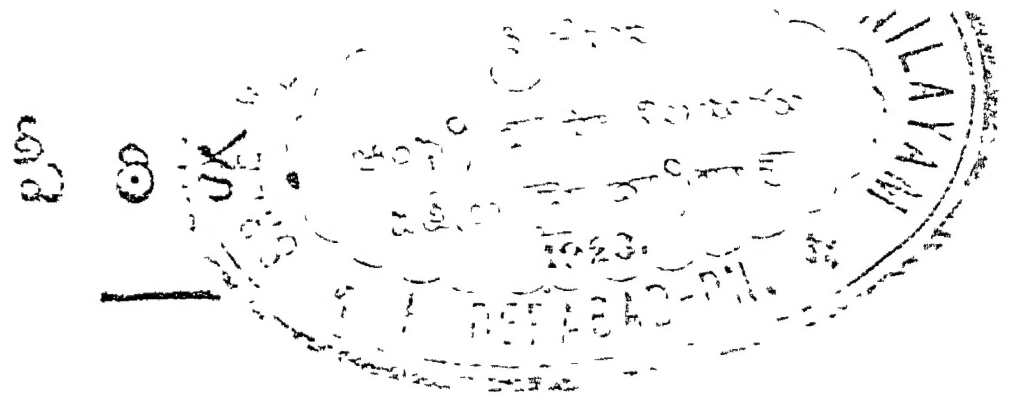
(All Rights Reserved for Publishing, Translating and Staging.)

[ప్రయము రూ. 1-0-0.]

All Rights Reserved.

Copyright by D. K. Krishnama Charlu & his brothers. This Book is fully protected by an Indian and foreign Copyright. No one will be premitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language or stage it without permission or offer it for sale. A substantial copy of words, ideas contained herein constitutes an infringement of a copyright and notice is hereby given that a suit will be filed in every case of infringement.

కాపీరైటు బల్లారి ధ. కె. కృష్ణమాచార్యులవారితములు
కాపీరైటుదాడు. ఈ పుస్తకము ఇండియా కాపీరైటు చేతను పరకీయ
మైన కాపీరైటు చేతను సురక్షితమైనది ఎవరుగాని యీ పుస్తకము
సంపూర్ణముగా గాని యిం దొక భాగముగాని తాము వేరుప్రకటించు
టకును మఱియు యొక భాషయందు భాషాంతరీకరించి క్రయమున
కిచ్చుటకును, తాము పుత్తరపు లేక నే ప్రదర్శించుటకును, హక్కు
యియ్యబడదు. ఇందుగల పదములుగాని, భావములుగాని, ఏమాత్ర
మైన కాపీచేసినయెడల అది కాపీరైటు నుల్లంఘించినట్ల అట్టివారు
దావాకు పాత్రులగుదురు.

ఈనాటకమునందలి యితీవృత్తము మహాభారతమునుండి గ్రహింపఁబడియున్నదని దీనిపేరే నుడువుచున్నది. సర్వజనసుప్రసిద్ధంబగు పాంచాలీస్వయంవరము నెందఱు వ్రాసినను బాత్రపోషణయందును సంవిధాన విధానమునందును భేదము లుండిననుండుఁ గాని విషయభేద మెటుండుఁ గలదు? కావున నిందలివిషయమునుగుఱించి హెచ్చుగఁ దెలుప నవసరముండదు.

ఈనాటకమున నొకవి శేషముగలను. ఇందు దశరూపుఁడను నవినపాత్ర మొకటి కల్పింపఁబడి యున్నది. లాక్షాగృహదహనానంతరము కుంతీసమేతులైన పాండవు లేవురును మృశినొందిరని ధార్తరాష్ట్రులూ డిగ సమస్త రాజలొకఁడను నమ్మి యుండెను. బహుకాలమునుండి పాండవు లలో నొకనిఁ జేపట్టఁ దలంపుకొన్న ద్రౌపదిహృదయమును నాపాండవుల మరణవార్త యత్యంతము దహించెను. ఆమె నర్జునున కొసంగ నెంచిన ద్రుపదనకును నాతనియర్థాంగికిని నుత్సాహ భంగమయ్యెను.

ఇట్టిసమయమున నా లక్కయింట దొరకినశవములలో నొక్కటి పాండవులది కా దనుస్సంతాంతము బయలుపడియె. దీని వెలిపఱచిన వాఁడే దశరూపుఁడు. వాఁ డాశవములలో నెకటి తనపితృవ్యపుత్రుని దని నిదర్శనపూర్వకంబుగ నిరూపించెను. కావునఁ బాండవులలో నొక్కఁడు తప్పించుకొని యుండవలయుననుట యేర్పడియె. దీనిచే ధృత రాష్ట్రునకుఁ దనకొడుకులపై ననుమానమును దుర్మార్గులగు సుయోధ నాదులకు మనఃక్షేపమును విదురాదిసజ్జనుల కించుక సంతసము గలుగుట కుఁ గారణము గలిగె.

అంతయే కాక, ద్రౌపది ధీరపతివ్రత. అట్టిపతివ్రతలకుఁ దాము మనసువరించినవారిని వివాహ మాచుటయో, యది సాధ్యము కాదేని

యాజన్మము బ్రహ్మచారిణులుగ నుండుటయో రెండే మార్గములు. కావునఁ బాండవులలో నొకఁడు జీవించి యున్నవారై తెలియుటచే నిరాశయైయున్న ద్రాపదికి మఱియొకసారి యాశాంకురము మొలచెను. ఈవారై ద్రుపదునకును సంతోషజనకమయ్యెను. ఆబ్రతికిన పాండవుఁ డును మృతినొందె ననుట యందాతని కేటికో పూర్ణవిశ్వాస మున్నట్లు తోఁపదు. కావునఁ దన కుమారిక నెవ్వరికి నీయక స్వయంవరము చాటించినయెడల నా తప్పించుకొన్న పాండవుఁడు తప్పక తత్స్వయం వరమునకు వచ్చిన రావచ్చుననియు, నాధీరుఁడే తనపుత్రుకచే వరింపఁ బడినఁ బడవచ్చుననియు నిశ్చయించి స్వయంవరము చాటించెను. కావున ద్రాపదీ 'స్వయంవరమునకుఁ' గారకుఁడు దశరూపుఁ డనియే నుపస వలసి యున్నది.

ఈనాటకమున నింకొకవిశేషముగలదు. ఏకచక్రపురినున్న జరాయు వనుబ్రాహ్మణుని యింటికి బకాసురునివంతు వచ్చురంగమున యువతీవివాహ మవశ్యాచరణీయ మనునంశము చర్చింపఁబడి యున్నది. ఇది బాల్యవివాహదూషకులకు సహకారి కావచ్చును.

ఇక బాత్రసంపోషణమును, సంవిధాన విధానమును, సందర్భ శుద్ధియు రసోచితశైలియుఁ బాఠకులకుఁ జదువఁ జదువ గోచరింపఁ గలవు. ఆంధ్రలోకమునకుఁ జిరపరిచితుఁడైన యాంధ్రనాటక పితామహుని నాటకరచనాచాతుర్యమును మరల వ్రాయఁ బూనుట చర్చిత చర్వణ మగునని యింతటితో పరమించితి.

బళ్ళారి,
౧-9-18.

ఇట్లు, విన్నవించు
నొక బుధవిధేయుఁ డు.

పద్యముల శుద్ధపత్రిక.

—:0:—

పద్యము.	తప్పు.	ఒప్పు.
చంపకమాల.		
2వ చరణం.	వారగ.	వారఁగ.
3వ చరణం.	మహీశా.	మహీశ.
4వ చరణం.	లతులగు.	ల్లాతులగు.
”	వారలె.	వారలే.
సీసము.		
1వ చరణం.	గలిగె.	గలిగెఁ.
2వ చరణం.	భాదించు.	భాధించు.
తే॥ గీ॥		
2వ చరణం.	ఘటింప.	ఘటియింప.
ఉత్పలమాల.		
3వ చరణం.	చేరగఁ.	చేరఁగ.
3వ చరణం.	కారవు.	కారవు.
4వ చరణం.	యల్లే.	యల్లే.
”	స్పృశింప.	స్పృశియింపఁగ.
సీసము.		
1వ చరణం.	జెంది.	ఁజెంది.
2వ చరణం.	వృత్తాంతము.	వృత్తాంతము.
3వ చరణం.	సోదెతకత్తెనె.	సోదెకత్తెనే.
తే॥ గీ॥		
2వ చరణం.	మేఱుగ	మెఱుఁగ.
శార్దూలము.		
1వ చరణం.	భ్రాంత.	భ్రాంతా.
”	జెల్లునె.	జెల్లునే.
4వ చరణం.	చెంతె.	చెంతే.
”	మాటలనమ్మితె.	మాటలకొనమ్మితే.
అ॥ వె॥		
2వ చరణం.	వ్రాత.	వ్రాత.

పుట.	పజ్జి.	తప్పు.	ఒప్పు.
17	ఉత్పలమాల.		
	2వ చరణం.	కూతురిని.	కూతురి.
	,,	నెట్టివానికైన.	నెట్టినికైన.
	3వ చరణం.	దలపంగలనె.	దలపంగలనే.
	,,	యికనెన్నడైన.	యికనెన్నడైన.
	,,	కూరగ.	కూరగ.
18	స్తీసము.		
	1వ చరణం.	విధింపబడ.	విధింపబడి.
	2వ చరణం.	గలిగి.	గలిగి.
	4వ చరణం.	వివాము.	వివాహము.
19		తే॥ గీ॥	ఆ॥ వె॥
	ఆ॥ వే॥	యెందో.	యెందో.
	,,	సంకటములో.	సంకటములో.
	,,	బరగి.	బరగి.
23	స్తీ॥ పద్యము		
	3వ చరణం.	సుతులతోనే.	సుతులతోనే.
	,,	బొసగు	బొసగు.
24	తే॥ గీ॥	నిందె.	నిందె.
29	తే॥ గీ॥	పెక్కుండ్రగాంచి.	చెక్కుండ్రగాంచి.
	3వ చరణం.	నాడ.	నాడ.
30	స్తీసము.		
	2వ చరణం.	బోరుటె.	బోరుటె.
31	తే॥ గీ॥		
	1వ చరణం.	ద్యజింతు.	ద్యజింతు.
36	స్తీసము.		
	1వ చరణం.	దెంచు.	దెంతు.
	3వ చరణం.	వారి.	వారి.
	స్తీసము.		
	2వ చరణం.	వాడు.	వాడు.
,,	,,		
41	అ॥ వే॥		
	4వ చరణం.	తెలియక.	తెలియక.

శ్రీ

పాంచాలీస్వయంవరము.

ప్రథమాంకము-ప్రథమరంగము.

(హస్తి నావతీముందరి బయట).

[ప్ర: దశరూపుడు]

దశ—అహ! సర్వప్రయత్నముల నీవృత్తాంతము వెలిబెట్టుటకుద్దేశించి యీహస్తిపురి వఱకు వచ్చి యిప్పుడేల యింక వెనుదీయవలయు? దుర్మార్గుడగు పురోచనుడును పానికి సహకారులై కుండిన వానిపతితభగినియు దానినటుగురు బోయకొడుకులును దైవయోగమునఁ దామేమార్గమునఁబొందవులఁగాల్పనెంచిరో యదేమార్గమునఁగాల్పఁబడిరి. ఇదిదైవచిత్రముగాక, యింకేమనవలయు? దురాత్ముల దౌరాత్మ్యముకడవఱకు నొక్కటే విధముగజరు నేరదు. కొన్నాళ్లుజరిగినట్టేజరిగి “మాకింకేమి” యనిపించియెన్నఁడో యొక్కనాఁడు మూలకుట్టుగ నాశనమొనరింపకపోదు. ఈపురోచనుడు వివప్రయోగమున మాతండ్రిని సంహరించెఁగదా? తనదుడుకుతనమున నెందఱికోంపలకో మతారమెత్తె. తానేమిశాశ్వతముగ బ్రదికెనా? ఆయన్యాయ మూలముగవచ్చిన ద్రవ్యమింతైననిలిచెనా? ద్రవ్యమునకై యెన్నెన్ని యోకాగ్యము లొనర్పచువచ్చె. మిత్రుని తండ్రిని దమ్మునిసైతము ద్రవ్యమునకై వంచింపసమకట్టె. ఆద్రవ్యమేస్థిరమనినమ్మె. అందుకై యాడిన యన్పతముల లెక్కింపనలవికాదు చేసినదుష్కృతముల నింతయని యుగ్గడింప వశముగాదు. తుదకు మహాధగ్మపరులగు పాండుతనూజులదహింపసెంచిన లక్కయింటఁదానే దహింపబడియె ధర్మాత్ముల దైవముకాపాడవలయుఁగాక యీ తుద్యులగుమానవులకు వారికిఁగోసొనర్చుటకుశక్యమా? లోకమున నెవరుగాని పురోచనుఁ ఁటి దురాత్ములున్న-ద్రవ్యలోభమున నన్పతములాడి ధర్మాత్ముల హింసచేయనుద్యమించు దురాత్ములున్న-వారికి పురోచనునియంతమే మాతృకయగుఁగాక. అఱిగో! రాజసభలో నల్లలోకల్లలోలముగా నార్తధ్వజము వినిపించుచున్నది. పురజనులందఱుంబోవు చున్నారు. నేనుంబోయెదఁ సమయ నిరీక్షణమొనర్చెద.

(నిష్క్రమింప)

(వెనుక దురనుక నెత్తుగా)

ధృతరాష్ట్రుడు, విదురుడు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కృష్ణుడు,
అశ్వత్థామ, దుర్యోధనుడు, దుశ్శాసనుడు, శకుని,
కర్ణుడు, పౌరజనులు వారణావతము గ్రాహ్య
ణులు నుందురు ప్రకరణ) దశరూపుడు.

(అనుబంధము 1.)

ధృత—అయ్యో! పాండుకుమారులారా! నేనెంతహతభాగ్యుడ! అయ్యో! కుమారులు
వారణావతమునుండి వచ్చుచుబోవుచుందురుగదా? కీర్తిమంతులై బ్రతుకుదురుగదా
యని నచ్చియుంటిగాని, యిట్లనలముపాలౌదురని యెన్నడునెంచియుండలేదుగా?
అయ్యో! ఆయనలమునఁ జిక్కినకాలమున బాళకులెంత తపించిరో, నన్నెంత తలం
చిరో, కట్టా! వారిదుర్దైవము వారిసేగిటికిఁదెచ్చె? అయ్యో! పౌరులారా! ఒక్కఁడైనఁ
పాండవుడుబ్రదుకఁడుగా?

వా॥పా॥—(వచ్చుచు) రాజేంద్రా! దహింపఁబడిన పాండవులయొక్కయు, గుంతియొ
క్కయు శవముల గాంచితిమే యింకేటియాశ?

ధృత—అశవములగుఱుతు మీకెట్లుచిక్కె?

వా॥పా॥—అయ్యో! ఇతరులకుఁ జతుర్దశరాత్రి మహోత్సవముగఁ బూజచేసినప్పుడచ్చటనే
యుంటిమి. రాత్రిమమునిండ్లకుఁబంపి శయనింపనిద్యుక్తులైరి.

ధృత—అయ్యో! ధర్మరక్షయా! నీమొత్తధర్మాత్ముడవని యీ యీడునకే ఖ్యాతిఁగం
టివి. భీమసేనా! నీయట్టి మహాబలుఁడెందైననుండెనే. అర్జునా! అయ్యో!
నీయట్టి విలుకాఁడెందుఁగలుగవలయు? కవలాగా! మీయట్టిధీరులును రూపజితిమాగు
లును, మాకెట్లునక్కదురు. అయ్యో! కుంతీ! నీపత్రపంచకముతో నీవుంజేరికొం
టివా హా! హా! (మూర్ఛిస్తును).

ద్రో॥నా—అర్జునా! హా అర్జునా! నీయట్టిశిష్యుడు నాకెప్పుడులభింపవలయు? ఇట్టిచిరుత
వయసుకే, మహోన్నతప్రఖ్యాతిజేందినది యూరుపేరెరుగకుండ నగ్నిలోదహింపఁ
బడుటకా! శ్రీహరీ! నేడెట్టిదుర్దినము! ఆయర్జునుడు నాకశ్వత్థామకంటె నెక్కు
డనియుంటినే, నేనెంతటియభాగ్యుడ.

శకు—(దుర్యోధనునితో) ఇంకేమియుసందేహమువలదు. (ప్ర) అయ్యో! ఆపాండవులుండి
నప్పుడు తారతమ్యముల జనులెంచుచువచ్చిన స్పర్థచే నొక్కొక్క కేళ నసూయజనించు
గాని యయ్యయ్యో! వారికీదుష్టాప్తి ఘటిల్లెనన్న నేనెట్లోర్వంగలను?

దశ—(స్వ) ఆహా! ఎంతదుర్మార్గుడీశకుని! అందజీవలేదానును నేడ్చుచున్నాడే.

దుర్యో—అయ్యో! అయ్యో! నేభరింపజాల. భరింపజాల. అయ్యో! అపాదూరికి
మేనుయినబోవచుయితేమే. గుణభూషణులగు పాండవులఁ గోలుపొవునట్లాయెను.
(ఎక్కువగానేడ్చుచు).

దశ—(స్వ) ఔరా! ఈనాటకము ఇంకఁదడయరాదు. ఈదురాస్తుల దుశ్చరితము వెలి
బెట్ట సేవలయు (బిగ్గరగానేడ్చుచు మందజీవించి) హా! రాజేంద్రా! రక్షింపుము.
రక్షింపుము.

అందరు—ఏమి? ఏమి?

దశ—అయ్యో! నేనుగాంధారపులోనున్న కిన్నికారుడ దశరూపుడనాడ. లోకాతీత
యుక్తి శాలియు, ధీర శాలియునని పేరొందిన మీవార జావతపురిలో సౌధములెల్లనిర్మించి
ప్రసిద్ధి గాంచిన పురోచనుని పితృవ్యపుత్తుడ. అయ్యో! మాపురోచనుఁడాపురిలో
నీకుమారునిపంపు నాలక్కయిల్లునిర్మించి దానితోఁగూడదహింపబడియె. కాపాడుము
కాపాడుము.

భీష్మ—దశరూపా! ఈచోలగమున నీవుమొఱుయుడుట కేమికారణము? మహాశ్వుతు
లగు పాండవులనావునకే కర్తవ్యము లేక వగచుచున్నాము. ఇంకమీ పురోచనునకేమి
చేయఁగలవారము?

శకు—(దుర్యోనినునితో) ఇదేమి పురోచనుఁడు చచ్చెననుచున్నాడు.

సుయో—(శకునితో) ఉండవచ్చును. కాబట్టియే వాఁడుపొడగానబడఁడయ్యె.

దశ—చుహత్తులారా! మీ సేవవలనఁగదా నాప్రియమిత్తుఁడును జ్ఞాతియునీల్లుటకుఁగా
రణనుడ్యె?

శకు—వానినీల్లుట కెవరేమిచేయఁగలరు? సేవయందుండె. వేతనమువడయుచుండె. మేమె
వరమైన వానిఁజూపుచుంటిమా?

దశ—మీకృత్యములే వానిచావునకుఁగాఁగనుడ్యెనయ్యా, లేకున్న వాఁడు చల్లఁగుండి
యుండును. వాఁడు దుగ్ధార్థుఁడునిజమే నేనొప్పుకొందును. అయినఁ దండ్రుకొక్కఁడే
కొడుకే. అట్టివాని నిట్టికార్యమునకు నియమించినపితిరే.

శకు—నీకుఁదెలివిచాలదూరకపోము.

దశ—అయ్యో! నాకుఁతెలివిజాలదు నిజమే నాకంటె మాపురోచనునకింకను తెలివెచాలదు,
కాని మీరుచెప్పినంతమాత్రముననే ఇట్టిదుష్కార్యమునకుదిగి యీగతితెచ్చు
కొనునా?

శకు—(స్వ) వీఁడేమిసమీపమునకేవచ్చెను. ఏమోతెలియకయున్నది. (ప్ర) ఓరీ! ఇది
యేమిట్లుమాటలాడెదవు?

దశ—దృతరాష్ట్రరాజేంద్రా! ఇంతవఱకునచ్చి యింకదాఁ జకలయునేల? మాజాజపుత్రుఁ డగు శకునియు, నీకుమారులును, నిజరులును దురాలోచనమొనరించి వారణావతమున లక్కయిల్లుకట్టించి పాండవులనంధుడహించియున్నా ఆదహనకృత్యమొనర్చుటలో బురోచనునిసయితము గాల్చియున్నారు.

శకు } ఛీ! దురాత్మా! నీవిట్లుప్రేలిన నీప్రాణములిప్పుడేతీసెదము బాంధవునకొఱకు
సుయో } నీకెంతదుఃఖముండినను, ఇట్టిప్రల్లదము లూరికపోవనోర్తుమా? మీపురోచనుఁడు
దహింపఁబడెనని యెఱుఁగితివి.

దశ—అయ్యా! కాలినయిల్లు ఏదు దినములపిదపఁ బరీక్షింపుకాలమున, వానిశవముంగుఱ్ఱు తిఁచితి. ఇంకెంతకావలయు?

శకు—ఎక్కడనుండెవానిశవము?

దశ—అక్కడనే యాపాండవులును గుంతియుఁగాలిపడియుండిన చోటనే.

వా॥బా॥—అక్కడ నాతేపడియుండిన శవములు, వారేపాండవులని మేమునిర్ధరించితిమి. ఇంకబురోచను డెక్కడ? నీవునప్పుడుంటివే, పురోచనుఁడని చెప్పవైతివే.

దశ—ఎవరికోఁజెప్పి యేమిప్రయోజనము? పోనీ! ఒకశవము ఘోషయొద్ద నీబంగరూహము మంతబిల్లపడియుండెనా, లేదా? (బిల్లనిచ్చును).

వా॥బా॥—అవును, అదియెవరిది?

దశ—రాజేంద్రా! పాండవులెవ్వరైన మెడలో యిట్టిహనుమంతబిల్ల వేసుకొనియుండిరా?

శకు—(పరీక్షించి సుయోధనునితో) ఇదిపురోచనునిదే, నేఁబలుమారు చూచియున్నాను సుయో—(శకునితో) అయినఁ బురోచనుఁడు ఘోషయ్యె. ఒకవిషయమునకిది మంచి దేకదా?

శకు—(స్వ) అవును నాదుఃఖము మఱివేతే. దానివిషయమై పిదపయోచింతము. (ప్ర) ఇదిపురోచనుఁడు వేసుకొనుచుండినబిల్లయే?

దశ—అయ్యా! వారణావతములో లక్కయిల్లుకట్టించినది యీ ర్యోధనరాజుగదా? లక్కయిల్లేల? పాండవులదహింప నేకదా? పురోచనునితో నీకార్యముచేయించినది శకుని రాజుగారుగదా? నామాటలనృతములా?

శకు—ఛీ! శుంతా! ఏలయీప్రల్లదములు?

సుయో—దురాత్మా!

కర్ణ—దుష్కర్తా!

దశ—అయ్యా! నేనేదురాత్ముడనుగా? దృతరాష్ట్రరాజేంద్రా! ఇదిగోయీజాబు పురోచనుఁడు భాద్రపద కృష్ణద్వాదశినాఁడు శకునిరాజుగారికివ్రాసినది. అదియేటికో పుంపక తనయుంటనేపెట్టుకొనియున్నాఁడు. దీనిజదివిన నన్నియు విశదపడును.

పాంచాలీ స్వయంవరము.

మయో—(స్వ) ఇదియేకాబోలు నావామాంశమునకు పడినది.

ధృత—విదురా! చదువుయిందేమున్నది.

విదు—(జాబుతీసుకొని)

“మీగత్యానరమునఁ బంపినజాబుముట్టినది. అందుకువెంటనే పూర్ణిమనాఁడే ప్రత్యుత్తరముపిరిగిగా ఇంకరెండుదినములలో మీయొక్కయు, మీమేనల్లుండయొక్కయు, వారిమిత్రులయొక్కయు, మనస్సంతోషముకాగలగు దైవము మనకు సర్వాశుకూలములు కలిగించుచున్నాఁడు. మనశత్రువు మనవలలోఁదామే పడనుద్యుక్తులైనట్లున్నది. చతుర్దశి ఇక్కడ కాయములు నెఱవేట్టి తమసన్నిధానమునకు బహుశ విదియ తదియలువచ్చిచేరుదు. నాసంవిధానమును, నాకుసహాయమునర్పవారి యధికశ్రద్ధగలుగు, సమక్షమున విన్నవించి శ్రీదుర్యోధన రాజేంద్రుతోఁదగిన బహుమతివడయుదును.”

అందరు—హా! హా!

ధృత—సౌబాలా! దుర్యోధనా! ఇందునకు మీరేమిచెప్పగలరు?

శకు—పురోచనుఁడు మారాజధానిలోనుండిన శిల్పికారుఁడు మిక్కిలి వివేకశాలి ఇంతెఱుగుదు. మాసుయోధనుఁడు తనకొఱకు వాఁకావతమునఁ గొన్నిచంద్రశాలలు నిర్మింపవలయునన్న వానిఁబిలిపించి నియమించితి ఇంతతప్ప నీవిధానమే, నేనెఱుఁగను. లక్కలోనుత్తమశిల్పులిండ్లుకట్టుట యెఱుఁగుదును.

మయో—జనకా! ఆపాండువులందుబోవుటకుముందు మేమేయక్కడికిఁబోవ నిన్నునుజ్ఞవేడితి నే?

చం॥ అతిశయరీతిఁబాండవుల నచ్చటికన్నినవేళవారణా.

వతపురిలోనమే మెనలువారగనుండననుజ్ఞనిన్నుగో.

రికేమిగదామసీశాదురదృష్టముమించుటెకాకపాండవు.

లతులగువారలన్న నహహాయెవరై ననునమ్మువారతె॥

శకు—బావా! ఈపురోచనునిజాబు వృత్తాంతమిప్పుడెఱిసె. ఇదివాకవ్యాసకదికాదని చెప్పవచ్చును. వ్రాసినవాడు దానిబంపక తనయొద్దనేయుంచుకొ. అయ్యెట్లు వారణా వతమువాఁడందఱు సంఘేభవించి యీదశరూపుని లోచేసుకొని పాండవాభీమానమున యీర్ష్యుత్రిమలేఖ కల్పించినట్లున్నది.

కవి—రాజచంద్రా! ఆ కులములు మాచిన తెలియదా? తీయింపుమురాజా! ఈశకునిరాజు
నానియొద్దనుండవలయుగా మాపురోచనుజాబులు.

కుమార—వీల యీకనితోవాగ్వాదము? అపరాధస్థాపకునకుఁ ప్రత్యుత్తరమిచ్చినట్టి
మాటలాడెదవె?

విమల—రాజేంద్రా! ఈభీష్మాదులుపడుచున్న సంతాపము నీకుఁగఁన్నటుండి చూచు
చున్న నెఱుగుచుంటివి. యావ్వరాజ్యాభిషేకమునకు మున్నటినాఁడు జరిగినకల
హమును నీవుతోపగించినవెంటనె పుట్టినయతివినయమును మరువలేదుగదా? యువ
రాజ్యమునకాశించి యప్పటికిఁగార్యనాదులై యిచ్చకమొనర్చి వారణాశలమున
దున్నయత్నములెల్లనొనర్చి వారియంతమునకు సిద్ధముచేసిరి. నీవెల్లును గొడుకుల
చూరముగాఁబంపననియెఱిగి నెలమాటకు మేమే యక్కడికిఁబోయెదమని యడిగిరి.
పాండవులు నిన్నును నీగొడుకుల నెడబాపుటకోర్తురా? కావున వారేమేముపోయెద
మనందురి. ఇట్లే. అధికభర్తాత్తులై, మహాపకారపరులై, శరణాగతరక్షకులై
యిచ్చపాండవుల కిట్టిపాటుకలుగఁగలదని నేనప్పుడు. ప్రత్యక్షుని దర్శనములిన్నియు
జూరమున విధిలేకున్నది. ఇదియంతయు యువరాజ్యమునకై యొనరించిన దుష్కృత్యము.
ఇదియు నాయువరాజ్యము మాత్రము దైవము-భింపనీయదు. వింటిమిగదా యేవురు
పురుషులు నొక స్త్రీయు దగ్ధులౌట? ఆపురుషులలో నొకడుపురోచనుడయ్యెఁగా?
పాండు! మారుదెవ్వడోయొక్కడు చావుదప్పియిండవలయుగదా.

అందరు—(సంతోషమునకై) యింకను.

శకుని—(స్వ) ఇదియేనాగుఁభును.

కుమార—(శకునివైపునఁజూచును)

కృత—అహ! ఇదియొక్కరును మోచింపమైతిమి విదురా! ఈక్షుణమున నాశ్వీకుల
నాయితపఁజుము. దేశదేశములకుఁబంపుము. పాండవుఁడొకఁడైననున్నఁజాలు. సౌ
భలా! నీవడవడియందు మిక్కిలి సంశయాస్పదమై యున్నదనుటకు సందేహములేదు.
ఇందునకెల్ల నీవును, కుమారాదులనుత్తరవాదులై యుండగలవారు. కానిండు. ఇందుకు
ననియనుప్రత్యుత్తరము మీదివ్వఁజాలరేని, ఈపాండవులనంజము గావించుపాపము
మీతలనేయందుగాక. అచిక్కగల పాండవేయుఁడెట్లు జరిగినదియుఁ జెప్పఁగలవాఁ
డుగదా? మాతము.

(యవనికపడును).

ప్రథమఃః ముద్గియేయరంగము

శకుని ఇల్లు

శకు — (అలలించుచు) ఈవశరూప రూపకము నేనెంచినట్లేమునునా? ఇంకేమయిన నుండునా? అట్లుగాకున్నచోండ్లలెల్ల బ్రతికియేయుండి యేదోయగవ్యవయిన సంవిధానమునకై ఈవశరూపుని నిట్లాడించియుండవలయు. ఈ టిలవచించిన నీసుయోధనునికింక నిద్రపట్టదు పరితాపముమానదు. పాండవులుబ్రతికియుండుట యెన్నటికైననుండునా? కాలినశవము లెక్కడిరావలయు? బ్రతికియుండినవారేల ఇక్కడికిరాకుందురు? రెండేడ్లనుండి వారిపాలకువ లెలియబడకుండునా? నా యూహయేనిశ్చయము.

(ప్ర: సుయోధనుడు)

సుయో—మాతులా! నీప్రాపునాకుండఁగా నాకేమికొఱత? తేపుమాసముననే లగ్న మేగ్పఱచినట్టాపింటిని, యావరాజ్యమునకు.

నీ! ఆజన్మశాత్రులైయున్న వారలపేరడంచుటకింతదారిగలిగె!
బగలురాతిరినన్న భాదించు పాండవహృదయశల్యంబుహరింపఁగలిగె!
ధరణీవరులలోనసరిలేరునాకన్న యనుపమవిఖ్యాతితనరఁగలిగె!
మోదంబుతలఁగఁగఁజేదప్పియుండినయావరాజ్యభూతియడ
రఁగలిగె!

తే॥గీ॥ మాతులాయదియెల్లనీమహిమగాదె!
మేలునుటింపఁజాలు పాంచాలపుత్ర!
యింకమనసారననువరియించెనేని!
చాలునాభాగ్యమునకెందుసాటిగలదె॥

(దృశ్యదృశ్యపురియుద్ధానము.)

[ప్ర: కోకిల, మేనక. కృష్ణభార్గవి వనవిహార మొనర్చుచు.]

(అనుబంధము 2.)

కృష్ణ—అమ్మా! ఆకమాకరము మనోహరముగానున్నది. దానిగట్టునఁ గూరుచుండు దమురమ్ము.

అందఱు—(పోయికూర్చుండురు.)

కృష్ణ—ఆహా! ఎంతస్వచ్ఛముగానున్నదీ నీరు (అని నీటియొద్దకుబోవ.)

మేనక—అమ్మా! ద్రౌపతిదేవీ! ఆనీటికంతసమీపముగాఁబోయెదవేల?

కృష్ణ—మేనకా! నాకేమితరాదనియెంచితివా?

మేనక—ఎంతవచ్చియున్న నేమి జారిపడినప్పుడు కాళ్లకుచీరచుట్టుకొన్న సదేపోతగా కోకిలాదేవి! చూడుము మీకూతురు నీటికెంతసమీపమునకుపోవుచున్నది. సాహస కార్యమొనరింపవలయునన్న ముంగాలుపెట్టినడుచుచున్నది.

కోకిల—కృష్ణా! పోకుమిక్కడరమ్ము.

కృష్ణ—అమ్మా! యీమేనక మిక్కిలిభీరురాదు. ఎదిమాచినను దానికిఁగొండగాఁదోచును; నీవును నదిచెప్పినట్టేయాడెదవేల?

మేనక—అమ్మా! ఎంతధీరత్వము నీకూతురికి ఒకనిమిషమూరకుండదు. ఒకచోటగాలిడి యుండదు. ఎంతపెద్దవారినినను శ్యములాడుటకు కాస్పదమయ్యెనా మానకహాశ్య మాడును.

కృష్ణ—చాలుచలేవేమేనకా వర్ణించి వర్ణించి యుగ్గడింపసాగితివి. అమ్మా! యీమేనక యిట్టప్రకారము ప్రకర్తింపవలయునన్న మనముమాటలుమరచి మూగలుకావలయు.

(అనుబంధము 3.)

కన్న లెప్పుడుమాసుకొనియుండవలయు చెవులతో నొకమాటవినగాను.

మేనక—ఈపడునాతేండ్లయీడుకే యీవెలది ఎంతనేర్పినదమ్మా! యీమెకెట్టిరంగు రానున్నాడో!

కృష్ణ—అవునులే. అంతేమియోచింపకును; నీకుగనికలకై వెదకివేగంబొందునను కెలుగపై యుండును.

మేనక—చూచితివమ్మా? ఈయను చుడుకులనము. ఉదయమునుండి సాయంత్రము వరకునిన్నే.

కోకిల—కృష్ణా! ఊరకుండుము. ఇట్టిమాటలాడరాదు. మేనకా! సాయంకాలమయ్యె. ఇంకను నాయెఱుకసానిరాదెయ్యె

మేనక—ఈయుద్యానవనమునకే పిలిచికోనిరమ్మని పంపియుండలేదా? ఇంతలోననే రాగలదు. అమ్మా! ఆయెరుకతచెప్పసోదెనేనెందును వినియుండలేదు. అంతటి నైపుణ్యమును నంతటి భూతభవిష్యత్ జ్ఞానమును నావనితక్కెల్లగలిగెనో?

కోకిల—మేనకా! అదియయిన సదుత్తరముచెప్పిన నానందింతును. తనయకుబదునాఱు నిండె. యశావనమునిండ నారంభించె. ఎందెందువెదికినను ననుకూలవరుడే తోపకున్నాడే. అయ్యో! అర్జునునకివ్వవలయునని నాకెంతభిలాషముండెను. అంతయు వితయయ్యె.

(అనుబంధము 4.)

మేనక—అమ్మా ఎన్నిమాఱులో యోచించితిమే చేదప్పిపోయినపదార్థమెట్లు మగల లభింపగలదు? అర్జునుడుకాకున్న మఱియొకఁడాయె. మొన్ననే భృతరాష్ట్రనొద్దనుండి బ్రాహ్మణుఁడువచ్చియుండెగదా దుర్యోధనునకికన్నియ నడుగుటకు? నాకేమోయది యనుకూలమైనవోటనియే తోచు. ద్రాపవీదేవీ! దుర్యోధనుని బెండ్లిచేసికొనుము.

కృష్ణ—చాలునింకూరకుండుము.

మేనక—ఏచుమ్మా యతఁడేమిసామాన్యఁడా? గొప్పరాజుకునూరుఁడు వాఁడేయిప్పుడు రాజ్యమంతయునేలుట. ముందుయువరాజుకానున్నాఁడు. కొన్నాళ్లలోనే రాజ్యమును రాగలదు. సుందరవిగ్రహుఁడు. ఏమిటదక్కువ?

కృష్ణ—ఏమిటందక్కువకాకున్న నీవేచేసికొనుము.

మేనక—చూచితివమ్మా?

కోకిల—కృష్ణా! ఊరకుండు మిదిసరికాదు.

కృష్ణ—చూడు మఱియెవరినెవరినో పెండ్లియాడుమనుచున్నది.

మేనక—నేనన్నదితప్పా ఆభృతరాష్ట్రవీటునున్న యందటి రాకొమరులపటములు మొన్నఁజూడలేదా? వారేమైనారు.

కృష్ణ—ఇంకనీమాటలాడకుము ఆపటములఁజూచితిమిగదా? అందులో నెవ్వఁడో సూత సుతుఁడంటి వేవానినైన నేనంగీకరింతుఁగాని యాధార్తరాష్ట్రులఁగాలితోనైనస్పృశింపను.

కోకిల—ఛీ! ఆమాటనకుము మేనకా! వారురాజపుత్రులేయగుదురుఁగాక నిరపరాధులైన పాండవుల దుర్యోధన, కర్ణ, శికునుల లక్కయింట దహింపఁచేసిరిని మనమువినలేదా?

వారెంతకైన దగినవారుకదా అట్టివారి సంబంధముచేయునుంటివా? కృష్ణ యన్నమాట నిక్కము. వారుకాలిచేనైన స్పృశింప నర్హులుగారు.

ఉ॥ వంచనయౌదురాకృతమునై రమునిండఁగఁబొందుపుత్రులన్ ।

మించినమాగిరకృత్యమునమృత్యువు చేరగలకఁగఁబొందుటఁగా ।

ల్పించిరికారవుల్బగముభీతిలవారలుకృష్ణయన్నయ ।

క్షేంచఁగఁగాలనైనస్పృశింపనర్హులుగారుభామినీ ॥

మేనక—అయిన మీయిష్టము.

కోకిల—అతప్పిపోయిన పాడవుఁడెవ్వఁడో, యెందున్నాఁడో, అదియిన్నాళ్లయ్యుఁడెలియకు దిగదా? అతఁడర్జునుఁడైయుండరాదా?

మేనక—అతఁడర్జునుఁడైయుండిన నిన్ని నాళ్లు తనబాణానలమున ధార్తరాష్ట్రశుష్కవనము దహింపక దాగియుండనా?

కోకిల—అర్జునుఁడుకాకున్న నింకొరుఁడైనను బాగుగనేయుండఁగదా? ఏమియు వారి పాలకువ తెలియకయున్నదే?

(లోపలధ్వని “గద్దెవినరే” యని)

మేనక—అదిగో యెఱుకతవచ్చినట్టయ్యె. ఆచోటఁగూర్చుండము.

కృష్ణ—భాగవీ! వీండుచుగలచింతలోఁబడి గద్దెయడిగెదరు మనకదివలదు. అందుబోయి వన వినోదములఁజూతమురమ్ము.

భాగవి—ఏలవ్తా! వీరేమిమాటలాడెదఁగో విందము. ఇందేయుండము. ఈయెరుకసాని మిక్కిలి సమర్థురాలని యూరందఁజును చెప్పచున్నారు.

[ప్ర: ఎఱుకసానిఁపాడుచు.]

(అనుబంధము ౮)

కోకిల—రమ్మా ఎఱుకసానీ కూర్చుండుము.

ఎఱుకసాని—నోడెడుగుతావవ్య.

కోకిల—అవును.

ఎఱుక—వియం బేళ్లు పండ్లుదచ్చిన వక్కాకు తెచ్చినెట్టూ. యీవుల్లముట్టూ.

కోకిల—(అన్నియునిచ్చి పుడుకజేపట్టును).

ఎఱుక—కొల్హాపురమ్మ, కొల్హాపురమ్మ, అలంపూరమ్మ, జోగులమ్మ, హోసూరమ్మ, రావమ్మ, రావమ్మ, నామచ్చులోనిండవమ్మ, ఓశవమ్మ, నీవెగద్దెడుతవా! నన్నే శెప్పమంతవా?

కోకిల—నీవే చెప్పుము.

ఎఱుక—అమ్మో-యమ్మా. కొల్హాపురమ్మ తోడునీకు పెద్దచింతమ్మ. పెద్దచింతమ్మ. యేమిచింతని అడుగుతవా, శప్పమంతవా, మొగోణిచింతమ్మ. మొగోణిచింతమ్మ.

మేనక—అట్లన్న నేమి?

ఎఱుక—తన మొగోణిచింతకాదమ్మ. (యోచించి యోచించి) ఓహో ఓహో కొల్హాపురమ్మ తోడు శప్తక చిన్న బిడ్డ ముద్దుబిడ్డమ్మ. అవునంటే అవునను. కాదంటే కాదను.

మేనక—అవునులే.

ఎఱుక—అవునమ్మ ముద్దుబిడ్డకు మొగోణిచింత. ఓశమ్మ. ఆరేండ్లనించి యీచింతపుట్టిందమ్మ. అవునంతవా? అలంపూరమ్మ అలంపూరమ్మ వకఅయిదుమందిలో అనుకుంటివదమ్మ. వాండ్లువద్దన్నారమ్మ. కాదు. ఆహా హా వద్దనేదమ్మ కానాకుండా పోయినారమ్మ. కాదు. కాదు. కొల్హాపురమ్మ. వాండ్లుసచ్చిపోయిందారమ్మ.

కోకిల—అందుఱూనా?

ఎఱుక—కొల్హాపురమ్మ. కొల్హాపురమ్మ. అంధరుపోయిందారమ్మ. అవుతే వగరు ముగిలిండా రనుకొంతారమ్మ. కల్లమ్మ. కల్ల. కొల్హాపురమ్మ శెప్తతాది. అందఱు పోయిందారమ్మ.

కోకిల—హా దైవమా.

ఎఱుక—బయపడాకొల్లమ్మ. నీబిడ్డ మంచిదాగ్యవంతురామ్మ. అంతకంటే మంచిమొగోణి పొందుతాదెన్ను. మీరుయెవరినో శేసుకోమంటిరమ్మ. మీరెవర్నివద్దంటిరో వాడే మొగుడొతాడమ్మ. దొడ్డవాడమ్మ. బవుదొడ్డవాడమ్మ. దొడ్డరాజ్యం వస్తాదమ్మ. యెంత సంపత్తమ్మ. యెంతసంపత్తమ్మ?

మేనక—వాడెవడు ఎక్కడనుండువాడు?

ఎఱుక—నాకేమరికెన్ను. మీకేదెల్సునమ్మ. ఓల్లమ్మ. ఆతూర్పులోవుంటాడమ్మ. బలే బలే బలగమమ్మ. పేరుశెప్పమంతవా? కొల్హాపురమ్మ. పేరెట్లశెప్పదమ్మ. మొదటి అచ్చగంశెప్తందమ్మ. కొల్హాపురమ్మ. స—“ద” రెండుచ్చనామ్మ. రెండుపేర్లమ్మ కడచ్చ రం “న”

మేనక—తెలిసె నిజమే అయిన వాడు మిగులదుర్మార్గుడనియు దనయన్నదమ్ముల దోహదేజంపినాడనియు నందురే?

ఎఱుక—కొల్హాపురమ్మ. కలమ్మ—కల్ల. కడుపుగాకపుట్టిందిందారమ్మ. మానుబావుడమ్మ. మానుబావుడు.

కృష్ణ—ఏమి వెళ్లిపట్టిన దేమిట? ఎటుక సానీ? వారడిగినదియట్లుండనీ, నేనొక్కటియడిగెద
చెప్పుము. (పుడుకపట్టును)

ఎటుక—తాల్దా. ఆ అచ్చుచే పోనీ.

కృష్ణ—అయిచ్చది అయిపోయినది. చెప్పుము నేనిప్పుడేమనుకన్నానో మనసున?

ఎటుక—కొల్తాపురచ్చ. నీకు మొగోణించింత.

కృష్ణ—ఎవరిచుగనిచింత.

ఎటుక—అదేమిట్లడిగెదవు. నీ మొగోణించితేగా?

కృష్ణ—కాదే యిట్టియబద్ధములు చెప్పకుండ నీకుగడు నీనోటిపైఁ జెప్పున నెప్పుడుకొల్తా
వాడని నా ప్రశ్న

ఎటుక—దాగాయచ్చ. నీకువక మొగోడుచాలడమ్మ.

కృష్ణ—తువా యిట్టిమాటలాడెదవా?

(లోపలఁ గొమ్మువ్వని).

మేనక—అదిగోరాజుగారిసావరీ. యీసరోవరమునకు వచ్చునట్లున్నది.

కోకిల—అయినఁబోవలయు. ఎటుకసానీ రేపుమరలమాటలాడుదము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

— : ప్రథమాజ్ఞాము సమాప్తము : —

శ్రీ

పాంచాలీస్వయంవరము.

— : ౦ : —

ద్వితీయాజ్ఞాము-ప్రథమరంగము.

ద్రౌపది యంతిపు.

[ప్ర: ద్రౌపది-మేనక]

ద్రౌప—మేనకా! ఈతాపమెట్లొకసహింతును?

మేన—తనయా! ఒకకలకై యింతపరితపించువారి నెందైనఁగంటిమే? మొన్న నాయొక
కలకచ్చి యూరకగద్దెచెప్పినందున నాకలవరమునకే యిట్టికలవచ్చెను.

ద్రౌప—కాదేమేనకా! ఆకలలోఁచూచిన మనోహరాకారుని నెందఁడఁజూచియుండలేదే.

అయ్యో! అట్టివాఁడు నాకెట్లులభింపవలయు?

మేన—ఇదేమిటి! కృష్ణా! నీవెందరికోబుద్ధిచెప్పదానవే? నీకాయితీయవిశేషము, కలలలో నెన్నియోపదార్థములబిచ్చినట్లుండును అవియల్ల నిక్కవములొనా? చూచిన వాఱందరు భయపడునట్లు నటించెదవు. నీచిత్రమోహముచూచి, నేనప్పుడే మీతల్లిదండ్రులయొద్దకు దాసింబంపితి. నింతలోననే వత్తురూరడుము.

ద్రౌప—హా! మేనకా! ఎంతతాపమయ్యెనే! ఏన్నడునెఱుంగగదె? హా! మనోహరా! (మూర్ఛిల్లును).

మేన—హా! కృష్ణా! కృష్ణా! (అనిమూర్ఛిల్లియున్న ద్రౌపదికి శిశిరోపచారములు చేయును).

(ప్ర: ద్రుపదుడు కోకిల.)

ద్రుప
కోకి } కృష్ణా! కృష్ణా!

(అనుబంధము 6.)

ద్రుప—ఈయర్ధరాత్రమున నిట్టియుత్పాతమెట్లుపుట్టెను?

మేన—రాజేంద్రా! నేనునిదే శయనించియుంటిగదా? “హా”యని యీకృష్ణయెట్టేలేచి పలవరింపసాగె. కలలోనొక్కసుందర విగ్రహునిగాంచెనట. అట్టివానినేనెన్నడు చూతునని దుఃఖించె, వికారవిధమున వర్తింప మీకుఁజెప్పనంపితి. ఇపుడుమూర్ఛిల్లియున్నది.

కోకి—ఏమివై పరీత్యము! నాథా! శీఘ్రకాలముననే యీతనయకుఁ బరిణయముకావలయు. కృష్ణా! కృష్ణా!

ద్రౌప—(కన్నులువిచ్చి) ఏమిటి!

(అనుబంధము 7.)

కోకి—మాయమ్మా! ఇట్లేలఁజేసెదవే? కృష్ణా! నీవుమూర్ఛిల్లితివేల? నేనెట్లదినహింతును.

ద్రౌప—అమ్మా! నాకుఁగొంచెము నిదురవచ్చుచున్నది ఊరకుండుము (కన్నముయ్యును).

ద్రుప—కోకిలా! బాధపెట్టికము నిద్రపోవనిమ్ము.

మేన—అమ్మా! నేనుమనమధపూజయొనర్పఁ బదార్థములు సేకరించెద.

(నిష్క్ర.)

కోకి—నాథా! ఇంకెట్లుచేయవలయు?

ద్రుప—ప్రాణేశ్వరీ! తెలిసె పాండవులలో నొక్కరివరింపవలయునని నాకును, నీకును, నీకృష్ణకును బూర్ణభిలాషముండె. లక్షాగృహదహనముపిదప నొకడెవ్వడో పాండవేయుడు మనియున్నట్లు తెలిసి యింతయూరడిలియుంటిమి. అటుచావుదప్పిపోయిన

వాడు ధర్మసుతుడనియు, నతడును మృతిజేందెననియు నిన్న నేకదా మనకుఁదెలిసె.
అది యీకృష్ణవిన్నకతమున నీయవస్థిజనించె.

కోకి—నాథా! లోకమునలేనిపాండవు లెక్కడనుండిరాగలరు? వున్నవారిలోననే
మాడవలయుఁగదా! సుయోధనునకొసెంగెదమని ద్యుతరాష్ట్రునకే చెప్పివుత్తము.

(అనుబంధము 8.)

ద్రుప—ఏమీ! మహాకూరచిత్తులనియు, ద్రోహవక్తలనియు, నీ వేయెంతోదూషించు
చుంటివే?

కోకి—మనమువిన్న వృత్తాంతములబట్టి వాడు ఘోరకృత్యమొనర్చినవాడని యాభంగి
మాటలాడుచుంటి.

ద్రుప—ఇపుడేమైన నందుకుభంగముకలిగెనా? పాండవులు తామే లక్కయిల్లుకట్టించు
కొని కాల్పించుకొనిరా?

కోకి—అమాటకుఁగాదు నీతోఁజెప్పఁగూడదనియేయుంటిని. చెప్పిననేమియుదోషములేదు.
యిప్పటికొక రెండు నెలలముందీయూరికొక సోదక తైవచ్చియుండె. దానిప్రభావం
మూరంతయునగ్గింప నేనుంబిలిపించితి. మనసుననున్న యభిప్రాయములన్నియు నా
యెఱుకతవల్లించె. ఆసుయోధనుడు నిరుపరాధియనియు, నాబిడరూఢిగాజెన్నె. నను
కున్న విధిలేకున్నది

సీ॥ పురివారలెల్లనన్భూతముజేందెడురీతి

నెఱుకచెప్పెడునొక్కయెఱుక సాని

మహిమతోనటు మొన్న మనవీటికరు

దెంచియున్నవృత్తాంతబునిన్నయంత

నాసోదెతకతైన నారామసీమకుఁగడఁగి

రప్పించితిగదెయడుగ

వచ్చియయ్యెఱుకతయచ్చెరువైంద

నాయెంచినవిషయంబులెల్లజెప్పె

తే॥గీ॥ ఏవ రునుబాండపులుగతజేవులనుచు।

నిక సుయోధనుడపరాధమేలుగడనుచు।

నెంతయుగ్రకాలవేదినీయింతిచెప్పె।

దానినమ్మితిమదిని నేబ్రాణనాథ॥

ద్రుప—బ్రాంతా! ఇట్టిసోదెలకుఁబ్రాలుమాలితివా? ఎంతటియవిరోధము ఇట్టిసోదెలు నిజములగునా? ఎన్నటికినినమ్మకుము ఎఱుకతయట? సుయోధనుడు నిరుపరాధి యని చెప్పెనట? ఆసుయోధనుడె యావేషమున నేలవచ్చియుండరాదు.

శా॥ భ్రాంతసోదెలనంగ నెట్టివెఱకల్పాటిరిపఁగాఁజెల్లునె!

యింతినీకువివేకశూన్యతగదాయీగద్దెలంబట్టిమా!

కుంతిపుత్రులకాసుయోధనుడుచేకూర్పండుమహార్యమం!

చెంతెయూతడుదోషమున్దలపడంచీమాటలనమ్మితె!

కోకి—చాలులెమ్మునాథా! నీచందము సుయోధనుడెఱుకతయైవచ్చునా అంతగ్రుడ్డి వాననా?

ద్రుప—అదియెట్లయిననుండనిమ్ము! కర్తవ్యమునారయునిము. సుయోధనుడునువలదు ఏయో ధనుడునువలదు. రాగలమాసమునఁ గృష్ణాస్వయంవరము చాటింపబంపెద. రాజులం దరుంజేరఁగలరుగదా? ఈకృష్ణయే, కనులారఁదిలకించి యభీష్టవరునిబడయుఁగాక.

ద్రాప—హా! మనోహరా! హా! (అనికలువరించు)

ద్రుప—ఈబిడకు మంచినిదురమందు నొసంగవలయు నేవైద్యునిరప్పించితెచ్చెద. నీవుప చారము చేయునుండుము. (నిష్క్ర.)

(అనుబంధము 9.)

(యవనికపడును).

ద్వితీయాంశము—ద్వితీయరంగము.

(ఏకచక్రపురిలో బ్రాహ్మణునియిల్లు.)

[ప్ర: జరాయువు, హేమ, (కుశల, దీపకులు తోట్లబోయాగాదుము)

ప్రక్కన భావానిఁ (కుంతి)]

—కూడా! ఏమిట! నాకింతకంటే నేమిసంతోషముకలదు. ఎక్కడఁజూచినను నామిత్రులు నాభాగ్యముంబ్రశంసించుచున్నారు. పదునైదేండ్లయూడునకే నీకొడుకు వ్యాధిగతుల పరీక్షించేటినాఁడుగదా? యిరువదియేండ్లలో నింకజతుస్తంత్రవేత్తయగునని నాదాసరి. అయ్యా! నీవిట్టిశ్రద్ధతోడనే రేపటినుండి తర్కశాస్త్రము నభ్యసించుము.

(అనుబంధము 10.)

మిత్ర—అయ్యా! మీయాశీర్వాదబలముండిన, నవశ్యముపఱియించి కృతార్థుడనయ్యెద.

హేమ—నాథా! వీడెంతశ్రద్ధతోఁ బాఠములఁజదువవలయునో, యంతశ్రద్ధతో నింకను బంపించు. చిత్త్యము సాయంతనమున దాదాపున యామమువఱకుఁ గాలపారణ మొనర్పిటమానము.

బా—ఏమిట! కాలయాపనమేమి?

మిత్ర—నీయశుభ్యమున నేసాముచేయుటకై పోవుచుండలేదా? యొకగంట? ఆమాటకమ్మి యిట్లు కాలయాపనచునుచున్నది.

బా—అట్లనా?

హేమ—గురుకు బ్రాహ్మణులకు సామేలరా? యనిపలుమారు నెనఱచున్నాను వినడు. అందువలనఁబుణ్యమా, పురుషార్థమా?

ఆ॥నె॥ భూసురులకుమారుఁబుణ్యమోపురుషార్థ!

మోతలంపవలదెన్నాతచదువు.

వదలిఫలములేనివ్యాయామమదియేల!

సాములేలవట్టిగోముగాదె॥

బా—హేమ! ఈమాటనకుము. చిన్నప్పటినుండి శరీరదార్థ్యము కుదుర్చుకొనకున్న, మూలకాంత్రముగర్హ్యము. శరీరదార్థ్యమున మనోదార్థ్యము వెంటనేకలుగు. అదియున్న దార్థ్యమునము మొదలొక్కి, యన్ని కార్యములుకుమేలు.

తే॥ ధర్మసాధనమునకెల్లదనువెకాదె!

మూలమింతటిభ్రాంతినీకెలగోల!

ప్రాకటశరీరదార్థ్యంబులేకయున్న!

నెల్లవిషయలు నేర్చిననేమిఫలము॥

హేమ—పంచాంగముచెప్పకొను బ్రాహ్మణులకు మనకుశరీరదాన్ధ్యమేటికి? యుద్ధమాడవలయునా?

జరా—యుద్ధమాడవలసివచ్చినప్పుడాడనేవలయు. శరీరదాన్ధ్యము చాలనికారణమునగదా యందఱును మమ్ముబెదరించుచున్నారు, సామాన్యమే యొకటియున్న, మనకెంత గౌరవము? ఎంతజ్ఞానమహత్వమును, విద్యాపటిను యునుండినను, నాస్వత్త్వలవుట వలన బలిష్ఠులగువారికంతయు మనము భయపడవలసివచ్చినది. ఆసామాన్యమేయున్న, నెట్టిసితిలోనుండియుందుమో?

హేమ—ఇదినీవొప్పినపని. ఇట్లున్నప్పుడు నేనెంతచెప్పినను వీఁడువినునా? పోనీ నీవు సింహపురమునకుఁబోయెదనంటివే, ఎప్పుడుపోయెదవు?

జరా—నాలుగైదు దినములలోనేఁబోవలయు.

హేమ—నాథా! నీకేమియు మనకుశలయొక్క చింతయేయున్నట్లులేదు? చూడుమీ తన్నికి పదుమూడేడులు నిండుటకుఁజొచ్చె. ఎవరైనఁజూచిన బిడ్డతల్లియనునట్లున్నది. ఇన్నాళ్లకును వివాహముకాకున్న నెట్లు?

(అనుబంధము 11.)

జరా—ఏమిచేయవలయు? వెదకుచునేయున్నామే, వరుఁడెక్కడను లభింపలేదు.

హేమ—ఎక్కడనైన, నెట్టివానినైన నొక్కవరునిదెచ్చి వానికిఁగట్టి మనభాగము వాపుకొనకున్న నెట్లు?

జరా—భారమువాపుకొనుటకని పనికిరానివానికీ ముద్దుకుమారిం గట్టుచుంటివా? ఎన్నటికిని నాచేత గాదు.

ఉ॥ ఆరయఁబుత్రుకంఠెను బ్రియంబుగముద్దొసరించియెంతయు॥

గూరిమిఁబెంచిరాజిలిన కూతురిని నెట్టివానికైనఁగట్టినా॥

భారముదీతెనంచుఁడలపంగలనె యిక నెన్నడైనఁజే॥

కూరగనిక్తు మంచివరుఁగూర్చెదఁద్రమ్మరిదేశమంతయు॥

మొన్న నెంత ప్రమాదమగుచుండెఁజూడుము. ధారాపురముననున్న వానికిఁమాట యిచ్చుటకుంటిమే. కొంచము కాలవిశ్రంబము చేసినందునగదా వానికిఁజూపు తక్కువగుట తెలియఁగా, గ్రుడ్డివానికింగట్టుచుంటిమే.

హేమ—బౌనుసరె. మఱియేదోయొక విధానమున శీఘ్రముగా నొనర్పకన్న నింతలా నే
యొకనయ సమర్థుడైన నెట్లు?

జరా—మరియుమేలయ్యె. మగనికి మిక్కిలి యనుకూలమయ్యె.

హేమ—అయ్యోనాథా! ఏమి మాటయందువు? మనబ్రాహ్మణ్యమేటఁగలయదా? తరు
వాత నెవఁడైన మగడువచ్చునా? వాడు వృషలీపతి యనిపించుకొనఁడా?

క॥ సుతయీడుమీఁతెనేనా!

గతికిఁ బ్రాహ్మణ్యమేటఁగలయ దేపిదపకా!

బలియబ్బ నతఁడు వృషలీ!

పతియనఁగానెందుఁ దెగడఁబడఁ జేనాథా॥

జరా—వృషలీపతి యయినవెంటనే కులమునకు బాహిరమగునా? ఏమోశాస్త్రములని యంగ
లాచ్చె, గముకాని వానియర్థమే తెలియలేక తప్పుదారిం బోవుచున్నారము. బ్రాహ్మణులకు
మాత్రమే కన్యా వివాహ మేదేవుడు వగవెంచి యున్నాఁడు మిగిలిన యన్నిజాతులవా
రును యువతీ, వివాహముల నొనర్చెదరుగదా? వారేమిచెడినారు? పెండ్లిలోఁబా ను
పని యొకయఁగఁగఁగ నాల్గవ దినమునఁబెట్టి గర్భదాన ఖండ చదివెదరే, ఏమిదానియర్థము?
మొదటినుండియున్న యువతీవివాహము నెవరోనిష్కారణముగా నిషేధించి యనా చ్య
కష్టములకుఁ బ్రాప్తై బాలా వివాహము నాదరించినారుగాని దానియందు దోషముం
తైనదిగలదా?

సీ॥ బ్రాహ్మణజాతి కే బాలావివాహ

మేదేవుని వలనవిధింపబడయె॥

గన్నియయువతిగాఁగలగినంతనె

దోషగరిమఁజేందుట కేమికారణంబు!

పెండ్లినాలవనాఁడువెలయుంపబడు

పానుపనునాగమంబునకర్థమేమి!

యెన్నిదేశములనోయెనఁగూఁగా

యువతీవివాహుత్పెడిరొకోవారలెల్ల!

తే॥గీ॥ నేమిమాటయెందోయెట్టికాలముననో ।

యెక్కిసంకటములోపుట్టుకతనఁ ।

బరఁగియుండఁబోలు బాలావివాహంబు ।

దుఃఖదంబుశాస్త్రదూషితంబు ॥

హేమ—నునమొక్కరమే లోకమున కగుదుగాఁ బుట్టియున్నారమా? అందఱు నేల బాలావివాహములనే చేసెదరు ?

జరా—“ గతానుగతికో లోకో నలోకః పారమార్థికః ” అనుమాటవినమా ?

హేమ—ఇట్లందఱునాచరించు పథమును మనమతిక్రమింప వలయునా ?

జరా—గుణమున్నయెడలఁ గావలసినభంగి నేతుచ్చేదమొనర్పనే వలయు. నేఁజెప్పెద వినుము. నాల్గు దినములలో సింహపురికేమో పోయెదను. అందున్నట్టు విన్నవరుఁడు సురూపుఁడుగాను ననుకూలుఁడుగాను నుండి యెక్కువ వరదక్షిణకాశపడకయుండెనా యంగీకరించెద. లేకున్న నేనిట్లే యీకన్యంబెంచెద. ప్రాథమిక యయిన పిదపఁ దగినవాఁడ వశ్యమేతిగిచి వివాహ మాడఁగలఁడు. దురాచారనేతుచ్చేదనమున కెవఁడైన నొకఁడేర్ప డవలయుఁగదా? నేనేయిందుకుఁ బూనెద. అప్పుడు వరదక్షిణలకు హరదక్షిణలకు శివదక్షిణలకు శవదక్షిణలకన్ని టికిఁ గుఠారమెత్తినట్లగును. కాలక్రమమున గుణాగుణ ములఁబరిశీలించి యందఱునాదరింతురు.

[ప్రః పతాకుడను తలవరి.]

పతా—అయ్యో! జరాయువయ్యా! ఏంటికయ్యా నీవీపొద్దు శీటీవేళే సోటికిరాలేదు ?

జరా—పతాకా! వృత్తాంతమేమి ?

పతా—పెద్దోళ్లంతా గలిశిండి, శీటీలు దీశిసూసిరి. రేపుమియింటిశీటివశ్శింది, మీది వంతు శెప్పిరన్ననుకొని పెద్దోళ్లు పంపిండ్ారు.

అందరు—హా! దైవమా? (అనిమూర్ఛిల్లుదురు).

పతా—అయ్యో! మిడికేదేల. దైవమా అన్నాలె, భూతమా అన్నాలె, నేనేమోశెప్పిం డాను. మామిందమాట్లై పొయ్యెస్తానయ్యో రేపుమిదివంతు. మీదీవంతు. మీదే వంతు. తప్పాకండి. (నిష్క్రమిం).

భవాని—(ముందటికివచ్చి) హే మాబచ్చ! ఏమీ వృత్తాంతము? ఎంతసంతోషముగా మాటలాడుకొనుచున్నవారు, మీవంతన్నమాటకే యిటుకోకింతురేల. వంతేమి?

హేమ—భవారీదేవీ! మేమేమిచెప్పగలము? ఇక్కడికామడ దూరములో బహుదేను
 కూర్చరాక్షసుడున్నాడు. వాడుకొన్నిదినములక్రిందట నీయేకచక్రపురి నంతయు
 జనహించేసి భక్షించి పాడుచేయుచుండెను. జనులందఱేక మయి వానికిజెప్పుకొని దిన
 దినమును బండినిండ భక్ష్యములును బండికి కట్టిన జీవములను ఇంటికొకమనుష్యుడును
 సమర్పించునట్లు సమయమొనర్చినారు. ఈదినము మాయింటి వంతువచ్చినదట. నాథా!
 మనమేల మంభింపవలయు. ఇదితీరరానిపని. పతివ్రతలెల్లఁ దమకు సుమంగలీమరణము
 వచ్చునాయని కోరుచుందురు. నాకింక నీలోకమున నుండు కార్యమేలేదు. ననుజేపట్టినం
 దుకు వంశములుచుటకొక కొడుకును కన్యాదానపుణ్యము వడయుటకొక బిడ్డను గంటివి.
 అవశ్యమునేను దానవున కాహారమయ్యెద.

(అనుబంధము 12.)

జరా—అయ్యో! తర్వీ! ఇట్టిచందమునీకుఁదగునా? నీవులేకున్న నేనీచిన్నవాండ్రఁ
 బాలింపజాలువాడనా? మాతా పితృలిరువురిలో నొకరు మృతిజెందనే వలయునన్న
 గొన్నిచోట్లఁబట్టిపోవుటయే మేలగుట నిశ్చయమే, అదిచిన్నతనమున బిడ్డపాపలుకలుగ
 కుండెనప్పుచేమాట, బిడ్డలుపుట్టి పెద్దవారై నపిదప వారిపోషణకుఁ దండ్రీయేమియు
 శక్త్యుండుగాఁడు అప్పుడు తండ్రీ పోవుటయేమేలు. నీవుయోచింపకుము. నేనే యాయసు
 రకు నెఱయయ్యెద, కొడుకుబిడ్డలఁబోషించుకొనుచు సుఖముండుము.

(అనుబంధము 13.)

హేమ—నాథా! నీకుననుక్రమింతు నీమాటనకుము. నేళకు బిడ్డలకింత కూడు పెట్టెగలను
 గాని యకూడుతెచ్చుశక్తి నాకుగలదా? కూటికిసంపాదనవలదా ననుక్షమింపుము.
 ఇది నాచేరగానిపని. నేనేపోయెద.

జరా—హృదయకాంతా! ఇది మొఱకుదనమని నేనెంతు. నీకొడుకప్పుడే చదువరియైయు
 న్నాడు, కావలయున్న నిప్పటినుండే యే సంపాదన కర్హుడుగానుండఁగలఁడు, సంపా
 దనకెట్లు కొదవగలుగు? నేఁబోవుటయే యుక్తము. కుమారా! నీకీయాడునకే సంస్కృతి
 శ్లేశము కలిగినందుకు మాత్రము వగచెదను.

(అనుబంధము 14.)

నీవితశాస్త్రపరిచయ వడసితీవి కదా? ఇంకఁదక్కశాస్త్రము మానుకొనుము. అదిగో
 సామిత్రుడు ఆకాచార్యుడు గొప్పశిల్పకారుడు. వానియొద్ద నీతెలివికారుమాసము
 లలో నాశాస్త్రపాండిత్యము వడయఁగలవు. ఎక్కడెక్కడి రాజులును బ్రకృతము

పాంచాలీ స్వయంవరము.

సౌధముల, జంద్రశాలల, దేవాలయముల, నధికముగా నిర్మించుచున్నారు. ఆమూలమున నీకుఁబుష్కలధనార్జన మగును. బ్రాహ్మణుడనే, అట్టిపని నేజేతువలయునామో? సంశయింపకు. అందుగలనఁ బాపమేమియులేదు. జనులగౌరవనోశమునకొప్పువలయునని యీమర్గర్యమువిడువవలయు. నాయాజ్ఞాన నియెంచి యావిద్య నేలువును.

హేమ—నాథా! మఱియు నీమాటచూడనే. నీవాయసురునొద్దకుబోవు టయుక్తము. చెప్ప నేవలసివచ్చినఁజెప్పెదను. నీకాపదగలిగిన, నేను సహగమనమొనరించుదానఁగాక మనియుందునా? అప్పుడీబుడుతలు మాతాపితృల నిరువురంబోవఁగొట్టుకొన్నవారగుదురే. ఊరక మాతనుమాత్రము పోవఁగొట్టుకొననిమ్ము.

జరా—హీ! దేవీ! నీవునాకెంత సంతాపముదెచ్చుట కుంకించితివి.

దీప—జనకా! మాతయాడిన విధానమున నీతిగలదు. నామాటయింతవినుండు నేబోయెద నాయసురయొద్దకు.

జరా } హేమ } రామరామ! ఇట్టిదియుంగలదా?

దీప—నామాటసాంతముగావినుఁడు. నేబోయెద. నాకుబాహుబలము మెండగుటఁజేసి ఎట్లయిన నాయసురతో యుద్ధమొనరించి, వాని నేలకుండేగలనని ధైర్యముకలదు.

జరా—కుమారా! దీపకా! సామొనరించిసేకరించిన బాహుబలసంపదవలన నిట్టియాహా పురుషిక జనించెఁగాని, యయ్యయో! యాయసురయొక్కడ నీవెక్కడ? అజగజాంతరమే? చూచితివా? తనీ! వ్యాయామబలమెట్లనిపించుచున్నది?

దీప—మీరుపూర్తిగా నామాటవినరే. ఒకవేళ నేవానిజయింపలేకపోయి మృత్యుఁజెందినను, మీకుదక్కువగాదు. మీరిరువురు సుఖమున్న నాయట్టికొడుకుల నెందఱి నోపడయవచ్చును. ఒకవేళ పుట్టకున్నను, కూతురుగలదుగదా? దౌహిత్రసంతతియే వంశవృద్ధికావచ్చును. నాకింకడ్డమాడకుఁడు. నేనేపోయెద.

(అనుబంధము 15.)

కుశల—పితరులారా! సోదరా! మీమాటలేవియు యుక్తములుకావు తల్లిమృత్యుఁజెందిన జనకుడన్నట్టు సంసారమే భంగగతిఁజెందు. జనకుఁడుగతించిన నిరువురను బోవఁగొట్టుకొన్నవారమగుదుము. ఇకనీవన్ననో, ఈయీడునకే విద్యాధికుడవనిపించుకొని, విత్తార్జనమునకు సిద్ధముగానున్నాడవు. నిన్నుబోవఁగొట్టుకొని మనపితరులు దౌహిత్రులకు వేకరుచుండవలయునా? వార్ధక్యమున సంరక్షణము లేకుండవలయునా? ఇకనావిషయము యోచింపుఁడు. నేనెట్లును బరులస్వత్వమును. మీయింటనుండఁగలదాననుఁగాను. మఱి యొకరింటికేగుటకు మాటుగా బకునింటికేపోయెద. సంశయింపకనన్నంపుఁడు.

(అనుబంధము 16)

జా—హా! దైవమా! ఎట్టికీతెచ్చితిని? కుమారీ కుమారులారా! అంటినబాలుగాలు
ముద్దుపాపలమిచ్చు గోలుపోయి మేముమనియుందుమా? పోవలసివచ్చిన మేమాలు
మగల మిరువురుముంబోయెదముగాక, మిచ్చుంపుదుమా? ఈమాటలాడకుండు.

(అనుబంధము 17.)

భవా—బ్రాహ్మణోత్తమా! మీయింటవసించియున్న నాలుగుదినములలోనే మీగుణగణ
ములు గుఱ్ఱైఁగి మిక్కిలి కృతపరిచయులమైయున్నారము. మీసంతాపము నేజూడజాల
నాకేవురుకొడుకులున్నారు. వారిలోనొకరి నేనంపెద.

జా—అయ్యో! అయ్యో! అత్తా! అగునాయీమాట? పూర్వజన్మమున నెట్టిపాప
ములు చేసియుంటిమో యిప్పుడిట్లునుభవింపుచున్నాము. మాయేకచక్రపురికిని మాకును
బకునకును దప్పదు. ఏపాపము నెఱుగనిబీదల మిచ్చుఁగోలుపుచ్చి రాగలజన్మమున నింకిం
తనుభవెంపవలయునా?

భవా—అయ్యో! సంశయింపకుము. నామాటవాఁకింపుము.

హేమ—అత్తా! వారునీకన్నకొడుకులేయగుదురా?

భవా—హేమాంబా! నీవడిగినమాట యథ్యముంగ్రహించితి. నూఱురుకొడుకులున్నను,
దల్లికిభారముకాదు. కావున నాకొడుకుచావునకు నేనొడంబడుదునన్న, నేఁగన్నవాఁ
డాయని నీవుసంశయింపవచ్చును. అత్తా! నిక్కముఁచించెదను. నాకొడుకొక్కఁడు
మహిబలిఘ్నుడు. బకులు, కరుడులు, క్రౌంచులు వారికొకలెక్కలోనివారుకారు. వాఁడా
బకుని నిరభ్యంతరముగ నిష్టంచునని నిమ్మికదా పంపెదనంటిని.

జా—అత్తా! నీపుణ్యమగు మారకుండుము. ఆమహాసురుని మానవుఁడు నిర్జించువాఁడా!
అదిగాక యీపురివారెల్ల బకునికి దినమొకరముగా మనఃపూర్తిగా సమర్పించుకొనుటకు
సమయమొచ్చినారము. పోయినవాఁడెవఁడుగాని యుద్ధమునకుపక్రమించెనా వాఁడు
చచ్చుటయట్లుండనిమ్ము ఊరంతయుఁదర్పాత నాయసురనాశమొనరించును. ఆపాపము
నాయపకీర్తియు మాకుఁగలుగు.

భవా—అయ్యో! నాకుమారు బాహుసత్త్వము నేనెఱుఁగనా? నీవించుకయు సంశ
యింపకుము.

జా—అత్తా! ఆమాటెత్తకుము. నీవింకొకసారియట్లుంటివా నీకునీపుత్రులయానగలదు.

భవా—(స్వ) అయ్యో! ఈబ్రాహ్మణుడెన్ధకరముగ నానవ్వెట్టెనే.

దీప—స్వ! ఈషితరుల సమృద్ధింపఁజేయుటయే యసాధ్యముగనున్నదే. ఇప్పటికింకొక
యక్తివెదకెద. (ప్ర) జనకా! నాకొకటితోచుచున్నది. మనలోనొక్కరెవరైనఁ

బోవవలయునన్న నింతకష్టముగానున్నది. టేపుబండిపై మనము నలుపురముంబోవుదము, నలుపురును బలిగా నాయసురకు సమర్పించుకొని నాల్గుదినములవఱకు నింకొకరిని బాధింపవలదని చెప్పికొందము. “నదుఃఖం పంచభిస్సహ” యనియున్నదికదా?

జరా—భళిరేకుమారా! ఎంతయుక్తిచెప్పితివి? నీవిద్యయూరకపోవునా?

హేమ—తనయా! మాకెల్లనెంత సంతోషమునించితివి. సుఖముగ మనమెల్లరము మృతుల మగుదము.

కుశ—అన్నా! నీయట్టియన్న యుండవలయుగదా. ఇదినాకును బరమప్రీతికరము.

(అనుబంధము 18.)

భవా—(స్వ) ఆహా! ఏమీదుఃఖము! వీరునలుపురు జావనుద్యుక్తులై యిట్లుపెండ్లిసంతోషముననుభవింపుచున్నారు.

జరా—అమ్మా! భవానీదేవీ! మాయాపదకై నీకుమారునైనఁ గోల్పోవనిశ్చయించిన నీధీరగుణమునకు మేముగృతజ్ఞులమయితిమి. మాకెవ్వరుంబంధువులులేరు. టేపు వివిధభక్ష్యాదుల నాయసురకైచేసి మేముకంతపూర్తిగ భుజింపవలసియున్నది. నీవును నీకుమారులును మాకుఁబజ్జిభోజనమివలయు. నేనేమి విశేషమైన యాస్తి నార్జించిన వాడఁగాను. ఏదోయిల్లును మాకుటుంబమునకుఁ జాలినంతవృత్తియు నున్నది. మీరును బీదబ్రాహ్మణులరు. మనఃపూర్తిగ నీధనమాన్యముల మీకొసంగెద. ఈయింటనేయుండి కారుణ్యమున మాయందఱపార లౌకికక్రియలనెఱవేఱి సుఖముండుఁడు. టేపు బకునకు మీవంతువచ్చినప్పుడు నీయిచ్చవచ్చిన కుమారునిబంపెదవటలెప్పు

నీ! పరులకై తెగువనీపట్టినీనెంచినయుపకార

గుణమెంతయొప్పునమ్మి ।

యరయనద్భుతమునీకరుణామహత్త్వంబు

సన్నతింపఁగమాకుశక్యమమ్మి ।

టేపునీసుతులతోఁ నేపారమాయింటనొగిపజ్జి

భోజనంబొసగుమమ్మి ।

నాస్వత్వమెల్లనీనందనులంగీ

కరింపవారలకుబోధింపవమ్మి ।

శే. 11 ఈగృహంబునీయల్లుగానెంచవమ్మ !

యొనరఁబుత్రులతోనిం జేయుండుమమ్మ !

నెమ్మి గడమాటయింతమన్నింపుమమ్మ !

మాకుసద్గతిఁగలిగించిమనుపుమమ్మ ॥

శవా—స్వ! హా! దుఃఖము. (ప్ర) బ్రాహ్మణా! మీద్రవ్యము నాకొడుకులాశింపరు
నీయిచ్చవచ్చిన ధర్మకార్యముల కొనంగుము.

జవా—ఇదియేనాయిచ్చవచ్చిన ధర్మకార్యము. నీకొడుకులురానిప్పు.

వెలుపల ప్ర: పాండవులు బ్రాహ్మణవేషమున.

“ రామచంద్రాయనమః ” యనుచు

శవా—(వెలుపలవచ్చి కుమారుల నూరకుండమనిపైగజేసి) కుమారులారా! ఆవైపునకుఁ
బోవుదమురండు చిత్రచరిత్రనంతయువచించెద.

(యవనికపడును).

—:0:—

ద్వితీయాంకము-తృతీయరంగము.

(బకునివిడిదికిఁబోవుమార్గము.)

[ప్ర: (భక్త్యములఁబండితో) దీపకుడు]

దీప—(బండిపైఁబోవుచు) ఇక్కడికిసంతోషమయ్యె. మావారుభక్త్యబోజ్యములన్నియుఁ
జేసిరి. అందఱును భుజించితిమి. అపరాహ్ణము మీఱకుండ నసురజేరవలయునని
సనుచుంటు. మధ్యాహ్నమువఱకు దైవధ్యానమునకై తలదండ్రులు దేవునింట సమా
ధిలోఁగూర్చుండిరి. ఇంతేచాలునని నాచెలియలిని మఱగించి యాబండిఁదోలుకొని
వచ్చితి. మధ్యాహ్నమగుటకుముందె యసురయొద్దకుఁబోయెద. వానింజంపగఁలిగెనా
సంతోషమయ్యె.

(అనుబంధము 19.)

నేజచ్చితినా యదియు మేలయ్యె. ఎంతచెప్పినను మావారు వినకుండిరి నేనువచ్చుట కొప్పకుండిరి. కావున నిట్లొనర్పవలసివచ్చె. నాభౌగ్యమెట్లున్నదో చూతము. అయిన మాయయ్య యనుటలో, నేమృతుడనైతి నేని యాయసుర సమయభంగముగా యుద్ధ మాడినందు కారంతయుఁ బాడుచేయఁగలడని నుడివె. ముందుమాటకు దైవమున్నాఁడు. ఆయసురతోడ తొలుతనే నాయుద్ధమితరప్రేరితము కాదనియు అందుకు నేమాత్ర ముత్తరవాదిననియు గట్టిగావచించెద. పిదప వానియిష్టము. (బండితోలుకొనిపోవును).

[ప్ర: శ్రీకంఠుడు (భీముడు).]

శ్రీక—ఆహా! నేనెంచినట్లేయయినది. మాతల్లి యాభ్రాహ్మణకుమారుని ధీరవాక్యముల నాశ్చర్యకరముగనుడివె. పదునైదేఁడులవాఁడుతానట, మహాసురుని సంహరించువాఁ డట. ఇట్టిధీరులొక నూలుకున్న నెంతదేశమునైన సాధింపవచ్చు. పైమాట కందు టుంబోవుదమని తల్లిదండ్రులనూరార్చి వారు దైవధ్యాన మొనరించుచుండ వారిని కన్మోఱఁగి తా నసహాయుడై భత్యముల శకటముందోలి తెచ్చెఁగా! ఇదేకొత్తబండి జాడయగుపడియె.

(లోపల దీపకుడదలించును).

శ్రీక—అదిగో పశువుల నదలించుస్వని వినఁబడియె. (పోయి ముందుపోవుచున్న బండిని కలిసి కొని) అయ్యా! దీపకావధానీ! మీతల్లిదండ్రులతో నేమియుజెప్పకయే యిక్కడికి వచ్చితివే.

దీప—శ్రీకంఠశాస్త్రులు మాఱితిరా, నాయుక్తి బాగుగగాచున్నదా? నేఁజెప్పియుండిన మావారు నన్ను విడుచుచుండలేదు.

శ్రీక—పోనీ! ఇప్పుడేమాయె. నీవువెనుకకుబొచ్చు, నేనీబండిపైఁబోయెద.

దీప—సరే మంచిపనియాయె. మీయవ్వుచెప్పియుండవలయునే, ఆపాపము మాకెందుకు.

శ్రీక—మికేమియుఁ బాపమురాకుండ నేఁగాపాడఁగలను. ఆయసురను జించి చెండాడి వత్తు లెమ్ము.

దీప—నేనును వానినట్లొనర్పనే పోవుచున్నాను.

శ్రీక—అయ్యా! నీధైర్యమునకు మెచ్చితి. అయినను నిది సాహసకార్యమొక్కటియే కాక ప్రయోజనకారికాదు. పోనీ! ఆయసుర నాకంటె బలిష్ఠుడుగా నుండవచ్చునని యెంచెదవా?

దీప—నీకంటె బలిష్ఠుఁడుగానే యుండవచ్చును.

శ్రీక—నాకంటె నీవు బలిష్ఠుఁడవనియెంచితివా?

దీప—ఏమోతెలియదు.

శ్రీక—నీచేతులనిట్టిమ్ము. (రెండు చేతులబట్టి) ఇదివిడిపించుకొనుము.

దీప—(చేతగాదు).

శ్రీక—పోనీ! యిప్పుడైనవిడిపించుకొనుము. (పూడబెట్టి కాలు సేతుల నొక్కచేతబట్టును)

దీప—(విడిపించుకొనలేకపోయి) అయ్యా! నీశక్తి నాశక్తికంటే మిక్కిలి యెక్కువ.

శ్రీక—అయిన నీపురాక్షసునితో నెట్లుకొట్టులాడెదవు.

దీప—ఏమో నాతికొలదిబోయెదను.

శ్రీక—నీకుదెలియదు, అమూల్యక యింటికిఁబొమ్ము. నేబోయెద.

దీప—అదియెన్నటికిని గాఢాలదు. నేబోవనేవలయు.

శ్రీక—అట్లయిన నీతో సాంత్యనవాక్యములు పనికిరావు. (అని త్రాటదీపకునిగట్టి యొక చెట్టునొద్దకుఁగొనిపోవ).

దీప—అయ్యా! నీపుణ్యము విడువుము. నీపునురమ్ము నేనునువచ్చెదను. అయ్యో! అయ్యో!
(అని అజయమంద మరుగున చెట్టునకుకట్టి బండితో ముందరికివచ్చును.)

(వెనుక యవనికనెత్త బర్హతారణ్యమున బకుని విడిదికనుపించును).

శ్రీక—(బండిదిగి) అబ్బ! అదియేకాబోలు నాకష్టాసురు నికేతనము. ఏమిశవ దుర్గంధము కలిగియున్నది. అయ్యోదకునే బోవలేను. కావలసి యున్న వాఁడేయిక్కడికిరానీ. ఈకష్టములు నాకు వారియింటఁదినినవి తనివితీఱలేదు (అని భుజింపసాగును).
(లోపల గొప్పస్వని) అదియో! దురాత్తుని ధ్వని. అజవనీ (తిరుచుండును). (లోపల “ఏలరా యింకనురాలేదు” అని గొప్పస్వని) వచ్చియున్నాను, వచ్చియున్నాను (అని మిక్కిలి గట్టిగానడుచును).

[ప్ర: బ కు ఁ డు.]

బక—ఓరీ! దుర్మార్గా! నాయాహారము దినునంతదొమ్మ నీకుగలికెనా?

శ్రీక—కొంచము తట్టుకొనుము శేషమింతయున్నది.

బక—రారా యీవలికి (గుడ్డును).

శ్రీక—నిలుము, నిలుము. (అని తినును).

బక—(తాడనమొనరించును) నేనెవడ నెఱుఁగుదువా?

శ్రీక—(భుక్తిముగించి యీవలకువచ్చి) ఇంకఁగావలసినంత మాటలాడుము).

(అనుబంధము 20.)

బక—ఏవడవురా నీవు!

శ్రీక—శ్రీకంఠాశ్రమిగాను.

పాంచాలీస్వయంవరము.

బకు—(కాలదన్న) శ్రీకంఠశాస్త్రిగారో, నేనెవడ నెఱుగుదువా.

శ్రీక—కాలమాసన్నమైన బకరాక్షసుడవు.

బకు—నాకాలమాసన్నమా? ఎవరురా నిన్నంపినది?

శ్రీక—నీయవ్వు మిండలలో గొందఱు.

బకు—అహా! ఏకచక్రపురివారికింత పొగరుగలిగెనా. ఇంకవారిగతి యేమానో ఎఱుగఁగలరు.

శ్రీక—ఎఱిగియే యున్నారు.

బకు—ఏమెఱిగియున్నారు.

శ్రీక—ఈనాటినుండి తమపురము నిష్కంటకమాయెననియు, జల్లగనిద్రవోవచ్చుననియు.

బకు—అహా! దుర్మతి! ఇట్లుమాటలాడెదవా (అని పట్టును).

శ్రీక { (పిడిగుద్దులతో యుద్ధమాడి కలబడి బకుని శ్రీకంఠుఁడీడ్చుకొనిపోవును).
బకు }

[ప్ర: జరాయువు, కుశల, దీపకుడు, హేమాంబ.]

అందరు—బకనిర్జరారి! ఆబ్రాహ్మణునివలదు, వలదు, మమ్మెల్ల భుజియింపుము.

శ్రీక { (మరల రంగమునకువచ్చి గుంజులాడి బకుని శ్రీకంఠుఁడక్రిందబడవైచి వైనగా
బకు } ర్చుండి సంహరించి ముద్దచేయును).

అందరు—శ్రీకంఠశాస్త్రి నీకుమంగళమగుగాక. గమ్మింకంబోవుదము. మాఁయూరు నిష్కంటకము గావించి పుణ్యముఁగట్టుగొంటివి. నీయుపకారభారమయ్యె. బ్రాహ్మణా! ఇంతబలము నీకెక్కడఁగలిగె. నీవేమో మహాయంశపురుషుడవు. దీపకా! నీవు పూరికి శీఘ్రముఁగఁబోయి మంగళవాద్య పురస్సరముగఁ నూరివారినిరన్నునుము.

దీప—పోయి మంగళవాద్యములతో నందరిని పిలుచుకొనివచ్చి యదురై యందఱు శ్రీకంఠ కంఠమునఁ బుష్పమాలిక వేయుదురు. కరతాశధ్వనులుచేయుదురు.

(అనుబంధము 21.)

(యవనికపడును).

—: ద్వితీయాంకముసమాప్తము. :—

(శ్రీ)

పాంచాలీస్వయంవరము.

—: 0 :—

తృతీయాంకము—ప్రథమరంగము.

గంగానదీతీర అరణ్యము.

[ప్ర: బహుస్త్రిలతో వినోదములాడుచు అంగారపర్ణుడు.]

(అనుబంధము 22, 23.)

(తరువాత ప్ర: పాండవులు, దశరూపుడు, అంగారపర్ణుని
భటుడు వారినడ్డగించును,)

అర్జు—భటాగ్రణీ! ఇదేల మమ్మనడ్డగించెదవు.

భట—గంధర్వరాజుగారగు నంగారపర్ణులు స్త్రీసంఘముతోఁ గ్రీడయొనర్చుచున్నారు.
రాక్షాసాదరికృడికి.

అర్జు—ఈక్రీడ యెంత నేపుండును?

భట—ఇంతప్రసంగము మీకెందుకు? శైలవాసువఱకు నుండినను నుండినదే.

అర్జు—ఈనదిదాటిపోవుటకు మార్గాంతరములేదే. ఉదయమువఱకు మేమిందేయుండవల
యునా?

భట—కావలసియున్నఁ బడియుండవలయు. లేకున్న వెనుకకుఁబోవవలయు. ఎవరి
కొఱకు?

అర్జు—భటసత్తమా! ఈనది అంగారపర్ణుని స్వత్వమా.

భట—అదిగో ఇదియధికప్రసంగము. దీరకావలఁబొమ్ము. మాటాడకుము.

శ్రీక—అదియే యధికప్రసంగమయిన, దీనికేమందువు? (అని మెడఁబట్టితోయును).

భట—(మూడుమాఱు పొరలి క్రిందబడిలేచి) హా! రాజేంద్రా! కాపాడుము. కాపా
డుము.

అంగ—(మొందఁజీకవచ్చి) ఎవఁడురాయిక్కడ? మాక్రీడకభ్యంతర మొనర్పవచ్చినవాఁడు.

భట—అయ్యా! మీవిధేయ సేవకుఁడు.

అంగా—ఓరీ! సంజయా! నీవా ఇట్లేటికిఁబడియున్నావు?

భట—దేవా! కొందఱుబ్రాహ్మణులును నొకవిధవయు వనమునబ్రవేశమొనరింప నుద్యమింపఁగా మీయాజ్ఞ వారికిఁజెప్పితిని. వారుమిక్కిలి యాగ్రహించి యీవనము నదియు మీయంగారపర్ణుని యబ్బగంటా—తొతగంటా యని మాటలాడి, విజృంభించి నారిలోనొక దున్నపోతువఁటివాఁడువచ్చి నన్న న్యాయముగఁజంపెను. అయ్యో! అయ్యో!

అంగా—ఎవఁడురా యాబ్రాహ్మణుఁడు. తనబ్రాహ్మణ్యము తన్నుఁగాపాడఁగలదని నమ్మియున్నవాఁడు కాబోలు. వానికి బుద్ధిగఱపెద. ఇదెవచ్చెద (లోనికిఁబోయి యుడుపులుధరించినచ్చి) ఓరీ! బ్రాహ్మణహతకులారా! మీకింతకావరమా! నాథఁడు నెవఁడురా మోదియున్నవాడు. వాని ప్రాణములపై నంత నిరాశయా? శ్రాద్ధపుతిఠి డ్లఁదిని కండ్రక్రొవ్వుపెచ్చినదా? అంగారపర్ణుడన్న నింతతెలియకపోయెనా?

(అనుబంధము 24)

అర్జు—నీవంగారపర్ణుడవైతివి. జలపర్ణుడవైతివి. అహంకారపుమాటల ప్రేలకుము. మాటల మిగిలిరానిచ్చితివేని నీకన్నులనున్నకొవ్వు దిగుననుకొనుము.

అంగా—దురాత్మా! నీవుబ్రాహ్మణుడవని నేఁబూజింతునని యెంచితివా? యీపొగరు కూతలకు కొనుమిదియే నీకుశీక్ష (అనిచెంపకువేయఁబోవ).

అర్జు—(తప్పించుకొని) అదిగాదు చూడవలయునది, ఇదిగోయిది (చంపకొట్టిను).

అంగా—దుర్మతీ! అయిన నిలుపుము. (అని ధనవుచేబట్టి యుద్ధమునకు ప్రారంభించును),

(ఇరువురు ఘోరయుద్ధమాడెదరు).

అంగా—ఔరా! ఏమాశ్చర్యమిది? బ్రాహ్మణుడిట్టి విలుకాఁడుండునని యెఱుఁగ.

తే॥గీ॥ సురలలోశూరులౌమహాసురులలోన ।

సురుమహాసురవరులలోనున్నయట్టి ।

కడిఁదివిలుకాండ్రపెక్కండ్రఁగాంచిఁనాడ ।

నిట్టియద్భుతకాండీరునెందుఁగాన ॥

వీఁడుసామాన్యుఁడుకాఁడు. యీఇంద్రాస్త్రము పూని వైచెద. (వేయును).

అర్జు—వీఁడింద్రాస్త్రమువైచె. ఈ వింద్రబాణము రుచి నింతచూపెద.

అంగా—భళికే! ఇతఁడు పరుకురాముఁడా, లేక దోంగుఁడా, లేక రాజబుషియగు భీష్ముఁడా, వయస్సంతలేడే. వీరుతప్ప నిట్టియత్త్రునైపుణి యితరులకుండునా? ఇంక బ్రహ్మత్త్రమునే యను సంధింపవలయు.

అష్ట—ఇతఁడసామాన్యత్త్రలాభము గలవాఁడుగానున్నాడు. అదిగో! బ్రహ్మత్త్రమో, యేదో యితరఁ దివ్యాత్త్రముఁ బూనునట్లున్నది. ఇంకఁదడయరాదు. ఈయాగ్నేయాత్త్రమున వానిదహించెద. (వేయును).

అంగా—(మూర్ఛిల్లును).

అష్ట—శ్రీకంఠా! వీనినెత్తుకొనిరమ్ము. మనయన్న శతానందునొద్దకు గొనిపోదము.

శ్రీక—(యెత్తుకొనివచ్చి) అన్నా! ధర్మతనయా ఆ—శతానందా! నీకీయంగారపర్ణుఁడొక కాసుకగానుండ నీతమ్ముఁడర్పించుచున్నాఁడు.

అంగా—(స్వ) ఆహా! ఏమిది! “ధర్మతనయా” యనియె. అట్లయినఁ నతఁడర్జునుడుగానే యుండవలయు. అయిన లక్కయింటవారు దహింపబడరో? ఎంతసుదినమునేడు!

శతా—అంగారపర్ణా! బ్రాహ్మణులను నీడవమానోత్పలాడఁజనునా? అయ్యా! దైవము స్పృశించి యందఱకును స్వత్వముగానిచ్చిన నదిని బ్రాహ్మణులఁ బ్రవేశపెట్టనీయక నీవుతప్పానర్చితివి.

అంగా—రాజేంద్రా! మీరు బ్రాహ్మణులరని యేలదాఁచెదరు. నీతమ్ముడు భీమసేనుఁడు “ధర్మతనయా”! అని నిమసంబోధనమొనర్చి యింతలాసనే త్రిప్పకొనియె. మీ వృత్తాంతమంతయు విచితమయ్యె. మీయశము మాగంధర్వలోకమునను నిండియున్నది. అట్టిమీరు లాక్ష్యగృహమున హతులైతిరని వినుటకు నపారదుఃఖము మాకెల్లఁగలిగి యుండె. మీయట్టివారి కట్టిదుర్మరణము కలుగనేరదని మమబోంట్లందఱు ననుకొంటిమి. అదియేనిక్కమయ్యె. ఇప్పుడు నను నిర్జించినవాడెట్లుండఁగట యెఱుగనయ్యె. సమానుఁడగు వానితో యుద్ధములభించినందుకు సంతసించితి. జితుఁడనైతినిని యిందు కయుఁ జింతింపను.

సీ॥ సరిగానకున్న నాశక్తి నీయనుజుండుమాముంచుటకుఁ

జింతసేయనయ్యె ।

యదిదివిలాసఁడైన యర్జునుతోఁబోరు తెనాకుఁగిరి

యంచెంతునయ్యె ।

కనుగానకున్న నాగర్వంబుమాన్పుటహితమంచుమదిని
నూహింతునయ్య.

తారతమ్యముమాని తలరిన నాకిట్టిశిక్షమేలంచు
యోచింతునయ్య.

తే॥గీ॥ చెలఁగినానామమింకఁద్యజంతునయ్య ।
యెంచి చిత్రరథాఖ్య వహింతునయ్య ।
యోపిసాశీల్యమే మదినుంతునయ్య ।
మీకు మిత్రుడనై యింకమింతునయ్య ॥

దేవా! నన్నీయర్జునుఁడు నిర్జించెనని యిండుకయుఁ జింతింపనని మున్నేయంటిఁగదా?
కామినీజనమునఁ గ్రీడించుచున్నందునఁ బ్రమత్తతతో మీయట్టివారి నన్నిమాటలాడి
నందున నాకాశిక్షతగినదే. అట్లాడి మఱియు నదే యంగారపర్ణ నామంబుధరించియే
జరించనోప. ఆగ్నేయబాణమున దగ్ధుడనైయున్నందునఁ జిత్రరథనామంబింక గ్రహించి
నెగడెద. అర్జునా! నీవునాకు సఖుడుగానుండవలయు.

దేవా! ఆనతిమ్ము పోయివచ్చెద. (నిష్క్ర.)

శతా—శ్రీకంఠా! ఎప్పటికైనను నీవలననే గుట్టుబయలుపడుట. ధర్మతనయాయని
బిలిచి యంగారపర్ణఁ డెఱుఁగునట్లొ నర్చితివి.

శ్రీక—ఏమో! సంతోషమున జ్ఞాపకముచురచితి. ఇందునకేమివచ్చెను.

దశ—దేవా! ఇంకేలగుట్టు. నుయోధనునకు యువరాజ్యమగువఱకే కదా మీరు గూడభంగి
నుండ నెంచినది. ఇప్పుడింకేమి సంశయము. వానికి యశావ్యరాజ్యమువచ్చి దాదాపున
రెండుమాసములు కావచ్చె.

శతా—దశరూపా! కానిమ్మేమియవసరము ఈదివ్యదేశము లెన్నఁడు చూడవలయు.
అహిమవద్దిరి దర్శించి దివ్యక్షేత్రములఁబూజించినంతనే యాద్రాక్షాణివేషముల మాను
దుము.

దశ—మరినే నిట్లే యిప్పుడేపోయి మీవృత్తాంతమును, మీరుయుద్ధమునకు రానున్నవృత్తాం
తమును హస్తీపురిలోఁబ్రకటించి యల్లకల్లోలము చేయుదునా?

శతా—వలదు. దివ్యదేశయాత్ర ముగియనిమ్ము. తర్వాతఁ జూచుకొందము. నీవును మావెంట
రమ్ము.

దశ—భాగ్యము. (అందరు నిష్క్ర.)

తృతీయాంశము-ద్వితీయరంగము.

—:0:—

పాంచాలపురివీధి కుమ్మరియిల్లు.

[కుమ్మరి యిద్దరుభార్యలు సారెత్రిష్టచుందురు.]

1వ భార్య—నూడి నూడి సారెసక్కగదిరగలేదు. సక్కడెట్టు.

2వ భార్య—నీవుసరిగ్గా తిప్తేదా. సాట్టి సాట్టి తిప్తే సరిగ్గా యెట్లుతిరిగినీ.

1వ భార్య—వోకెబడవా. మన్నిక్కడెయ్యె. తగ్గిపాయ. మాటలుమాత్రం ఆడుతావు.

2వ భార్య—వోముండా! నీవెవరే నన్న నేకి. నేనేయను. నువ్వేసేసుకొ. (అని కోపముతో దూరమునుండును).

ప్ర: గుండ్లప.

గుండ్లప—(స్వ) మోమో యిద్దరు కొట్లాడినట్లుండాది. ఇద్దరుకలిసి నాపని పాడు నే స్తిరి. యెవరు సెయ్యాలె? మీ అబ్బ

2వ భార్య—వయ్యా! నూడె. ఇది నాకుపనిసెస్తాది. తాను సేయలేక.

1వ భార్య—ఇది నూడు. పనిసేయక కూకొని పనిపాడు సేసింది. నువ్వుయేమి అనవు. దీనికి దిమాకు.

2వ భార్య—యింకోసారిఅంటె సెప్పెత్తికొద్దా.

1వ భార్య—ఓయమ్మల్లల యంతెదిమాకురా దీనికి. మొగుడొచ్చాలకి మిడిసిపడ్డాది. నూతాను యవకడ్డమవస్తానో (అని పొరకతో గొట్టును).

2వ భార్య—ఓ నాసయితీ. నీకెంతపొరకే. వయ్యా! నూడే వీన్ని సావమొత్తు.

(గుండ్లప ఏమియుననలేక దిక్కులు చూచుచుండును).

నాబట్టా! నీవుదిమాము నామీద పీతి—పీతియనేది ఇదేనా? నూడినాయేటు (అని

1వ భార్యను పొరక చేతుతో పలుమారు కొట్టుచుండును).

గుండ్లప—తాలరె-తాలరె-సాలునులె-సాలునులె (అని విడపింపబోవ, వారిద్దరు వానిని మొత్తురు).

1వ భార్య—యేమి సాల్లేఅంటె. నాయం తిర్చమంటె శాతగాక సచ్చిండాదు. మేమే సరిసేసుకొంటాముపో (అని యిరువురును మన్ననలుఅడిగికొని సమాధానమగుదురు).

గుండ్లప—నన్నా! (అనినవ్వి) ఇదిమంచితమాస. ఇంకనాపానానికే వస్తాది.

(అనుబంధము 25)

గుండప్ప—పోయిందిపోలే. ఏమే! మనపూర్వో రాజుబిడ్డ కిట్లన్న పోయిస్తున్నాము సాగిండాది.
యెక్కడముందో రాజులు, గొప్పోర్లు వచ్చిందారు. దిశకి సోటులే నేలేదు.
యిద్దరు—వయ్యా! మనముపోదామే సాగునీసుకొని. మాకుసీరలు సొమ్ములుయీవే.
కొమారుడు—నాయన్నా! నేవస్తానే; నాకుమోటారుబండి యిప్పించె.
గుండప్ప—యివన్ని యాడత్యావలె. కాసులె. బువ్వకులె.

(అనుబంధము 26.)

[ప్ర: పాండవులు, గుంతి, దశరూపుడు]

దశ—(స్వ) ఈపురిలో గృహస్థస్వయంవరము. ఎక్కడెక్కడిరాజులు వచ్చినిండి
యున్నారు. కూర్చుంటుంటున్నారేమోచూచుచున్నాను. అదే కుర్చియింటమాత్ర మున్నట్టు
న్నది. పోవుదము (పోయి).

శతా—అయ్యా! మాకింత చోటునిస్తావా?

కుమ్మ—అయ్యా! యాడుందయ్యాపోటు? మహామహావాల్లే అట్లాడిపోయినారు.
అదిగాక మేమువచ్చుకోళ్లము. మీరు బ్యాంకులు. ఈలోగా బ్యాంకులు వక్కరితో
నూ కలరే.

శరా—అయ్యా! నిజమే. బ్యాంకులు కొంచ మితగవర్ణములవారి నీలోపల దూరపు
మాపు దూరము. బ్యాంకులించినారని వింటిమి. అదియెక్కడనో యేరాజ్యముననో.
అట్లుచేయుట దేశమునకే యధేగుము. మేరుట్టివారముకాము. ఇంత వండుకొనరు
బండుకొనరు జోటుమాత్రమిచ్చిన నొకనాడుండి పోయెదము.

కుమ్మ—వసే! ఈ బాపినోల్లకు సోటిత్తాము. అవొడ్లో సిద్ధంసేసీవే?

భార్య—యాడుండాది దొడ్లోసోటు. జంగమయ్య యీసందెకొచ్చెల్లా. వాల్ల క్యాడ
సోటుసూపాలె.

కుమ్మ—వున్నంతలోనే నూసుకొందాము. పో అక్కడుండే కుండలు తీసి.

భార్య—నువ్వేమో, నేనుయిక్కడ నూసుకుంటా.

కుమ్మ—నూస్తి నే. నీకు దూము రన్నులుపడుతావురాదాలె. పోతావా లేదా?

భార్య—(గొణుగుకొనుచు లోపలికిపోవును).

(పాండవులు లోపలబ్రవేశించి కూర్చుంటురు).

కుమ్మ—ఎక్కణ్ణించి వచ్చిందారయ్యా మీరు ?

శతా—అయ్యా ! మాది బహుదూరదేశము. పర్వతానకు బోవుచున్నాము. అయ్యా !
నీపేరేమి ?

కుమ్మ—అయ్యా ! నాపేరు గుండప్ప (నమస్కరించును).

శతా—గుండప్పా ! యీయూరిలో నింతసమ్మర్దమున్నదే. ఏమివిశేషము ?

గుండప్ప—అయ్యా ! మారాజోల్లపిల్ల కిట్టమ్మకు సాయమ్మరం సాగింది. ఎక్కడెక్కడ
ముంటోజనాలు వచ్చిందారు. అయ్యయ్యో రాజోళ్ళంటా, యెయ్యింటికి వచ్చిందారు,
యెక్కడసోటులేకుండావుంది.

శ్రీక—ఏయేరాజులు వచ్చియున్నారు. నీవేమయిన నెఱుఁగుదువా ?

గుండప్ప—అయ్యో ! అయ్యో ! ఆబడ్డీకొడుకులపేళ్ళు యెవరికిలేల్సు.

శ్రీక—హస్తి నావలినుండి దుర్యోధనుఁడు మొదలైనవారు వచ్చియున్నారురా ?

గుండప్ప—ఎవరోనయ్యా—వకరనిచెప్పేదా, ఎందరోవచ్చిందారు. వకవూరుముంటి నూరు
మంది వచ్చిందారంట నురియొకవూరిముంటి నలభైమంది వచ్చిందారంట. అయ్యా !
నాకుపొద్దొతాది నేనుపోతాను. కొంచము వుకారుగామాత్రం వుండండి, మీకు యిల్లు
పట్టేకిలేలుసునా ?

శ్రీక—ఏమీ ! యిల్లుకట్టటకా ?

గుండప్ప—కాదయ్యా యిల్లు. యిల్లు పట్టేది ?

శ్రీక—యిల్లెట్టుపట్టవలయు ?

ఉపేంద్ర—గుండప్పా నీవనుట విల్లా—ధనువు ? (సౌంజ్యచేయును).

గుండప్ప—అదే. అదే.

ఉపేంద్ర—ఏలడిగెదవు ?

గుండప్ప—మఱియేణ్ణుంటో వశ్శిందెరాజు కయ్యాన్ని తయారై వశ్శిందాడంట, కిట్టమ్మ
తన్న శేస్కోకుంటే లదాయికే వుంకించి వూరంతా దోసుకోపోతాడంట. మాతలాది
పెద్ద సాటిందిండాడు. వూరంతా యిల్లు అమ్ములు సిద్ధం గావుందాయి కావల్సినోల్లకంతా
రాజోడే యిండ్లు యిస్తాడు. మాయింటికి నాలుగైదు వచ్చిందావి.

ఉపేంద్ర—ఉండనిమ్ము. అంతకువచ్చినప్పుడు మామను విండిత్తువటలేమ్ము.

(లోపల వయ్యాయని ధ్వని).

గుండప్ప—ఇదిగో వస్తానే. అయ్యా పొయ్యేశొస్తా. బ్రదంగావుండండి.

(నిష్క్రమింప)

శతా—మిక్కిలి సంతోషమున్నట్లున్నది. ఎవరుందు రాయుద్ధకాంక్షులు ?

శ్రీక—మనదాయాదిరండాపుత్రులే యుండవలయు? ఇంకెవరు? అన్నా! మనమును తేపు స్వయంవరగృహమునకుఁబోవుదము. ద్రుపదపుత్రి యెవరిని వరించునోచూతము. యుద్ధము తటస్థించెనా మనమును యుద్ధమాడి యాకన్నియంగ్రహించి నీకువివాహ మొచ్చెదము.

శతా—కుమారా! నాకువివాహ మొకటియే యిప్పుడుకొదువ.

శ్రీక—అదేల కారాదు?

శతా—తమ్ముడా! నీహోత్య మెఱుంగక మాటలాడెదవే. ఇప్పుడు మనమున్నస్థితిలో రాజ్యమా? ఇల్లా? వాకిలియా? భార్యనుగట్టుకొని యెందుండవలయు?

శ్రీక—ఏల? ద్రుపదునికేమి దారిద్ర్యమా? కొన్నాళ్లు వానియింటనేయుంటిమి.

శతా—స్త్రీవిత్తోపజీవులగమ్తుంటివా? ఆమాటనుకుము. మనముద్దేశించినయ్యారో జరిపి హస్తీపురికిఁబోయి మనకురాఁదగిన స్వత్వము పుచ్చుకొని పిదప వివాహయోచన చేయుదము.

శ్రీక—(గొణుగును)

శతా—తమ్ములారా! మనమెల్లరము నలసియుండుటచేఁ దొలుత నే రెండుదినములిండే యుండవలయునని యెంచియుంటి. ఇప్పుడో ఎవరో యభర్మభంగి నూరెల్ల గజబిజి యొనర్పనున్నారని వినినందున మనమును దగినసాహాయ్య మొనర్పవలయునని యిప్పుడే యుద్దేశించి స్వయంవర మహోత్సవము నెఱవేఱువఱకు నిందేయుండఁ దలంపుగంటి. అయిన నొక్కమాట మీరు నాకొసంగవలయు. మీరెవ్వరుగాని నన్నడుగక స్వయంవర గృహమునకుఁబోరాదు. ఇందుకొప్పితిరా యిందుందము. కాకున్న నేఁడేభోజనము పిదప వెడలి పోవుదము.

ఉపేంద్ర—అన్నా! నీయిచ్చకు వ్యతిరేకమున్నదా? అవశ్యమట్లే పోకయుండెదము.

శతా—శ్రీకంఠా! నీవును వచమీవలయు.

శ్రీక—ఒకవేళ స్వయంవరగృహములోనే కలహముజరిగిన మనమేల పోరాదు?

శతా—అప్పుడందఱుమును బోవుదముగదా.

శ్రీక—అదిజఱుగునా లేదా తెలుసునొనుటకై యందేపోయియుండి వినోదములైన నేల చూడరాదు?

శతా—అనుజా! అక్కడికి దుర్యోధనాదులు వచ్చియుందురనుట నిక్కము మనముపోయిన వారివలన గుఱుతింపఁబడుదుమనుట యింతకంటెనిక్కము. వారినిఁజూచినంత నే మనకుఁ గ్రోధము పెఱుగుననుట మఱింతనిక్కము. అప్పుడు నిక్కముగా స్వయంవరగృహము కదనరంగము కాఁగలదు. అటులౌట మనముందుకార్యములకు విఘాతము.

[illegible]

11. 3. 2013

[illegible]

१३५

అ.వి. పాఠశాల : పోషకాహార విభాగం నాటిక

29/06/2017

1. சென்னை - தமிழ்நாடு - தலைநகரம்

55-28067-13

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

Chrysomelidae

1. The first step in the process is to identify the problem or issue that needs to be addressed. This involves gathering information and understanding the context of the problem.

CONFIDENTIAL

— సాక్షి : —————

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

[illegible]

1000

[illegible]

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రథమోధ్యాయః పంచమోధ్యాయః

శ్రీ సత్యనారాయణ స్వామి వారి పాదాభిషేకము

నోర్మియుండలేదా !

[illegible]

పొంగనిమ్మనియోచ్చి పోవనిచ్చిన మమ్ముబొరిగారి
హింసిఃపఁబూస లేదె ।

ప్రానుటకాక యాపురిమముఁగాల్పఁజేర్చిసలకఁ-
యిల్లునెర్పింపలేదె ।

తే॥౧॥ అగ్రజా యాన్మశంసు నేమనఁగవచ్చు ।
నూర కేవానిదుష్కృతికొన్నియోచ్చి ।
వేసరితిమిట్లయే వేళగానికొర్చి ।
యుండవలెనన్న మనసెట్టులొప్పుఁజెపును ॥

శతా—నిక్కనుయ్యా ! దేశకాలములు విచారించవలదా? ఒక్కరినొక్కరు శిక్షించువారా
దైవముశిక్షించవలయుఁగాక. (యవనికపడును).

—: తృతీయాఙ్కము సమాప్తము :—

శ్రీశుభమస్తు

పాంచాలీ స్వయంవరము.

చతుర్థాఙ్కము-ప్రథమరంగము.

(ద్రుపదు సంతఃపురము)

[ప్ర: ద్రుపదుఁడు, మంత్రి, సేవకుఁడు, గుడ్డలమూటలతో]

ద్రుప—మంత్రి! ఇది యేమాశ్చర్యము? ఈపనికిరాని గుడ్డలుకాక యిాయూరఁగాని యీ
దేశమునఁగాని బహుమానార్హమయినగుడ్డలే లేవట. మాకోకిల వీనిఁజూచి యసహ్యించుకొనియె.

మంత్రి—దేవా! ఏమనిచెప్పవచ్చును. చీనాయన పారశీక దేశములనుండి వచ్చుచున్న గుడ్డలు మనదేశపువారగువయని కొనసాగిరి. మనదేశముననున్న తంతువాయులు పనుల మాను కొనిరి.

ద్రుప—అయిన దీనికేమి చేయవచ్చును ?

మంత్రి—నే నానాఁడే మీతోఁజెప్పితినే, పరదేశవస్త్రములకు సుంకమువేయుట మేలని మీరది నాగరికక్షణముకాదంటిరి.

ద్రుప—నిక్కమే ! సుంకమువేయకున్న మానె మనదేశపువారు వానిఁగొనకున్నఁజాలదా.

మంత్రి—అదియుంజెప్పితిని. మనదేశమువారి నితరదేశ వస్త్రములఁగొనకుండ నిర్బంధపెట్టి వలయునని అందునకు “మనకేమియక్కర ? జనులయిష్టము. ఏదియగువగానున్న దానింపేసికొందురని” యుపేక్షించితిరి.

ద్రుప—అదియు జ్ఞాపకమునకువచ్చె. ఈవిషయమై ముందుయోచింతము. స్వయంవరకాల మున కొదువకున్నమానె. పది యాఱవనాగవల్లికైన మంచియుడుగరలీవచ్చు. విజ్ఞులను జక్కనిపనివాండ్రును నయిన కువిందులను బిలిపించి యమూల్యములయిన పట్టు సరిగవస్త్రముల నొకయిరువదివేలు నేయింపనాజ్ఞయిడుము.

మంత్రి—దేవా! కువిందుకులు మాత్రావశిష్టులైయున్నారు. జ్ఞానాధికులెక్కడనున్నారు? పనివాండ్రెక్కడనున్నారు? వారిపనిముట్లెక్కడనున్నవి?

ద్రుప—అదేల ?

మంత్రి—ఏమనిచెప్పుదును? అగువబట్టలెల్లెడలఁ బ్రబలి వారిగట్టివస్త్రముల నడుగువారే లేనందున నానాఁటికి వారు క్షీణగతిఁజెంది మగ్గములుగట్టిపెట్టి, కొండలు కృషీవలులైరి. మఱికొందఱది యవమానకరమని దేశాంతరములకుఁబోయి కార్యాంతరప్రవిష్టులైరి. ఇంకఁగొందఱు భైక్ష్యవృత్తితో జీవించుచున్నారు.

ద్రుప—అహ! ఇంతానని తెలియనైతి.

(అనుబంధము 27.)

పోనిమ్ము ఉన్నవారి నే పిలిపించి వారివారి మగ్గములఁ బనులుచేయుట, కేర్పాటులూ చేసియయినఁబదార్థములనెల్ల మనమే కొనునట్లొనర్చుము.

మంత్రి—రాజేంద్రా! అట్లయిన నందఱికిని మగ్గములుసయితము మనమే యిప్పించవలయును.

ద్రుప—వారికున్నమగ్గము లేమాయె ?

మంత్రి—కొన్ని యెరుకలు, కొక్కులుకొట్టి పాడాయెను. కొన్ని వానకాలమున నన్నము పోయి క్రిందికాయె. మఱికొన్ని పిల్లవాండ్ర గుఱ్ఱమాటలకుఁజిక్కి పాడయ్యె. ఇంకఁగొన్ని—

ద్రుప—చాలింపుమింక వినఁజాల. మనయశ్రద్ధయే యాయనర్థములకు మూలము.

మ॥ పలుమార్గంబులఁబోక పౌరజనముల్వాంఛించు సద్వస్తువుల్!

బలునాణెంబుగఁజేసి యర్థతతి సంపాదించి జీవించుచున్!

గుణవృత్తుల లఁగింప కెల్లపనులందుంజాణులై యున్నవా!

రలకుం గూడుఘటింపదన్న మఱియారాజ్యంబుతప్పేగదా॥

ఇందుకుఁబ్రతిక్రియ యొనర్పనేవలయు. ఉన్నట్టుండి విదేశవస్తువులకు సుంకమంటిమేని యిక్కట్టులకుఁ గారణమగు. ప్రకృతము మనదేశమువారినిమాత్రము నేనాజ్ఞయిడి యున్నానని ప్రకటింపుము. ఏమన్న మనదేశములో నుత్పత్తి కాగల వస్తువు లెంతప్రియ మనియెంచినను నట్టివస్తువుల నన్యదేశమునుండి యెంతగ్గువగాఁజిక్కినను మనవారందఱు మనదేశపువస్తువులనే కొనవలయు. పనివాండ్రకుఁ గావలసిన సాధనసంపదకు వలయు ద్రవ్యము మనబొక్కసమునుండి యిప్పింపుము. కొనువారొదవువఱకునయిన వస్తువులు మనమేకొని సేకరించి పిదప విక్రయించునట్లొర్పుము. (నిష్క్ర.)

—:0:—

ద్వితీయరంగము-కుమ్మరియిల్లు.

—0—

[ప్ర: కుంతియు (భవాని) శతానందుఁడు, ఉపేంద్రుఁడు, కృశానుఁడు, చిత్రభానుఁడు].

ఉపే—అన్నా! అక్కడికిఁబోయి యుండఁడు నేనుబోవనని నీకుమాటయీఁదా?

శతా—పోవఁడనియే నాకునుదోచుచున్నది. అయిన మిక్కిలి యసమాధానముగా మాట లాడె. నీకుజ్ఞాపకములేదా? “నీయిష్టమని” యింతనెఁగాక నేనుబోవనని స్పష్టముగాఁజెప్పఁడయ్యె. తెలియుఁగదా?

[ప్ర: దశరూపుఁడు.]

దశ—దేవా! ఆసమ్మర్థమునఁబోవుటకు సాధ్యములేదు. వచ్చువారు, పోవువారు, సంఖ్యా తిరుగు, నాకుఁజొరవయబ్బుటయే ప్రయాసమయ్యె. అక్కడనెంతో చూచితి.

శ్రీకంఠా! కాశాదయ్యె. అయిన నామారమునఁ గొందఱు బ్రాహ్మణుల సమూహముగంటిని. అందులో నలనిబోలినవార దొక్కఁడున్నట్లుండె. అతఁడేయనఁజాల సమీపమునకుఁబోవుట యశాస్యమయ్యె.

శతా—ఉపేంద్రా! ఇది సమయముగాదు. శ్రీకంఠుడుఁ డాస్వయంవరమునకే పోయి యుండఁజూచి తోచుచున్నది. వానినొంటినిడిచిన నల్లకల్లులగును. నీవీ దశరూపుఁడొచ్చు; మేమునొక్కింతనిలిచి యాభవనమున కెదురుగానున్న మంటపము నొద్దకువచ్చెదము. కలఁతలేమియులేక స్వయంవరము జరిగెనా మంచిదయ్యె. కలహ మేమయిన జనుకనట్లున్న నీవు వానికి సాహాయ్యముగానిలిచి యీదశరూపుఁడీల వేయువాడు. మేమును వెంటనేరాగలము.

ఉపే—భార్యము (అని దశరూపునితో ముందురెండడుగులుపోయి వెనుకకువచ్చి) అత్తా! నాకేమో శుభశకునములగుచున్నవి. ఇట్టిశకునములు మాయన్నకు యశావర్తరాజ్య మజ్జివిన నాదు నాకయియుండె. ఏదోగొప్ప పలములభింపవచ్చునని తోచుచున్నది.

తే॥గీ॥ అంబ నామనుశుభశకునంబులయ్యెఁ ।

దశరేచునినెందులేని యుత్సాహగరిమ ।

యవనిజులు లెల్లఁబొగడం మహాభలంబు ।

శుభగున్నది నేయి చిక్కన్ బ్రాసముమ్మ ॥

భివారి—ఉపే! ప్రకౌఠినించి కుమారా! మిక్కిలిసంతోషము. ఎట్టిపలముమూలముగి? చివర మీరేప్రకౌఠింపకులము. ఇదినిక్కమేకగా?

ఉపే—అత్తా! విలయిల్లుపీదపుడి మాయేవరిలో ధేవమున్నదా? ఒకనిశుభమందిరమి శుభమునగుదా? నీయోనిజకదాటువారిమా?

(అనుబంధము 28.)

భి—కుమారా! అందునకుఁదాదు. నీకువత్సలము గలుగవలయునన్న నాకొక్కటి తోచుచున్నది. చుట్టరాజులెవ్వఁడో ద్రుపదుతో నేఁడు కలహించునట్లున్నది. ధర్మముపై నీవు తోడ్పాటుచేయుచున్న. వానికి జయములభించిన నీకర్త్యంతబహుమానము కలుగు అన్నమ నీబహుమాన మందఱునొందుటకు సాధ్యములేదుగదా? మొన్న నావ్యాధున మీరందఱు మిక్కిలి యాఁకలిగొనియున్నవేళ కృతానుఁడొక పండుఁడైచ్చి తానె తినువాడనినది వింటివికదా? మీకందఱికి నియ్యక యెంతాఁకలియున్నను,

దా భుజించినది యశ్యత్యము. అందుకు నేను దండించినదియు దానిపై వాడు “నాకుఁ జిక్కినది” యనియు నాకాకలి మెండుగానుండెననియుఁ దొల్తనాడి పిదప తుమాపణము చెప్పకొన్నదియు నెఱిగితివికదా? ఈకారణముననీమాటంటిని.

ఉపే—ఏమోచిన్నవాడు. వినోదమున కట్లాడెఁగాక మాకుభేద బుద్ధిగలదా? మాలో నెవరికేఫలము లభించినను నేవురు ననుభవించువారమె.

అ||వె|| ఇంతమాత్రమునకె చింతిల్లవలయునె |

భువినిమాకుభేదబుద్ధిగలదె |

యలకృశానుడప్పుడాకలిగొన్నాడు |

పిన్నవాడు తెలయకన్నవాడు ||

అన్నా! పోయివత్తును.

(నిష్క్రమం).

శతా—అమ్మా! ఈ యుపేంద్రుఁబోలినవాఁ డెందుఁగలఁడు. ఎంతమాతృభ్రాతృభక్తి.

[ప్ర: శ్రీకంఠుఁడు (తేన్నుచు)]

శ్రీకంఠా! ఎక్కడికిఁబోయియుంటివి?

శ్రీక—ఏమన్నా! ఇంతాతురుడవై యడిగితివి?

శతా—ఏమియులేదూరకయే. ఇంతసేపులేకున్నఁ గొంత చింతగలిగియుండె.

శ్రీక—నిన్న సాయంతనమున మాటలాడుచుంటిఁగదా యొకభ్రాతృబ్రాణునితో? అతనికొఱకుఁ బోయియుంటిని. ఇట్లే మాటలాడుచుండి యాభ్రాతృబ్రాణుఁడు సమారాధనచోటికి భుజింపనుబోవుచు నన్నుందోడ్కొనిపోయె. ఇంటనాకంత తృప్తి వొడమియుండమిచే దృష్టి కరముగ భుజించివచ్చితి. వెయ్యిభ్రాతృబ్రాణ్యమునకుఁ జేసియుండగా నేనూఱుకే వచ్చియున్నారే యను వారిచింత దీర్చివచ్చితి. ఉపేంద్రుఁడేడి?

శతా—నీకొఱకే వెదకఁబంపితి. చునము నట్లాపట్టణమునఁ దిరిగి వత్తుమురమ్ము.

శ్రీక—స్వయంవర గృహమునకుఁబోవుదమా?

శతా—అంతవఱకుంబోదమురమ్ము. అమ్మా! మేముపోయివత్తుము.

(నిష్క్రమం).

—: చతుర్థాఙ్కము సమాప్తము :—

శ్రీ

పాంచాలీస్వయంవరము.

—:0:—

పంచమాంకము ప్రథమరంగము.

—0—

(స్వయంవరగృహము.)

ద్రుపదుడు, మంత్రి, శిఖండి, దుష్టద్యుమ్నులొకచోట. దుర్యోధన, దుశ్శాసన, దుర్మఖ, కర్ణశకునులొకచోట. కృష్ణబలరాములొకచోట. శిశుపాల, జరాసంధులొకచోట. మిగిలినరాజులొకచోట. బ్రాహ్మణసమూహమును వారిలోనుపేంద్రుడొసీనుడై యొకచోటను. దశరూపుడు (ప్రక్కన) నుండు బ్రాహ్మణులొకరితో నొక్కరు విచారములును సరసములును నాడుచుందురు. ఒకచోట యంత్రమీనము తిరుగుచుండును. ప్రక్కన గొప్పధనువు విజ్యముగా నుండును—కృష్ణ దాసితో—దూరమున.

పురోహితుడు—రాజేంద్రా! రాజలోకమంతయు వచ్చినట్టయ్యె. ఇంకెవరైన రాజులు వచ్చువారున్నారా?

ద్రుప—బ్రాహ్మణోత్తమా! మఱియెవ్వరైన రాక్షసులు రావలయునేమో యించుక విచారింపుము. పట్టికజూచిచెప్పుము.

పురో—(పట్టికజూచి) యాదవులు, చైద్యులు, మాగధులు, సౌరాష్ట్రీకులు, కౌరవులు, ధార్తరాష్ట్రీకులు, సౌబలులు, అందఱువచ్చియున్నారు. ఈపట్టికప్రకార మొక్కశత్రు రాజు మాత్రము రావలసియున్నది. అదిగోవచ్చె. (శత్రుడు ప్రవేశించి కూర్చుండును). అందఱు వచ్చియున్నారు.

ద్రుప—(ముందటికివచ్చి) ఇక్కడజేరియున్న రాజలోకమునకెల్ల నావిజ్ఞాపనము. నా కూతురు కృష్ణకు నేస్వయంవరము చాటించియున్నాడను. ఆకన్య తానై పరికించి

యేరాకుమారుఁగోరునో యాతఁడు పతిగావలయుఁగదా? ఇదివిధానము. అయిన నాపుత్ర
యధికధనుర్విద్యాకౌశలముగలవానిఁ గాక వరింపనని పట్టువట్టియున్నది. ధానుష్కుల
కెల్లఁ దమసామర్థ్యము పరీక్షించుటకుఁదటియొదవినది. ఇదే యీగొప్పధనువు. దీనియల్లె
తాఁడెక్కించి యీవైనాడుచున్న యంత్రమీన మీనీట నగపడుచున్నది. ఈనీటిం
జూచుచు లక్ష్మ్యముంచి యేనుబాణముల నామత్స్యముందెగజేయవలయు. ఇట్టి ధనుః
కౌశలముగలవాఁడు నాతనూజకుం బతికాఁగలఁడు. శూరులెల్ల సన్నద్ధులై యీకార్య
మున కుద్యోగింపుఁడు.

సీ॥ చరయంత్రమున నిరంతరముగాఁదిరుగాడిమెఱయు

చున్నదిమింటమీన మొకటి ।

జలపాత్రభూమిపై నెలకొల్పుబడె దానిప్రతిబింబ

మునుగాంచువితము దెలుపఁ ।

గడునక్తిగలిగినఁగాక మెత్తఁగరానిసరణినుం

డెడునిదెచాప మొకటి ।

మఱిదానిప్రక్కన మెఱుఁగారియలరెడువాఁడి

మీఱిన బాణపంచకంబు ॥

తే॥గీ॥ ఆధనువుపట్టిబాణంబులై దువలపి ।

నీటిగుటిచూచిమీనఁబుమీటనేర్పు ।

నతఁడెపో పలినాముద్దునుతకు లెండు ।

శూరవరులార రాజకుమారులార ॥

1వ రాజు—(మఱియొకనితో యోచించి) రాజేంద్రులారా! ఇదియేమిసమయము! ఇట్టి
పంథెముగల స్వయంవరమెందైన వింటిమే? చక్కని విలువిద్యకాని భుజబలమో
యింకేబలమో కలవానిఁగాని యీరాజుకూతురు వరింపనున్నపట్ల స్వయంవరప్రకటన
మునం దామాటేలవ్రాయలేదు? అప్పటికి దుంపకఁజైలెవరుండిరో వారేవచ్చుచుండిరే.

అందఱురాజులకు నాహ్వానమేల యియ్యవలయు? ఊగకేన్ద్రయంవరము జరుగుచున్నదని చెప్పిపంపి యిష్టడిట్టి ప్రతిజ్ఞగలదని చెప్పటపాడియగునా?

35 రాజు—ఇదియెన్నటికిని జక్కనిమార్గముకాదు. ఇప్పుడుమాడుడు. నామిత్రుడు తేజోత్తముడున్నాడు. బలకాలికాదు. మన్మథునిబోలు రూపముగలవాడు. ఏ రాకన్నియగాని మోహింపఁదగువాడు. ఈప్రతిజ్ఞవలన నట్టివాని దూరీకరించునట్లాయెగదా? మొదటినుండియిదే యుద్దేశమున్న బ్రతికలలో నట్లువాసియుండవలయు. అతఁ డింటిలోనే నిలుచుచుండెను.

36 రాజు—అదియంతయునుండనిండు. ఈరాజీప్రతిజ్ఞ పట్టియున్నాడుగదా? ఇందున్నరాజులలో నొక్కఁడుగాని యాయంత్రమీనము నెడపజాలకున్న నప్పుడేమి చేయువాడు? లేదాపదుగుగట్టి విలుకాండ్రు వెలువడిగడపినప్పు డేమిచేయఁగలవాడు? మొదటివిధానమయిన బిడ్డనాజన్మకన్యఁగాఁ జెంచువాడా? రెండవవిధానమైనది బదుగురికి నింతింతగాఁ న్యనిచ్చువాడా?

37 ద్రుప—ఈమాటలకు నేఁ బ్రశ్నోత్తరము చెప్పకున్న విధితేను. ఇందుజేరియున్నవారిలో నెవ్వరుగాని యీమత్స్యయంత్రము తెగవేయజాలరేని పదిమారులయినను ముందు స్వయంవరము చాటించి ప్రతిజ్ఞప్రకారము గావించువాడ. ఎప్పుటికిని నట్టివిలుకాడు కలుగకున్న నాచురణము కన్నియగానే యుండఁగలదు నాపుత్రి. అందుకేమి సంకోచము? ఇక్కడనున్నవారిలోఁ బదుగురొక్కవేళ నట్టివారున్న నెట్లని యొకప్రశ్నగలిగె. నేనంత తెలియక యీసమయ మొనర్చితినా? ఒక్కఁడైన నిందున్నవారి యందట్టివాఁడొదవునాయని శంకించుచుండ నొకరికంటె నెక్కువ చిక్కనేచిక్కరు. అట్లొకవేళ సంబంధించిన నాపుత్రి యాపదుగురిలోలనే తనపతిని వరింపఁగలదు. అందుకేమాలోచన.

ఉ! కన్నియకెందు నట్టివిలుకాడు లభింపకయున్నగన్యయే ।

యన్నవలొచెలంగఁగల దామరణంబునుడిసదోషమే ।

మున్నది మీనమునెడపునుర్వివరుల్బహుసంఖ్యగల్గిన ।

న్మిన్నకవారిలోననుకని న్వరించుటకేమికష్టమో ॥

దుర్యో—(శకునితో) మనమేమిచేయదము? ఇదివిషమపరిక్షగాఁ దోచుచున్నది. మొదట

నీవిల్లెత్తుటకేసాధ్యములేదు.

శకు—(దుర్యోధనునితో) నాకుఁజూడ నిట్టిప్రతిజ్ఞయుండుటయేమేలు. ఎందుకన్న వినుము. ఈవచ్చినరాజులోకమంతయునంతంతయే. ఏమయిన నీవెల్లెక్కు వెట్టి బాణమువేయవలయు నన్న మనకరుఁడొక్కఁడే. వాఁడు యంత్రమీనముందెగనేసెనా, నీకే యీదొడ్డి పని లభించునలదు. ఒక్కవేళకష్టపడిది యసాధ్యమాయెనా, యింకెరులకు నసాధ్యమే అప్పుడు బలవంతమున మనకార్యము సాధింపవచ్చు. (ప్ర) రాజవరులారా! మన మాహుతులమై యీరాజన్యనింటికి వచ్చియున్నారము. మనమితని యిచ్చచొప్పుననే మెలంగవలయు. ఎట్టిప్రతిజ్ఞ గారి, సమయముగాని నియమించుట కాలేనికిఁబూర్ణస్వా తంత్ర్యముగలదు. మనచేతనాయెనా, దానిఁబూరుదము. కాకుండెనా, పండుగ భోజన మొనరించి కలిచిన రాకుమారుని యానందముమాచి పోవుదము ఎప్పటికిఁగాని యీరా కుమారి కొక్కఁడేకదా పతికాఁగలవాఁడెందఱిలో? మిగిలిన యందఱికిఁబండుగ భోజన మేకదా?

1వ రాజు—ఎవరేమైన నందురుగాక నాకేమో తొలుతనుడువని యీప్రతిజ్ఞ యసమంజ సమనితోఁచుచున్నది. ఈరాజన్యనితో నినిమానుచునవలయు. మానకున్న యుద్ధమునకు నిలుపుమనవలయు.

శకు—ఇందున్న రాజులోకము నభిప్రాయము నడుగుదుము. అయ్యా! మీరెల్లరేమం దురు?

1వ రాజు—ఎవరినేరుడుగవలయు? ఇందుకుఁ బంచాయతिकाవలయునా? ద్రుపదరాజేంద్రా! ఈధనువెత్తి పారవేయించి నీకూతురింబలింపరిగిపఁగాఁ జేయుదువా లేక యుద్ధమునకు నిల్చెదవా?

శకు—కురుకుమారులారా! మీలోక నూల్గురికంటె నెక్కువగానున్నారు. మనమందఱి మాయుద్ధమున ద్రుపదరాజునకు సహాయముగానుండవలయు.

2వ రాజు—(ఒకటవరాజుతో) నాజేంద్రా! ఇందఱికిఁగాఁబట్టనిపని మనకేల? ప్రతిజ్ఞ ప్రకారమే గైకొందము.

శకు—ఇదిమెచ్చవచ్చు! లెండురాజవరులారా! ఏలయింకాలస్యము? మత్స్యయంత్రము తెగ వేయుఁడు.

1వ రాజు—(మఱియొకరాజుతో) మిత్రమా! కాంపిల్యా! మాయందఱిలో నీవేబల వంతుఁడవు నీవుపోయి ప్రయత్నింపుము.

జాంపి—(పోయిధనువుంగద లింపలేక వెనుకకువచ్చును).

శకు—(పోయిధనువెత్తి యల్లెయీడ్చును. కొంతతక్కువగాఁ గొనవఱకువచ్చి యెక్కిడలేక వెనుకకువచ్చును).

జరా—(అట్లే).

శబ్ద—(అట్లే)

కట్ట—(పోయి యధికప్రయాసమునఁ బదిమాటులుప్రత్నించి ధనువెక్కువెట్టును).

అందఱు—(కరతాశధ్వనులుచేయుదురు).

కర్ణ—(బాణము సంధించుటకని యొంటిచే విల్లుబట్ట నదిపలుమాటు తనపైఁబడును. భుజముపై వేసికొని పట్టిబాణము ననుసంధింప, లక్ష్మ్యమునకు సరిగారాదు. నానావిధములఁ బ్రయత్నించి యంగవికారములొనరించి బాణములవిడువఁబోవ, నారివదలి విల్లుచక్కనగును. మఱలనారివెట్టుటకెన్ని ప్రయత్నములుచేసినను దిలమాత్రము తక్కువగా నిట్టార్పులు విడుచుచు విఫలప్రయత్నఁడై వెనుకకువచ్చును).

శకు—(ద్రుపదరాజేంద్రా)! ఈయంగరాజు సామర్థ్యమెంతని వర్ణింపవచ్చును? వీరులగు వారు కదలింపనేరని ధనువు సజ్జగావించి బాణముసంధించె. ఇంతకంటె నెక్కువగాఁ జేయఁగలవారుండకున్న నీకూఁతునీతని యాధీనమునకు నీయవలసివచ్చెడు.

పురో—రండింకెవరైన రాజపుంగవులు. అయ్యా! కురుకుమారులారా? మీరులెందు.

దుర్యో—మాకుకుమారులెవ్వరికి నిక్కాశ్యముపై నపేక్షలేదు. మాయంగరాజు సాధించిన మేమందఱము సాధించినట్లే.

పురో—అయ్యా! కోసలరాజు లెమ్ము.

కోసల—నాకు నిన్న నే రెక్కనొప్పి వట్టియున్నది. రెండుమాఁడు దినములుతాళిన నేనుం కించుచుంటి.

పురో—అయ్యా! మగధేంద్రా!

మగధ—విల్లెకుపెట్టవచ్చుఁగాని నాకుఁగంటినొప్పివలన సంతలక్ష్మ్యమునకు సాధ్యములేదు.

పురో—అయ్యా! కరూశపాలా!

కరూశ—ఏమయ్యా! నీయధికప్రసంగము! ఇచ్చవచ్చినవారు వచ్చెదరు నీవేలపిలువవలయుకె

పురో—గౌళభూభవా!

గౌళ—బ్రాహ్మణా! నీకేమి కన్నులుకానరావా! ఈద్రాపతి నాకు చెల్లెలువరుస కాదా?

కొంకణ—నిక్కము నాకును బినతిల్లివరుసయగు.

ఘోర్జ—(లేచి ముందటకొకివచ్చును).

పురో—ఇదే! ఘోర్జరవిభుఁడు వెడతె, రమ్మియెడకు.

ఘోర్జ—నే వెలుపలకిఁబోయి వత్తును. కొంచముపనియున్నది.

పురో—ఇంకెవరు విల్లుమోకెట్టి యత్నించువా రీరాబలూకమునలేరా?

సాత్యకి—(కృష్ణునితో) నేఁబ్రయత్నింతునా లేక నీవుప్రయత్నింతువా?

కృష్ణ—(సాత్యకితో) సాత్యకి! మనకువలదు. చూతమేమి జఱుగఁగలవో?

పురో—తేరా? రాజులెవ్వరుతేరా? రాజులెవ్వరుతేరా? రాజులెవ్వరు?—ఈనిండియున్న
సభలోనున్న ధానుష్కులలో నెవరుగాని యీధనువున మత్స్యయంత్రముం దేగవేయ
వారుతేరా?

ఉపేంద్ర—(బ్రాహ్మణులలోనుండి లేచును).

పురో—అయ్యా! ధనువుపట్టవచ్చెదవా!

ఉపేంద్ర—ఏమో ప్రయత్నించిచూచెద.

పురో—నీనామధేయమేమి?

ఉపేంద్ర—ఉపేంద్రుడని నన్నందురు.

1వ బ్రాహ్మ—ఏమయ్యా! మత్స్యయంత్రమనగా నేమనుకొంటివి?

ఉపేంద్ర—మత్స్యయంత్రమనియే యనుకొంటిని.

శకు—(ద్రుపదునితో) సుయోధనా! వాడెట్లునుపోలికగలవాడు.

ద్రుపద్యో—అవును పోలికంతయు నట్లేకాని యజ్ఞనుడెక్కడరావలయు?

శకు—మనుష్యునిపోలిక మనుష్యుడంతియె.

2వ బ్రాహ్మ—బ్రాహ్మణా! ఏలయీసాహసమునీకు? ఇందరు హేమాహేమీలు రాజుల
చేతఁగానిపనికి నీవుద్యమింపవచ్చునా?

3వ బ్రాహ్మ—ఇది దర్శపవిత్రమనుకొనినాడు.

4వ బ్రాహ్మ—ఊరకుండురా! ఏపుట్టలో నెంతపామున్నదో మనమెఱుఁగుదుమా?

3వ బ్రాహ్మ—ఊ! ఈపుట్టలోనింతపామున్నదిలే.

5వ బ్రాహ్మ—ఈబ్రాహ్మణుడూరకైన నుండక యీకార్యమునకుఁ బోవుచున్నాఁడే. ఆం
దఱునవ్వి నప్పుడు మనకంతయు నవమానమగునే.

4వ బ్రాహ్మ—చాలుతేరా! మీతాతగంటతయుఁ బోవునేమోకదా?

ఉపేంద్ర—(ధనువునొద్దకురాగా)

పురో—(ద్రుపదునితో నేకాంతమాడి) బ్రాహ్మణోత్తమా! బ్రాహ్మణులయినను సరియె.
యంత్రమత్స్యమునుద్రెంచిన కన్నియనొసఁగుటకుఁ బాంచాలరాజొప్పుకొనుచున్నాఁ
డు. ఏమిచేయువలయుటయు నెఱుఁగుదువా?

ఉపేంద్ర—అన్నియు నెఱుఁగునును. రెండుగంటలనుండి చూచుచుండలేదా?

శకు—(స్వ) ధ్వనియు నట్లుచునిదె. ఇదేమాశ్చర్యము? లక్కయింటినుండి తప్పించుకొన్న
వాడెట్లునుడేయుండునా? అట్లయిన దశరూపుఁడు రచించిన యుధిష్ఠిరమరణనాటక
మున కగ్ధమేమి. కాదు. కామారకభ్రాంతి.

సుయో—కర్ణుచుద్బోధింతమా!

శకు—వలదు యోచింపకుము. వీడిమత్స్యయంత్రముగడపెనా యర్జునఁడేయగు. కర్ణునకు వీడెన్జనుడనుమాట దెలుపకయే వానిఁబ్రేరేపితము అర్జునుఁడొక్కఁడున్న మాత్రమున నేమిభయము ?

ఉపేంద్ర—(ధనువుపట్టినంచి యల్లెలిగించి టంకృతిగావించి యొకబాణముననే మత్స్యము వ్రేంచి) రాజేంద్రా ! మిగిలిన నాల్గుబాణము లేమి చేయవలయు ?

శా॥ పాంచాలక్షితనాథ ! యీమహితచాపంబెత్తుశూరార్థకి॥

బ్రా॥ చంద్రీతిగయంత్రమీనమునురూపంబార్పఁగానిచ్చితి ।

పంచాస్త్రంబులనందునొక్క శరమేభంజించిమత్స్యంబుమా ।

యించెకొజికి నవేమొనర్తుఁడెపుమాయీనాల్గుబాణంబులె॥

(అని దుర్యోధనునితట్టు గుఱినిడును).

(బ్రా॥హ్మణు లస్యాధముగా నఱచి కేకలువేసి గుడ్డలువిసరుచుఁ గూయుదురు.)

1వ బ్రా॥ చ్చ—బ్రా॥హ్మణుఁడు—బ్రా॥హ్మణుఁడు—ఎట్లు—దెబ్బ !

2వ బ్రా॥ చ్చ—మనవాడొక్కఁడు పనిచేసియున్నాఁడు చాలును. ఇట్లుకాకున్న మేమొక్క రొక్కరముపోయి యీకార్యమొనర్చుచుంటిమి. బ్రా॥హ్మణులకపకీర్తి తెత్తుమా ?

(ఉపేంద్రునిపైఁ బుష్పవృష్టి కురియును).

కృష్ణ—(ఉపేంద్రుకంతమునఁ బుష్పమాలికవేయ నెత్తును).

బలరా—కృష్ణా ! ఎందో ! ఈబ్రా॥హ్మణునిఁ జూచినట్లున్నది.

కృష్ణ—ఊరకుండు మిందేమో సంకంభము జఱుగఁబోవునట్లున్నది. అకడెన్జనుఁడుగా నున్నాఁడు ?

బల—అర్జునుఁడు ! అయిన లక్కయింటఁబాండవులు దగ్గులుకాలేదా ?

కృష్ణ—నేనునాఁడే చెప్పలేదా పాండవులెందో యుండవలయుఁగాక కాలియుండరని ? బకునిజుప్పించి భీముఁడేమైయుండునని ?

బల—కాలిన శవములగపడినట్లుపెంటిమే.

శకు—ఇంతవఱకుఁగట్టునితో నేకాంతమున మాటలాడుచుండును).

కర్ణ—(ఉపేంద్రునధిక్షేపించి) బ్రా॥హ్మణా నీవేమో మత్స్యయంత్రము తెగజేసితివి. బిప్పకొంటిని. అయిన నింతమాత్రమునకే యీపాంచాలి నీకుదక్కెనని యెంచకుము నేనును విలువఁచి బాణము నెక్కువెట్టినదియు నాయుద్యమమున నారివదలిపోయి నదియుఁజూచితివి. అటువదలినకాలమున నాభిగువునఁజేతికించుక ధనువుదెబ్బతడిగా

యగుటచే మగల నాకోదండము సభ్యగానించుట కనువుపడదయ్యె ఈపాంచాలి పాణి గ్రహణమునకు నేనును నిందుక స్వాతంత్ర్యము గలవాడనయగుదు. మనబాహు బలముల పరిమిత మీరాజులతోకమెల్ల నెఱుంగవలయు. యుద్ధమునకునిలువుము. ఈవైపున మంచివోలున్నది కమ్ము. (కర్ణుడును ఉపేందుడును బ్రక్కకుబోవుమరు)

1వ రాజు—అహా! ఏమి యాశూరులయుద్ధము! ఏమి యస్త్రపాండిత్యము! ఎందును జూడలేదుగదా?

2వ రాజు—అదిగో! బాణసమితి యుధములు విడుచుటచే నందు గాఢాంధకారమయ్యె. యీబ్రాహ్మణుని.

1వ రాజు—కాదిపర్జన్యస్త్రముల మాహాత్మ్యము. మేఘములుద్భవించి చీకటిచేసినవి.

2వ రాజు—అదే! కర్ణువాయవ్యాస్త్రమున నామేఘాస్త్రము పటాపంచలయ్యె.

1వ రాజు—అదే! యామహాశూరుని యాస్త్రే యాస్త్రము.

2వ రాజు—భళిరా! కర్ణుని వాయుశాస్త్రప్రభావము.

1వ రాజు—భళీ, భళీ, ఏమియీ నేర్పు! ఎన్ని బాణములువేయుచున్నను, నొకరిబాణము లింకొకరికిఁదగులక నడుచునే యొకటిచేనొకటి కొట్టువడుచున్నవి.

2వ రాజు—అదిగో! కర్ణునిబాణ మీమహాశూరుని యెడమచేతికిఁదాఁకె.

1వ రాజు—అబ్రాహ్మణుడెట్లు కోపోద్దీప్తితుడగుచున్నాఁడు. వేసె—వేసె.

2వ రాజు—అయ్యో! బాణపంచకము కర్ణుని వక్షస్థలకవచము చించుకొని తాఁకె. అహా! అంగరాజు మూర్ఛిల్లె.

దుర్యోధనుఁడు { (కారవులతో సంరంభముచేయుమరు).

2వ రాజు—అదిగో! కర్ణుడు తెప్పటిల్లిలేచె. ఏమోచెప్పుచున్నాఁడు విందము.

కర్ణు—(వెనుకనుండియే జనులు వినునట్లుగా) భూసుగోత్రమా! నీధనుర్విద్యమెచ్చితి. సంతసించితి. మీబ్రహ్మదేజమమోఘము. స్వల్పకార్యమునకై యీకలహమారక మెంచివలయునని నాకభిలాషలేదు. పోయి సంతోషముగ వివాహకార్యము నెఱవేర్చు కొనుము.

2వ రాజు—అహా! కర్ణుడిక్కడికిరాక యట్లేవెడలె. ఈభూసురుడెవ్వరో విష్యాస్త్ర వేదిగానున్నాఁడు.

(అర్జునుడు ఎడమభుజమున నెత్తురుతో ధ్వజగుండె కంఠమునఁ బ్రవేశించును).

శకు—(సుయోధనునితో) వీడెర్జునుడే యయి యుండఁబోలు. ఎవఁడైన నేమి? మనమిందఱ మున్నారము. వాడొక్కఁడు. పోవనీరాదు. (అతరరాజులతో) రాజవర్షులారా! ఈ బ్రాహ్మణుడు మత్స్యయంత్రము దెగవేసిన యాకర్షితకృత్యమునకే భుజపంచక మవ

మానమును మ్రింగుకొని, యీ రాకన్నియ నితనికి విడువవచ్చునా? ఈయవడ తికంతయు
మూలకారణమును నీద్రుపదునీతోఁగూడ నీదాపని పట్టివేయుదుము

అందఱు—లేచి దాహాస్థానమొనర్చి విజృంభితురు).

బ్రాహ్మణులు—సోదరులారా! మానముమాత్ర మూరకుండఁజనునా? ఈరాజాధములు
చూడుఁ దొల యవమానోత్తలాడుచున్నారు. (అని పంచెలుత్రిప్పుచు విజృంభింతురు
అల్లొల కల్లొలమగును.)

దశ—(ఒక యీల వేయును).

కృష్ణుడు—బ్రాహ్మణోత్తములారా! నిర్వళింపుఁడు. రాజవశ్యలారా! ఆరికింపుఁడు. మీకీ
బ్రాహ్మణోత్తము నధిక్షేపించుచు నతనిపైఁ గవియుటకర్మమా? అతఁడేమపరాధ
మొనర్చెను. మీరొక్కరైన నెత్తఁజాలనికనునెత్తి సజ్యఁగావించి మత్స్యయంత్ర మధిక
కాశల్యమునఁదెగవైచినది యతనితప్పా? ఇందుకై మీరందఱు నతనిపైఁబోయెదరా?
యాదవోత్తములారా? మీరునులెండు. మానము నీబ్రాహ్మణునకు సాహాయ్యమొన
ర్తుము.

(ఇంతలో శీఘ్రగమనమున శతానందుఁడు శ్రీకంఠుఁడు మొదలైనవారు వెలుపలనుండి
ప్రవేశించి యుపేంద్రునకు సహాయులై నిలిచెదరు).

(అంత సమస్తమునుంచి యొకరినొకరు కొట్టుకొన నుంకించుకాలమున).

దశ—తాగుఁడు. తాగుఁడు. నామాట యించుకవినుఁడు.

శకు—(స్వ) ఇదేమాశ్చర్యము. పాండవులెల్ల నిక్కడనే పునరుద్భవమొందినట్లున్నదే వీఁడు
దశరూపుఁడు. అయ్యో! గ్రహచారమా? ఇరియెన్నరి మృతసంజీవనీప్రభావము?
భస్మముగాఁగాలినశవములు మరలప్రతికింపఁగల మందుండునా?

దశ—శకునిగాజేంద్రా! సుయోధనరాజేంద్రా! మీరు యుద్ధప్రక్రియకుఁ గడఁగఁజనునా?
మీకార్యములన్నియు లక్కయింటితోనే పరిమాప్తములు కావలయుగదా?

సుయోధా { ఎవడవురానివు దాహ్మణదురాత్ముడవు? (అని పైకిఁబోవును).

శకు—(వారించుచు) సుయోధనా! ఇదివేళకామారకుండుము.

దశ—వేళయెన్నటికైన నగునా? పురోచనుఁడు సహితములేదుగదా?

సుయో—(దశరూపుని కొట్టును).

శ్రీక—(సుయోధనుని గ్రుద్ది) దురాత్మా!

సుయో—కిందఁబడి మూర్ఛిల్లును. అల్లొల కల్లొలమగును).

[లోపల బ్రాహ్మణులు.]

శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాధురీణార్యసార్వభౌమాచార్యః దుర్గమ
వేదారణ్యఋజుమార్గధర్మకాచార్యః ఆమోఘనీతిదాయకప్రతి
ష్ఠాపనాచార్యః నిగమాగమపరాకాష్ఠాపరిశీలనాచార్యః బ్రహ్మం
తాంతర్గతశాస్త్రసర్వస్వపారంగతాచార్యః శ్రీమత్పరాశరయో
గీంద్రసుకృతపరిపాకసంఘాతాచార్యః శ్రీవేదవ్యాసాచార్యః—
పరాకు (అని యేక కంఠముగాఁ జెప్పుదురు).

(అందఱు నాలకించిలేచెదరు. చేతులుజోడించుకొందురు).

బ్రాహ్మణులు—(మరల పైపరాకుచదువుకొనుచు రంగమున వేదవ్యాసులతోఁ బ్రవేశింతురు)
(అందఱు సాష్టాంగ నమస్కృతులొనర్తురు).

శకు—(సుయోధనునితో) మనకిందుండ సమయముకాదు. గ్రహచారముచాలదు. పాండ
వుల భూతములేవచ్చియున్నవి. ఆవిచారమంతయు రహస్యమున మాటలాడుకొందము.
ఈవేదవ్యాసుల యాగమనపు గజిబిజిలోననే తప్పించుకొందముగఱు.

సుయో—అదుబ్బబ్రాహ్మణుఁడు నన్నెంతగా ప్రసన్నుడైనా. వానివార్త మొనర్పక రమ్మంటివా?

శకు—అయ్యో! ఎక్కడి దుబ్బబ్రాహ్మణుఁడు? వాఁడేభీముఁడు.

సుయో—భీముఁడు! భీముఁడు! ఎట్లు బ్రతికివచ్చె?

దశ—(వీరిమాటలు వినుచుండి) మీకొంపలార్పను జావకుండ బూదియైబ్రతికి వచ్చియు
న్నాఁడు. అంతయేకాక, ధర్మసుతుఁడు గవజును, నదిగోవారే. వారును లక్కయింట
బూదినుంచి యీరెండు వత్సరములును జచ్చియుండినారు. నిలుండు. వారు పునః
వితులైన వృత్తాంతమంతయు, నీసభనున్న రాజలోకము నెదుటనే, యుగ్గడింప నుద్య
మించితి. (సభలోనికిఁ బోవును).

శకు—(సుయోధనునీడ్చుకొని మిగిలిన కారపులతో నిష్క్రమించును).

(రాజలోకమును, బ్రాహ్మణులును సద్దడఁగి కూరుచుండుదురు).

వ్యాస—ద్రుపదరాజేంద్రా! నీపుత్ర స్వయంవరమున కెందఱో రాజులు వచ్చినట్లున్న జేసి

ద్రుప—ఋషిచంద్రమా! నీయాగమనము మమ్ము పునీతులఁజేసె. నిక్కము. ఎక్కడె
క్కడి రాజులో వచ్చియున్నారు. అయినను నేరాజులచేతఁగాని మత్స్యయంత్రోత్పాటన
మహాకార్య మీబ్రాహ్మణోత్తముఁ డొనరించి, మాతనయపాణింగడించి మాకెల్ల నానం
దమునించె.

(అనుబంధము 30)

ఇంతలో త్సద్రరాజులు కొందఱు దుడుకుతనమునఁ బోరనెంచిరి, అల్లకల్లోలమై మాకృష్ణ యీమహాత్ముడెడ నునుపుటకెత్తిన మణిహారమట్లే యెత్తికొనియుండవలసె. భవదాగమనమున గజదీజియంతయు నడఁగి సమ్మదమ్మునించె. కృష్ణ! ఇంకేటి సంశయము? ఈమహాత్ముల యెట్టయెదుటనే, నీవు పతింపరవై యాశీర్వాదముల వడయుము.

కృష్ణ—(పూలహారమెత్తి యుపేంద్రుని కంఠసీమ వేయఁబోవ).

ఉపే—(వారించి) ద్రుపదరాజన్యా! నాకీకన్నియఁ జెట్టవట్టుట కన్వతలేను. మాయన్న యీతఁడు (అని శతానందునిఁజూపి) అనివాహితుఁడు. అతనివెనుక నితఁడు (శ్రీకంఠునిఁజూపి) మాయుంకొకయన్న. వీరువురు నవివాహితులైయున్నారు.

(అనుబంధము 31.)

మాయగ్రజుడగు నీశతానందుడే యీకన్నియం బరిగ్రహింపఁగలవాఁడు.

శతా—(కృష్ణంజూచి) (స్వ) ఆహా! ఏమి యీ వింత విలాసవైభవము (ప్ర) నాతమ్ముఁడా ర్జించిన పదార్థము నేఁగాంక్షింపవచ్చునా? మాయుపేంద్రుడే యీకన్నియకర్తుఁడు.

శ్రీక—(స్వ) ఈతరుణీచుణి మనోహర రూపమెవ్వరినైన భ్రమింపఁ జేయఁజాలుఁగదా? (ప్ర) అయ్యలారా! ఈయుపేంద్రునికంటె నేఁబెద్దవాడైన నేమాయె. ఈకన్నియ వానిస్వత్వమయగు.

కృశానుడు—(స్వ) ఆహా! మాయుపేంద్రుని యదృష్టము! ఇట్టిలావణ్యవతి లభించె. ఈరామంగాంచిన నెవఁడు మైమఱవనివాఁడు? తప్పాయె. తప్పాయె. నేనీరమణిని నిట్టి మోహబుద్ధి స్వీక్షింపరాను.

చిత్రభానుడు—(స్వ) ఎంతో తపమొనర్చియుండఁగదా మాయుపేంద్రున కీశ్వంగారవతి లభించె. పాపము శాంతించుఁగాక, తల్లివోలెఁ జూడఁగల వదినియనిట్టు నేబలుకఁ జెలునే?

ద్రుప—ఉపేంద్రాభిష్టా! మీయన్నరే మహాదారగుణమున నీకానతిచ్చియుండ నింక శంక నేల? ఈకాంత ననుగ్రహించి పాణివట్టుము.

(అనుబంధము 32.)

ఉపే—తాగుడు. మఱియుకగొప్ప సంశయమిందుఁగలిగె. (అని శతానందునితో నేకాంశ మాడును).

కృష్ణ—(స్వ) బ్రాహ్మణులై యిట్టి మనోహరాకారముగలవారి పెండునెలుగ. ఆయెడ నెవరో యిరువురు కొంచెము వీరిపోలికగలవారే యున్నారు. వారును గడురూప వంతులు. వెయ్యాఱు రాజునయ్య లిందుఁజేరియుండిరిగదా? ఈబ్రాహ్మణుల సౌందర్య మున దశాంశమైన వారికిలేదు.

శతా—రాజచంద్రమా! ఇందొక్క దీర్ఘభర్త సంశయముగలిగె మాయమ్మ యానతిలేకయే యెవ్వరము నీతరుణీశిరోమణిం బరిగ్రహింపజాలము. ఆమెయొసంగియున్న యాజ్ఞ ప్రకారము మేముజరిపితిమా, యనగ్ధముగా భర్తభంగము గలుగు. కావున మేము పోయి యాయమ్మ యానతిఁగైకొని యేతెంచెదము.

ద్రుప—అంతయేల? ఆయమ్మయెందున్నదో యెఱిగించిన నాయమనే యిక్కడికిఁ బిలువ నంపెద.

దశ—గుండప్పయను పేరుగల కుంభకారునియింట మావిడిది.

ద్రుప—(స్వ) ఔరా! ఆకుమ్మరిభాగ్యము! (ప్ర), నేవకా! పల్లకి సిద్ధముచేయించి గుండప్పయను కుమ్మరియింటికిఁబోయి—ఆయమనామధేయముని

దశ—కుంతిదేవి—కాదు—భవానిదేవి.

ద్రుప—భవానిదేవిగారిని వారికొమారులు పిల్చెవరనిచెప్పి పిలుచుకొనిరమ్మ. ఆకుమ్మరి వానినిగూడ నిటురమ్మనుము.

నేవక—భాగ్యము.

(నిష్క్ర).

కృష్ణుడు—(బలరామునితో) అన్నా! ఇకనేల మనము జూచింపవలయు? ఆబ్రాహ్మణుఁడొనర్చిన పొరవాటువలన వీరితల్లి కుంతియని తెలిసెగదా. (ముందఱికివచ్చి శతానందు నాలింగనముచేసికొని) బావా! ఎన్నిదినములకు మిముఁజూడగంటిమి. లక్కయింట దగ్గులైతిరని యెంతదృఢముగా నొరులుచెప్పినను, నేనన్తకయుంటి. (తరువాత భీముని, యర్జునుని, గవల నాలింగనము చేసికొనును).

బల—(అట్లేయొనర్చును).

పాండవులు—(కన్నీరు నింతురు).

ద్రుప—కృష్ణా! ఏమిది? మీబాపయెవరు. లక్కయిల్లేమి? చిత్రముగానున్నదే.

కృష్ణ—ద్రుపదరాజేంద్రా! వీరెల్లఁ బాండవులు. నామేనమఱుదులు. ఇక విశేషమేమి చెప్పవలయు?

సీ॥ మిత్రుడై ధర్మచరిత్రుడై పాండురాట్టుత్పైడై న
యజాతశత్రుడితడు ।

భీముడై దనుజవిరాముడై యతిబలోద్ధాముడై న
జితారిభీముడితడు ।

భానుడై రుచినసమానుడై ధన్విప్రధానుడై న
మహేంద్రనూనుడితడు ।

సుకలుడై ధీవిధావికలుడై విదితధర్మకలుడై
వెలయునా నకులుడితడు ।

తే॥గీ॥ జీవుడై మేధనమితప్రభావుడై సు ।
భావుడై తనరిన సహదేవుడితడు ।
అవనినాయక పంచపాండవులువీరె ।
కేవలకృపాదరులు లసత్కీర్తిపరులు ॥

బ్రాహ్మణులు—ఓరీ! ఇంక మనప్రభావముపోయె. దక్షిణనే చూడవలయు.

ద్రుప—ఆహా! ఏమి నాపుణ్యము! వీరు లక్కయింటఁగాలిరని యత్యంతము దుఃఖించితి నే
ఇప్పుడు రూపములు స్మరణకు వచ్చుచున్నవి. ఈ యుపేంద్రభట్టారకుఁ డెట్లునుండెయ
వుగా?

వ్యాస—ఈకారణమువలననే రాజేంద్రా! నీయొద్దకే నేలెంచితి.

సేవక—దేవా! పల్లకి వచ్చియున్న దావైపుననున్నది.

శతా—అయిన మేముపోయి మాటలాడివత్తుము.

(పాండవులు నిష్క్రమింపఁబడిరి.)

ద్రుప—(దశరూపునితో) అయ్యా! నీవెవరవు?

దశ—రాజేంద్రా! నేగాంధార దేశముననున్న శిల్పిశాస్త్రజ్ఞుడను. ఈశకుని సుయోధన
రాజేంద్రులవలన—(దిక్కులుచూచి) ఆహా! వారుపోయినారులే. ఉందురా?—వారి
వలన, నియమింపఁబడి పాండవుల దహించుటకై యద్భుతభంగి లక్కయిల్లు నిర్మించి
విధాతృవశంబునఁ దనపతితభగినియగు తుంబరతోడను దత్తుత్తరి దుర్భాతా చతుష్ట
యముతోడను, దానే యాలక్కయింట దహింపఁబడిన పురోచనుడను శిల్పికిఁ బితృవ్య
పుత్రుడను. దశరూపుడనువాడను. లాక్షగృహదహనము మొదలీపాండవులనే యాశ్ర
యించి యుంటి.

ద్రుప—అహో! అట్లనా? అందుకేకాబోలు వీరితల్లిపేరు చెప్పుటలో దొలుతఁ గుంతీదేవి
యని, త్రిప్పిరి.

కృశానుడు—(పవేశించి) ద్రుపదరాజన్యా! ఒక్కొంతయయ్యెడకు విచ్చేయవలయునని
మాయన్న ధర్మసుతుఁడు ప్రార్థించుచున్నాఁడు.

ద్రుపద— (కృశానునితో, నిష్క్ర.)

బల—దశరూపా! నీచరిత్రము పరమానందాయకము. పోనీ! పాండవులేల యిన్నాళ్లు
దాఁగియుండిరి?

దశ—అయ్యా! అదియొక పెద్దకథ. తనకుఁగల యావరాజ్యకారణమునఁ దనవై
సుయోధనాదులీదుష్కృతికిఁ గడఁగిరని నమ్మి సుయోధనునకే యావరాజ్యమిచ్చు తాత్ప
ర్యమున—

[ప్ర: కృ శా ను ఁ డు.]

(వ్యాసులకు నమస్కరించి) ఋషివతంసమా! అంతవఱకు విచ్చేయుదురా? (కృష్ణ
బలరాములతో) బావగారూ! తామును వేంచేయవలయు.

(కృష్ణ, బలరామ, వ్యాస, చిత్రభానులు నిష్క్రమింతురు.)

(ముందటి యవనికపడును.)

[ప్ర: గుండప్ప (పక్కకు)]

(అనుబంధము 33.)

గుండప్ప—అయ్యలారా! నాగతియేమి. మారాజేందుకు నన్ను పట్టుకరన్తున్నాడు. నే
నేమి చేసినాను. ఎంత నేపునిలవాలె నన్నేమి చేస్తారు మాయింట్లో దిగినోళ్ళకు,
నే నేమిచేయలేదే. వాళ్లు నామీద రాజుతో యేమేమో కొండ్వాలుచప్పినట్టుంది.
నన్నేమి సేస్తారో. బాపనోళ్ళకు చోటియ్యరాదనేది నిజమే. అయ్యో! అయ్యో!
(అని దుఃఖించుచు నిష్క్ర.)

(వెనుక యవనికనెత్తగా స్వయంవర గృహము. గుండప్పయునుండును).

1వ రాజు—ఔరా! ఏమి సుదినము సేఁడు!

2వ రాజు—ఇట్టి మహిమోపేతులగు పాండవులు లక్కయింటఁ గాలుటయన్న నమ్మ
వచ్చునా?

1వ రాజు—అర్జునుఁడు కాకున్న బ్రాహ్మణ మాత్రునకు మత్స్వయంత్రము దేగవేయనను
వగునా?

1వ బ్రాహ్మ—అయ్యా! ఇంకూరకుండుము బ్రాహ్మణ ప్రభావము నీవేమెఱుఁగుదువు?
అర్జునుఁడు సహితము బ్రాహ్మణరూపముఛూని యున్నందునఁ దత్తేజమునిండి యీ కార్య
మొనర్చెఁగాని యూరకరాజై వచ్చి యుండవలసియుండె ఎట్లగుచుండెనో?

(అనుబంధము 34.)

1వ రాజు—లేదయ్యా! మేమూరకుండుము, మీప్రభావమే ప్రభావము, లెండింకేల?
మీభోజనమునఁ బ్రభావముచూపుటకు వేళయాయె.

1వ బ్రాహ్మ—మాభోజన ప్రభావముండనీ. అయ్యా! నీవు శూరాగ్రేసరుడవగు క్షత్రి
యుడవు. ఆవిల్లింతయెక్కువెట్టుము.

2వ రాజు—అయ్యా! మాక్షత్రియతయేమి ప్రభావము? మీయదిగదా బ్రాహ్మణప్రభా
వము? మీవేషమువేసికొనినందునకే యర్జునునకంత సామర్థ్యము కలిగెనంటిరీ నిక్కమే.
ఏదీ! మీరింత యెత్తిచూడుఁడు.

1వ బ్రాహ్మ—ఎత్తిచూడనేల? చాలింత యెక్కువెట్టి యిక్కడికిఁదెచ్చియిండు.
ఇక్కడ నిట్లేపండుకొని బాణమువైచెద.

1వ బ్రాహ్మ—ఇదియెరా చిదంబరహస్యము! ఒక్కొక్కరేపోయి యింత సేపయ్యు
రాకున్నారు.

[ప్ర: ద్రుపదుఁడు, పాండవులు, కృష్ణబలరాములు, వ్యాసులు.]

కృష్ణ—సదస్యులారా! ఇంద్రాకనూరన విధానమేర్పడినది. తల్లిమాట నెన్నఁడుగాని యీ
పాండవులు మీతినవారుకారు. ఏత్తంతమును దెలియకమునుపు వీరికెట్టిఫలము
గలిగినను—

వ్యాస—మొదట కృష్ణునడుగుఁడు.

ద్రుప—అవును. కృష్ణా! నీవు మనసు గోప్యముచేయక వచింపుము. ఈ యేవురును పాండ
వులు. వీరిలో నెవ్వరు నీకీష్టులు.

కృష్ణ—(స్మితో) ఆయేవురు నాకీష్టులే.

వ్యాస—మాచితివా! రాజేంద్రా! విధి విధానమేల తప్పును?

కృష్ణ—ఋషిచంద్రమా! సత్యము. ఈకుంతీదేవి వీరికెట్టిఫలము లభించినను నేవురు నుప
యోగింపుఁడనియెనట. అర్జునునకుఁ గలిగినఫలమికన్య. ఈఫలము నేవురెట్లుపయోగింప
వలయు ననుమథన యీవఱకుఁగలిగె. ఈవ్యాసర్షు లీసర్మముదీర్చిరి ఈయింతి
పూర్వజన్మమున “బలింజహి” యని యేనుమాటలు వరముగోరినందున నీకర్తవీ

తటస్థించినది. అందులకు నిదర్శనముగా నేవురుండన కిష్టులేయని యియ్యెడ నామె నుడివె. కావున నేవురుపాండవులకుఁ బత్నిగా నీవలయునని వ్యాసులవారు తీట్టి యున్నారు. ప్రతిసంవత్సరమును నొక్కఁడీయమకుఁబతిగానుండువాఁడు. ఆకాలమున గోగ్ధముధరించెనా, ప్రసవమువఱకు నతఁడే యీమెకుఁబతి. అట్టికాలమున నితరులీ మెనుమాత్రభావమునఁ జూడవలయు. ఈవర్తన యపూర్వమనితోచినను, విధివిధాన మును బెద్దలనియమనమును నున్నందున నిట్లే జరుగఁదగియున్నది. ఈమేవుర కీస్వయంవర రంగమున నేకకాలమునఁ గన్యాదానమహోత్సవము నెఱవేట్చినను, బిదప నీయూరున మొదట యుధిష్ఠిరరాజునకే వివాహకార్య మొనర్పఁదగియున్నది. తరువాత గడువులు తీఱినట్లంతయుఁ గ్రమముగా భీమునియు, నర్జునునియుఁ గవలయు, వివాహములు, జరుగఁగలవు.

ద్రుప—సేవకా! ఈకుచ్చరగుండప్పను గొనిపోయి—

గుండప్ప—అయ్యో! అయ్యో! నేనెంచేసినయ్యా! బాపనయ్యలారా! ఏమివుండు పెట్టితిరప్పా?

ద్రుప—గుండప్పా! భయపడుకుము. నీవుపుణ్యాధికుఁడవు. మావియ్యమువారికి నీయిల్లు విడిదిచేసితివి. సేవకా! కొనిపోయి మాభాండాగారమున నితఁడెంత ద్రవ్య ముపేక్షించునో, యంతయిప్పింపుము. అంతయేకాక యాతని యిల్లక దివ్యభవనముగాఁజేసి యదియే మావియ్యమువారికి విడిదియిల్లుగా నొనర్చి, చేర్చినపదార్థములన్నియు, నీతనికే యొసంగుఁడు.

(ముందఱి యవనికపడును).

[ప్ర: గుండమ్మ (దుఃఖముతో).]

(అనుబంధము ౩5.)

గుండమ్మ—అయ్యో! ఎంతమంచోళ్లున్నట్టుండ్రీ బాపన్నాబట్టలు. ఏమిచేసిరవ్వు. నా మొగుణ్ణి పట్టించిడారంట. ఏమిశెరిండానిన్ను. ఎట్లాటి బాపనకుంకలే.

[ప్ర శీఘ్రగముగ గుండప్ప.]

గుండప్ప—ఇదిగోవస్తా. నూసుకో, మనయిల్లంతా కొత్తగా నిర్మాలం చేస్తారట మేళ్ళు తూగుమంచాలు నిండిపోతాయి. దిమాము ఇట్లాటి బాపనోళ్ళేరాని (అని సంతోషముతో నెగురులాడును).

(అనుబంధము 36)

(నిష్కా).

(వెనుకటి యవనిక నెత్తుదురు).

(గుండప్ప, గుండమ్మ, పెండ్లియుడుపులతో నుందురు. సేవకులు ఖమ్మరివారలను
నూరకుండుమని చెప్పి సద్దనణఁగింతురు.)

ద్రుప—కుమారీ! కృష్ణా. చిత్రచరిత్రము, నీవు వరప్రభావమున జన్మించినదానవు. ఎంతయుఁ
గీర్తి చెచ్చుదానవు ఇదే యీ సదన్యుల యెదుట నగ్రజాదిగా నీపాండవుల వరింపుము.

కృష్ణ—(ఒకరొక్కరిమెడఁ బూలహారమువేయును. వారునుమాలలు ద్రోపది మెడల
వేయుదురు, అందఱు కరతాశ్శధ్వనులు చేయుదురు. మంగళముపాడుదురు).

మంగళం.

—: పాంచారీ స్వయంవరనాటకము సంపూర్ణము :—

—:0:—

ఉత్తర రంగము (Epilogue.)

[ఒకానొక నటుడు ప్రవేశించి]

దీక్షుడ: — శురుచిరవిజ్ఞానశుభరీతివెలయ	
నరుదారియున్న మహాజనులార	
యలర బాంచాలీస్వయంవర నామ	
విలసితందీక ధవింటిరిగాదె	4
తనరుదీచరితకథానాయకుండు	
అనిలజుండేయానోయర్జునుండగునొ	
వఅలుజరాయువ్రాపాంచాలవిభుడొ	
మఱియటుగాక కుమ్మరిగుండడగునొ	8
స్థిరరీతిమదిలోనజింతించిమీరె	
పరగంగనిర్ధారపరుపంగవలయు	
నదియుండుఁగాకయేపారంగదీన	
నుదివియుండెడుఁగాదెయొకరహస్యంబు	12
భూనురవేషముల్పొలుపారదాల్చి	
భాసిల్లియున్నయాపాండవులెల్లఁ	
బాంచాలపురిలోనభావంబులందుఁ	
గొంచకనిల్వరేకుమ్మరియింట	16
దేవాలయములై నదిగుటకులేవె	
తావైనరింపసత్రంబులులేవె	
దీనియర్థంబింతతెలియఁగావలదె	
మీనెమ్మనంబులమిగులయోచించి	20

యిప్పటిమనవారలెన్నియోగతుల
 నొప్పనిభేదంబులుంచిరిగాక
 బావలకునుమఱిబ్రాహ్మణేతరుల
 కాపూర్వకాలంబునందుండలేదు
 ఈమార్గమునభేదమెంచియే వేళ
 మేమెయెక్కువయంచు మేమెక్కువందు
 దొల్లిటిమనవారుదొడరిరేయెందు
 విల్లసిలెడుమైత్రవెలసిరిగాక
 ముఖ్యమీదు ర్భేదబుద్ధియుండంగ
 సౌఖ్యంబుగల్గునేజనులకునెందు
 నైకమత్యముమానియఖిలరీతులను
 బోకారినశియించిపోవుటేనిజము
 వింతయకామనభంగి వివరించిచూడ
 నెంతదుఃఖమునించునెల్లవారలకు
 దేశాభిమానంబుదిగబాఁపోయె
 లేశమైననుగూర్మిలేకుండనాయె
 గులములొనేమియెక్కువపుట్టినంత
 గులముగల్గునెజ్జానగుణమునఁగాక
 వివిధవృత్తులచేతవెలసెనేకాక
 యవనిలోఁదొలికులంబుదియేదిచెపుడ
 నాల్గుగుజాతులునాల్గువేలయ్యె
 నీలాగయిననింక నెక్కడికవధి
 కలుషంబునించిదుఃఖమువెంచుఁగాని
 కులదోషములనెంచగోరకుండయ్యె
 ఓగిభోజనమానేయనొప్పరోవలదు
 వగవేలపోనిండువైరమేమిటికి

24

28

32

36

40

44

తనయలఁగొననివ్వఁదలఁపరోవలదు

48

చిననిండుమేలా యెశత్రుత్వమేల

హితమెంచువాఁడనుండిఘనులార

స్థుతమతులార యోసోదరులార

అపకీర్తిమించు నెయ్యముపోనడంచు

52

కృపమానిపించుమిక్కిలికూర్మిఁజించు

భ్యాసినడంచుదుఃఖములెల్లనించు

జాతకేవైరంబుచన దెందునుండి

చెలుంగారసతులార చెల్లియలార

56

యలజరాయువుకథనాలకించితిరె

బాలావివాహంబుపట్లనాధీరు

లాలిఁగోషన్యాసలక్షణంచింత

పరికించితిరెమీరువనజాక్షులార

61

వెరవారనదిధర్మవిధియగుఁగాదె

తనబిడ్డప్రాప్తయాతటివచ్చెననుచు

మనమునభీతిల్లమార్గంబుగనక

యెట్టివానికినైన సతనిభార్య

64

కట్టునుంచడరినిక్కచ్చియొనర్చె

ఈజరాయువునొత్త్రున్మత్తంబులెల్ల

నోజవైనెఁగినయోగ్యుడైయుంట

నీడుమోహికియున్నయెలనాగపెండ్లి

68

పాడిగడ్డకొత్త్రున్మత్తతి బూనె

సరియినానకయనిసతులకుదెందుఁ

బరిణయంబునమోమివనెయ్యెంబకట

ఆచారమునాచారమనియంగఁగార్తు

రీచిత్రదేధిచునినెంచియంగార్తురె

72

అంధపరంపరయనుగీలినిట్టి
 సంధానమేలాగుచఁగిసంచెమనకు
 యువతీవివాహమేయర్విమున్నెందు
 సవిధసమంచితాచారంబునుండి 76
 ఈదురాచారమదేటికివెలగె
 మేదినిపై ననిమీకందులేని
 నాకుఁదోచినకారణముచెప్పవారిడ
 పొకటకరుణవెంపారవినుడు 80
 ఏకాలమున నెయ్యేమోవివాహంబు
 కాకున్నయువతులఁగాఁగ్గించిబలిమి
 నందిరాఁదీగెడునధికారులుండి
 నందుననేమొయాయఁబోధమడపు 84
 వెరవుగానకతమవెలఁదులకెల్ల
 నరసియొక్కటిసమర్తాడకమున్నె
 నిరసింప నెట్టివానికి నెనఁగట్టి
 పరిణయంబొనరించుభంగివ్యాపించె 88
 నలువారనిష్పడన్ననుక్షేమరాజ్య
 మలవడియుండనయ్యారచారమేల
 మలగింపరాదు నెమ్మదిచందరాదు
 కలవాణులారనిక్కమునెంచికినరె 92
 అనయంబుమనకెల్లనలపడియుండి
 తనరునాచారమెంతటిదుఃఖమెసఁగె
 కొడుకుపుట్టఁగనిండుకుతుకంబునిండు
 పడివిడ్డయన్న నెవ్వగనివ్వటిల్లు 96
 సుతయేమితక్కువసుతుఁడేమిహెచ్చు
 సుతునకలరనేలసుతకెడ్డవేల

తనయకల్గినయంతధర నెల్లవెదకి
యనయంబుమనముఱియాడగన్నియకు

100

వెలయంగబడియేండ్లువెడలకమున్నె
కలిగియెవ్వరికైనగట్టంగవలయు
నాకూఁతురికిదాననధికదఃఖములు

104

చేకూరమదిబొక్కిచేడ్వడవలయు
నారయనాచారమటులుండఁగాదె
ఘోరదుఃఖముగల్గుఁగూఁతురుగలుగ
నతివ వెండ్లికిమున్నమాన్తవయైన

108

నతిపాపమనుమూటయదికల్లకల్ల
యీపాపమన్నదియింతికేకాని
యేపారమగవాని కేటికిలేదా

మిపులయోచింఁనోమీనాక్షులార
యవఁజీవివాహమేయొప్పగునుండి

112

మానినులారమీమగలనీమార్గ
మూనంగఁగలిగిఁపుడుత్సాహగరిమ
అపుడుమానసగుడ్డియడరెడునుండి

116

అపుడుకూఁతురుపుట్టనడలరునుండి
అపుడునిక్కపువివాహంబుననుండి
అపుడుపున్వీవాహముకాదునుండి

120

అపుడుమీసుతులుబలాధ్యులునుండి
అపుడుజనాశిథీరాత్ములునుండి
అపుడుదేశమువృద్ధినలరెడునుండి

అనుబంధములు.

అనుబంధములు.

1

రాగం-హిందూస్తానికమాజు.

అదితాశం.

అందరు—అకాలమరణమున-కేమిచేతుము

దైవమా దైవమా-దైమా-హా-హా-హా హా ||

|| పల్లవి ||

తాపముమీతె-తలపుదీతె-పాపమునిండె

పంతముమండె-రూపముమాసె-పాపతెనె-పాపలారా ||

పాండవులెంత-పాటునకోర్చియుండిరొ హాహా

యోర్వగజాల-మండిరటన్న-మాటఁన్ననుండజాల ||

2

రాగం-బిలహారి.

అదితాశం,

కోకిల—ఘనమగుజూడ-మనసునకొనియాడ

వనరమయెంతో-తనరెడినయ్యారె ||

మేనక—బాలరసాలము-లోలరఁజల్లెడు

తాలతమలహిం-తాలములెల్ల ||

కృష్ణ—మల్లెలుజాజులు-మొల్లలుసంపెంగులు

చల్లవితావులు-విల్లసెల్లెడునాహా ||

భార్గ—కోకిలల్లూయగ-గొరవంకలేపారఁగ

కేకులురూగాడఁగా-కీరముల్మాటడఁగా ||

3

రాగం-మోహనకల్్యాణి.

ఏకతాశం.

కృష్ణ—కన్నావెజననీ యున్నావుగ

కన్నావె-మన్నించి-యున్నావె-మేనక ||

అనుబంధములు.

ఎన్నంగనీనాళి-యన్నట్టులుండవలె
నన్నచెవులునోరు-కన్నులుమూయవలె ||

4

రాగం-అశావరి.

ఆదితాళం.

శ్లోకం—తగువరుఁజేలేడుగా

తనయకు-నెందైనను||

||పల్లవి||

పొగులఁజెయుఁగాదెతలఁపఁగ

వగలునించియెల్లెడ, పాయ-రాక-సఖి ||

అందుమిగిలియున్న-పాండవేయు-నెందు

గాకున్న-గుందఁజేయునెందుతాపము

చందమయ్యె డెందమందు-సుందరాంగియకట ||

||౧||

5

రాగం-జంఘూటి.

ఏకతాళం.

శ్లోకం—గద్దెవినరెయ్యి-పురి-వారలు

సుద్ది వినరుగా-బుద్ధి-గనరుగా ||

||పల్లవి||

బూములనుద్దల పొందుగాఁజెప్పెదన్

నామాటనిక్కంబుగా-మేల్-మేల్-నామాటనిక్కంబుగా

బాహూరారా ||

||౧||

ఎల్లదనాసోదె-నింపుగగొందురు

కల్లన్నమానొక్కటి-లెదుగా-కలన్న

మానొక్కటి-నొల్లపురమ్మతోడు ||

||౨||

6

రాగం-సావేరి.

ఆటతాళం.

ద్రుపద } మమ్ముఁజూడవె-మానవతీమణి
కోకిల } నెమ్మదిక-గరుణించి-వేగమె ||

||పల్లవి||

ద్రుప—తరళాక్షి కన్నునచ్చిచూచి

సరంసబునిందునింపవె-భరింపగాదరమానొక్కో

పరితాపమమ్మగో-గాననె ||

9

అనుబంధములు.

కోకి—అమ్మరోనినుజూచి మెగతి

నెమ్మిదిక్ భరింపయింపుడుక్-సొమ్మసిల్లితి

దల్లడిల్లితి-సమ్మదమ్మున-గావవె ||

7

రాగం-మోహన.

ఆటతాళం.

ద్రౌప—నే నెట్టుజీవింతు-నేతల్లిరో నాదు-ప్రాణకాంతునిజూడక ||

కోకి—కాననివాడెట్టి-ప్రాణకాంతుడెనీకు-మానినీమణిచూడవె ||

ద్రౌప—నానో పాయములను-బూనినాకివ్వవే-మానకనాప్రాణ-దాగివే ||

దృప—నీ కేటియజ్ఞానమే

ద్రౌప—దూరుటయభి-మానమే

కోకి—ఈకరణిమిక్కిలి-న్యూనమే

ద్రౌత—ఘనవేణియాహిమభానుసుందరు నేను-బొందుదు నే

దృప—స్వప్నమునజూచిన-ధ్యానమానుశుడెట్టిసుందరుడె

ద్రౌప—ఆరమణుజూడక-ప్రాణధారణమేనుజేయుదు నే

కోకి—ఈభంగిజేసిన-మానినిరొనే-నేమిచేయుదు నే

ద్రౌప—నావిధియిటుండఁగ-నేను సేయుటయేమిగలదిక

ప్రాణములనా-శింపకుండెద ||

దృప—భీ-నెలతయీసీనమతిబహుమానరహితముమానుమింక

ద్రౌప—సుందరాంగునినా-నందమొందగనింక-నెందైనగాంచెదనే ||

కోకి—సుందరికలలోజె-న్నెందుపదార్థము-లెందైననిజమా నే ||

ద్రౌప—నందనబహుళేని-ర్భంధముభావక-ముందెఱుఱుటయా-నందమే ||

దృప—నీ కెట్టిని-ర్భంధమే

ద్రౌప—ఈరీతిచెప్పట-యందమే

కోకి—ఈభ్రాంతియిదియె-చందమే

ద్రౌప—ప్రియవరునిబొందని-మందభాగ్యముచందమింకేను

అనుబంధములు.

శ్లో॥—నేవేడికొనియెడ-మందబుద్ధినిబొందకేతనయా

శ్లో॥—హమదనసుమశర-బృందములనింకెందుతాళుదునే

శ్లో॥—ఈవర్ధచింతా-కందమునకేమందువెదుకుదునే

శ్లో॥—ప్రియవనితరోహ-యిందుననుబాధించుదుఃఖము డెందమంతయు
గలగజేసెడు

శ్లో॥—సుందరీనీతండ్రియిందుకు-ముందుయోచనచేయగలడు.

8

రాగం-జేగడ, రూపకతాళం.

శ్లో॥—తడయనేటికి-బరిణయమునకు-గడగుము

వెగ-బ్రాణ-నాయక-సుతకును ||

||పల్లవి||

శ్లో॥—తరళలోచన-నిజముపలికితి-వరయగ

నెందు-జూచి-కానమెవరునిక ||

||పల్లవి||

శ్లో॥—క్షీతిపాలా-వెతకంగా-దృతరాష్ట్ర-సుతుడుండుకా

మతిదలపగ-సుతకింకొక-పతీయెవ్వడు ||

||౧||

శ్లో॥—కలవాణీ-బలురీతిక-బలుకంగ-జెలువొనె

వలదుమానము-తులువకాగడు-పలువకావిడు ||

||౧||

శ్లో॥—చెన్నుగాజూడుమా-యున్నతిక-రాజ్యసంపన్న

డికెవ్వడు-వరుడెకనరాడాయెను ||

||౨||

శ్లో॥—ఇంతైనక-గనుగెనవె-యింతీయం-తటితులువక

జింతింక-మనకగునె-వితయ్యెక-గాంతామానుము ||

9

రాగం-బిలహరి, రూపకతాళం.

శ్లో॥—సారసాక్షి-యూరడిల్లవె-యోకిరవాణీ

నారీమణిరొ-కోడిచూడవు ||

||పల్లవి||

అనుబంధములు.

తనయయింతటి-తాపమేటికి
మనసులోనదలంపవే-వినుముమానము
యోచన-తనరుగావివాహము ||

10

రాగం-కాంభోజి.

రూపకతాళం.

జర-చాలసంతసమా యెనాకును-మేలునిండెగా-మదిదలపగ||

మేలివిద్యల-లీలనిట్టిదుఖులలోకములెడని
వాలాయములాలింతురు||

||అనుపల్లవి||

ఘనరీతిగ-మనశాస్త్రము-లనునేర్చుచు
వినిపించుచు-జనుపాండితినార్జించిన
ఘనుడంచుచు-గణించుచు
మనసారగగొనియాడరె ||

11

రాగం-కేదారగౌళ.

ఆదితాళం.

శ్రీమ-ప్రాణనాయకా-కానందగునీవెలదిన్,

ఈనర్థినాక్షి-యీడుమీఱనున్నది ||

||పల్లవి||

ప్రీతితోడమనము-పెంచుచుండగా
నాతియావనంబు-బాగుమీఱగా
నీతనూజాబిడ్డ-తల్లియన్నయా
రీతిగారహించు-వెలయుచున్నదె||

12

రాగం-మోహన.

ఆదితాళం.

శ్రీమ-యోచనయేటికి-యూరకప్రాణకాంత

తోచదువెరెయొక-త్రోవయునిందులకు||

||పల్లవి||

ఊరకయసురిని-యొద్దకునేబోయెద
సారెసుమంగలి-సలలితమరణము
గలిగెడు-ముదమలర ||

అనుబంధములు.

13

రాగం-ధన్యాసి.

రూపకతాళం.

జరా—కలవాణి-యినినలదె-పలుకంగదగునె-పరితాపమగునె॥

కలకిరొ-ననుబోవ-జెలువార-బనుపవె ॥

॥అనుపల్లవి॥

సుందరాంగి-డెందమునఁ-గుందుమాని-యుండురింక

నందరు-మీ-రెందుకింక-సం దెహము-మందయాన ॥

14

రాగం-వసంత.

రూపకతాళం.

జరా—మానినీమణినీమతంబుమానవుకాదే

నేనుచనుటే మేలునుమ్ముకానగలేదె॥

పడతిబిడ్డలనీవెమేలుగబాలించెదవు

కొడకెయెదిగెనింక నెక్కొందువయుగలదె ॥

॥౧॥

15

రాగం-తోడి.

రూపకతాళం.

దీపక—ఇంతలేఱని-చింతయేటికి-

వంతఁజెందఁగ నేలా-స్వాంతఁబునజింతింపరె ॥

పూనిమాడ-దానవుడెంత-నేనెపోయెద-నేటికిన్

దీనికైయను-మానమేటికి-మానుడింకను-మదిలోననుబరితాపము॥

16

రాగం-నాథనాయక్రియ.

రూపకతాళం.

కుశల—తలపగ-మఱియొకచందము-కలెదెకననలదె

తిలకింపుమయోచింపక-విల్లసిల్లగననుబంపుమ ॥

॥పల్లవి॥

పితరులుమరి-సుఖముండిన-సుతకెకరవగునె

వెతజెందగ నేటికి నే-నతిముదమునమృతిజేందెద ॥

17

రాగం-ముఖారి.

త్రిపుటతాళం.

అందరు—పాపిదైత్యుఁడేమి తెచ్చె-బాపమనువారెలేరె ॥

॥పల్లవి॥

అనుబంధములు.

జరా—దానవునిబాధతీర్చి-ధర్మరీతినీపురంబు

పూనిపోచువారెలేరె-భూమినింతయన్యాయమే॥

హేమ—ఎంతపాపకృత్యమయ్యో-యెవ్వరినివేడుదము

వంతచెందిస్వాతంబున-జింతచేసిఫలమేమి॥

కుశ—రక్కసునియొద్దకేగి-యక్కజంపుభక్తిమీఱ

మిక్కుటంబుగానువేడి-మొక్కుకొన్నమేలొనెమొ॥

దీప—దనుజుడొందునైనగాని-కనికరంబుచూపువాడె

మనసురాయిచెసియెట్లో-మనముపోవవలెగాదే॥

18

రాగం-బేహగ్. ఏకతాళం.

అందరు—సంతసింపజెనెడుగాదెనుదినము-కాదెనుదినము-

నెడుగాదెనుదినము॥

జరా—ఘనమగనెడె-మనసునదీతె-ననుమానమెల్ల-

నెడుగాదెనుదినము॥

హేమ—వెరవునదీతె-గురుతరమైన పరితాపమెల్లనెడు॥కాదెనుదినము॥

దీప—మెండుగనమ్మోదము-నిండగనలరె-బెండిలిమరణము॥కాదె॥

కుశ—కుడుకొనియందలు-మడసిన-శోకముబడువారెలెరునెడు॥కాదె॥

19

రాగం-కల్యాణి. రూపకతాళం.

దీపక—ఎంతసంతసంబయ్యె-నెఱుచెప్పుదు॥నాకెంతసంత॥

నింతైనను-దలిదండ్రులు-ఎఱుగరైరెనాశక్తి॥

బకదానవునెదరించెద-పాదాహతిమడియించెద

నికనీపురిఞ్ఞారికెల్ల-నింపునించువాడనేను॥

20

రాగం-ఇంగ్లీషునోట. ఏకతాళం.

శ్రీక—నిలుమునిలుమా-బకదానవుడా

వెలయంజూడమ-యెవఁడోనె॥

అనుబంధములు.

కనుగెనుమిదెనిను-యమునిపురంబుననిల్పింగా
గలరా-దనుజా-లేరా-రారా-ననుదొడరంగనులేలేరా || ౧ ||
పురమునగలజను-లరుదుగసంతసమొందంగా-పొట్ట
బగుల-చీల్టు-లేరా-జరజరనీడ్చెదనేడరా || ౨ ||

21

రాగం-కమాజు.

ఆదితాళం. 1

అందరు—అరికులదమనా-మంగళం-బరికులదమనా || మంగ ||

కరుణించి-మమ్మెల్ల-నరుదగురీ-తినినరసి
పాలించితి-గురుభుజసారా || మంగళం ||
ఘన-తరాద్భుతసుక్రమా-దిన-
కరాంచితవిక్రమా-(నెమ్మది) గనికరమే
లలిమనిపితిసన్ మనోవిచార || మంగళం ||

22

రాగం మాండు.

ఆటతాళం.

స్త్రీలందరు—రావెచెలీ-కృష్ణజూడ-బోదము

ఏ-లావివాదము-కదలవేలా-యేలావివాదము ||

|| పల్లవి ||

మనోజయాపుడే-ముహనుభావుడే

దినెశతేజుడే-దేవదేవుడే

వినీలకాయుడే-వేదాంతవెద్యుడే

ఘనాబ్జనేత్రుడే-కంజనాభుడే ||

పల పెల్లనాతని-కమ్మితిమి

చెలియా-వల్లభుండనినమ్మితిమి

కలికీ-యెల్ల సమయములందు ||

విలాసయుక్తుని-బలారిసక్తుని

ఖలారిమర్దను-బలాజనార్దను ||

అనుబంధములు.

చూతుమెనె-డిప్పితంబు-దీరగా
చూపులకింపరగా || పదవెచెలీ
చూపులకింపరగా || రావెచెలీ ||

23 (నాట్యముపాట) రాగం-కాపి, ఆటతాళం.

అందరు—బళిపాణి-కాంతమనసున-సంతకనలున-

నింతగనాడితివే-బళిపాణి ||

||పల్లవి||

చింతచె-నన్నమునిద్రయునే-నింతయును

జెన్నారగాగాననె || బళిపాణి ||

||అనుపల్లవి||

వింతవంత-మేకొని-యాకొని-వెకున

దాకనేనీకయి-వేకరితి || బళిపాణి

వేచివేచి-కందొవలచి-చెందొవలయి-డెంద

మునను-సందెటుగక-కుండికందితి || బళిపాణి ||

సూననాయకా-మానదాయకా-పాణినాయకా

దీననైతినే-పూనిభీతినే-మాననైతినే || బళి||

చెన్నలరారగ-నన్నిటుచేరగా

చిన్నలతీపుల-తిన్ననిచూపుల

యున్నతిసంపగ-సన్నుతినింపగ

మొన్నటినుండియు-నెన్నకవెండియు

గన్నులజూడక-మన్ననలాడక-యున్నపుగా || బళి ||

24

రాగం-కనదకుతూహల,

ఆదితాళం.

అంగా—ననుజీరినవా-డెవ్వఁడురా

నాశక్తియిం-తరయఁడుగ్గా ||

||పల్లవి||

తనపాణిములనాశింపక-చెనకగవెంచినవఁడెనురా ||

||అను||

అనుబంధములు.

ఉ పే—నిలునిలురారా-కయ్యమునకు

సీగర్వము నే-నణఁచేదరా ||

||పల్లవి||

వెలసితినిం దెకదనకుతూ-హలమున్న నాతోబోరడరార || అను ||

అం గా—దొంగ బాపడవెంతటిబల్ - వెంగలివిరా

యెఱుగవున-న్నంగారపర్ణుడను పేరునింత

యారయగలెవె-యశారగర్వము ||

||౧||

ఉ పే—సంగరంబున-జెండాడినీ-శక్తి నంతయు

నణగింతునె-సంగారపర్ణు-నకువారిపర్ణు

డయ్యెదనింక-జక్కగానిల్వరా ||

||౧||

25

రాగం మాలకొస.

ఆదితాళం.

గుండప్ప—సొగకన్నాలదానా-యిన్నాల్లుసూసిందెకాదె ||

||పల్లవి||

నీయన్నాలపూరకుండలేవె

||సొగ||

2 భార్యలు—బలుతమాసగాడా-దిమాకు సేస్తావుగాదా ||

||పల్లవి||

మాకుమాకుజగడమెలేదె

||బలు||

గుండప్ప—మీకాల్లకుమొక్కెళ్లేరె

భార్యలు—మేముసల్లగాబతికుండారాదే

గుండప్ప—మంచిపిల్లాలుసిక్కి తిరినాకు

భార్యలు—మంచికుల్లాయియేస్తేవిమాకు

గుండప్ప—నే-నొల్లాను-పూర్కొండి-తాల్లానె-మీతో ||సొగ||

భార్యలు—మా-కొల్లాము-పానాలుపోతాయిగాదె ||బలుతమ||

భార్యలు—బలునిండాభయముపడుకొని-

గుండప్ప—బొరగుండేలుపగిలించుకోని-

అనుబంధములు.

భార్యలు—మంచికుండాలునేస్తుండామె-

గుండప్ప—తుంటముండాలుకూస్తుంటారే ||

భార్యలు—బా-గుండామే-నీవేల-యిట్లాంటావు-

గుండప్ప—మీ-రుండా రె-యింకేల-నా-జోలి-హా-హా || సాగ ||

భార్యలు—బలుతమా ||

26

రాగం-మాండు, ఏకతాళం.

భార్యలు—సూసేకిబాగుండా లె-సూడేవయ్యా-

మాకుమోసెన్నిసొమ్ములింకయిప్పించే ||

|| పల్లవి ||

కొమారుడు—బూటాలఅంగీలు-పేటూ-సల్లడాలు

మోటారుబండి-నాకిప్పించే ||

గుండప్ప—కూకొరిసాలుసాలు-కొరె-లుకొరితిరి-

మాకేడసిక్కుతాయి-యివియల్ల ||

|| పల్లవి ||

భార్యలు—ప్రొయ్యమేము-సూడబోవలె-

కొమారుడు—నాన్ననాకు-నేడెయివ్వలె-

గుండప్ప—యన్నిమీకు-యేడతేవలె || కూకొరి ||

1వ భార్య—బంగారుకడియాలు

2వ భార్య—రంగారుజాబబందుల్-

కొమారుడు—పుంగరమునాకుకావాలె-

గుండప్ప—సంగటికిసిక్కినంక-సదుగులునిల్చినంక-

యింగేమియెన్నెనయిస్తానె || కూకొరె ||

భార్యలు—సాయమ్మరం-నేడే-సాగిండాడిగా-

ప్రొయ్యమేము-సూణ్ణికేపోతాం ||

అనుబంధములు.

మంచి-యేస్కలుయేస్కని-సాగసూగ

కులుక్కుంట-కుశాల్తోపోతాం-నూణ్ణీకి ॥

గుండప్ప—మీరుకుల్క్కి తెకు లేరు-కొంపంతపడతాది

పలేకియే మొస్సెవూర్కోరి ॥

కుమాగుడు—ఓ-నాయాన్నా-యట్ల సಂಬరం-యెన్నఱూరావాలె

నేనుపోతా పెండ్లింట్లోకి-

నేడుమాకంతాను-బేసుగను-సంతోసముకలుగ ॥

గుండప్ప—పూరకుండు-కుర్కోడా-బీదలముయెర్కోడవునీవుగ ॥

భార్యలు—మీసముల్య-రోసముల్య

గుండ—కాసుకుల్య-బువ్వకుల్య-నాక్కాడసిక్కుతాయి-యివియల్లకూకొ ॥

27

రాగం-శంకరాభరణం.

ఆదితాళం.

ఉపే—యోచింపరాదెమారుతీ-ఇదితోచదెమదిలో ॥

॥పల్లవి॥

ఇన్నాళ్లునగ్రజు-మన్ననగాంచిన

యున్నతిమానెదె-మన్నకయన్నా ॥

॥౧॥

అవశీశునానతి-జవదాటువారమే

చివరకునీగతి-జేయగదగునే ॥

॥౨॥

28

రాగం-హిందుస్తాని కమాజు.

ఆటతాళం.

ద్రుప—నే-వినజాలనింక-నాభావముననెంతో-సంతాపమకా ॥

నేయువారలెల్లమహా-పాయరీతిజెందియయో-

పోయియున్నవారె-సచివపోయెనాకీర్తి ॥

29

రాగం-యదికులకాంబోజి.

ఆదితాళం.

ఉపే—వరిపాలింపుమోజననీ-యిలాగనగమది

జాలానరుదా-లాలింపుసందేహమేలాకలిగె ॥

॥పల్లవి॥

అనుబంధములు.

ఏదారినెందైన-భేదముకలుగునె
సైదోడులకుమాకు-నీదయయుండఁగ ॥

80

రాగం-పూర్వీకల్యాణి.

ఏకతాళం.

ద్రుప—ఘనకార్యము-కడిగిచేసెను
కనుగొనువారి-మనసురంజిల్ల ॥
చరయంత్రమున-దిరుగుమీనము
నరరెయొకటే-శరముననెసి ॥
అగణితమహా-శుగవిద్యనెంతో
పొగడంబడెనీ-జగతీసురుండు ॥

॥పల్లవి॥

॥౧॥

॥౨॥

81

రాగం-కాంభోజి.

ఆదితాళం.

ఉపే—కోరజాలుదునే-రాజచంద్రా
తీరునెనాకీ-నారినిగొనఁగ ॥
అన్నలుపెండిలి-యాడకమున్నే
కన్నియగోరఁగ-జన్నెథరేశా॥

॥పల్లవి॥

॥౧॥

82

రాగం-దేవగాంధారి.

ఆదితాళం.

ద్రుప—కొనుమింకనీ-రమణి! ననుమానము-వదలి ॥ ॥పల్లవి॥
యెన్నలేనిరీ-తినినీయన్నలె! ఘనదయతోడ-ననుమతించిరి ॥ఆ॥
ఉపే—ఎన్నజాలనే-తరుణి-నన్నలుండనీ-కరణీ ॥ ॥పల్లవి॥
మన్నసంబుతో-నన్నలెంతనిన-పన్నుగాదు
నామ-నన్నుమన్నింపుము ॥ ॥అనుపల్లవి॥
ద్రుప—భూసురేంద్రయిది-పొందుగాదుచూడ
భాసురాంగిపాణి-వట్టకుండుట
నీసతీమణి-నిటువిడనాడ
వాసిగల్గెదెందు-వలదనరాదు ॥ ॥౧॥

అనుబంధములు.

ఉపే—ధారుణీశమది-దలపోయమింత
వారుదయమీఱ-బలికిరిగాని
కోరిచూడబంధు-కోటిలోననున్న
వారునన్ను మెచ్చు-వారెకూడదిది ॥

॥౧॥

33

రాగం-నాగోజు.

రూపకతాళం.

గుండప్ప—పాపమేమిచేసినాను-పట్టితెచ్చిండానున్న
మాపట్టాలమీరెయిందె-చూపికూకోపెట్టిండాను ॥
బాపనోళ్లునిన్నయింటి-వద్దవేడిరింతచోటు
చూపినందుకెంతశేసి-సుద్దిచెప్పిండానోసామీ ॥

34

రాగం-నాగోజు.

ఏకతాళం.

1వ భాగము—మా-బాపలతోసరిరాచూ

ధర-ణీపతులుమరియెవ్వారు ॥

॥పల్లవి॥

ఎంతటిప్రభావ-యెంతటితేజ

మంతటిరాజులున్నారె-యెంతంతవెదకిననీభూమి ॥

ఇక్కడవేదవిద్య-యిక్కడధనుర్విద్య

దిక్కులనించితిమేలా-మరిపెక్కుమాటలనాడంగా ॥

35

రాగం-హిందూస్తాని-జంఝూటి.

ఏకతాళం.

గుండమ్మ } నాకొంపకూలించిరే-ఈబాపినోళ్లు ॥

1వ భాగము } సామితోవళ్ళి-యేమేమోశెప్పి-

నామొగొనిపట్టించిరే-యీబాపినోళ్లనయ్యల్ ॥

బాపనబట్టలు-నాపెద్దలనుకొంటి

పాపాత్ములైపోయిరే ॥ ఈబాపన్నబట్టాలు ॥

॥నాకొంప॥

అనుబంధములు.

36

రాగం-నాకోజు.

ఏకతాళం.

గుండప్ప—నాకెంతసంతసము-నీకెంతసంతసము

కూకొండిబోంచెతామేవయ్యా॥

గుండమ్మ—అట్లనా॥ కూకొండిబోంచెతామేవయ్యా॥నాకెంత॥ ॥పల్లవి॥

గుండప్ప—మేడాలుబంగారు-గోడలుకట్టేము-

గుండమ్మ—నూడెవయామనకీడెవ్వరు

గుండప్ప—మనకీడెవ్వరె॥ లేరులేరెవ్వరు॥ లేరెవ్వరు-లేరెవ్వరే॥నాకెంత॥

గుండప్ప—బాపినోళ్ళె- (గుండమ్మ)- ఇదిచూపినోళ్లు

గుండప్ప—బళి-నాపేరుగా-వాడి-చూపేరుగా

గుండమ్మ—చింతబాపినిగా-బాగ్యమేపారెగా

గుండప్ప—భాగ్యమేపారెగా॥ మేపారెగా-యేపారెగా॥భళినాకెంత॥

—: మంగళం :—

37

రాగం-నాకోజు.

ఆదితాళం.

శ్రీనాయకా-జ్ఞానాదికా-దీనవనా-మంగళం

నానావిధా-నూనావతా-రానందానా-మంగళం॥

మంగళకోట్యంగజశు-భాంగేందరా-

సంగాంచితా-రంగదపాంగాఘనకరుణా-

సంగతసజ్జనభవతరుణా-సా-రంగావన

జలజాయతనయన-శృంగారా-రామకృష్ణపూజితా॥శ్రీనా॥

—:0:—